

Revista Politică

și Literară

Director-proprietar-editor: Aurel Ciato.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL:

Dr. CASSIU MANIU	Cum se poate asigura succesul politic.
M. STRĂJANU	Symbolismul decadent.
I. CORBU	Fiorii primăverii (poesie).
T. MURĂȘAN	Visătorul (poesie).
N. DUNĂREANU	Dorință neimplinită (nuvelă).
I. CORBU	Există lumina?
CORNELIU MOLDOVANU	Sclipiri zădarnice (nuvelă).
VIRGINIA GRIVASE	Sonet.
Dr. V. HÂNCU	Cercetări de laborator.
ARON DEAC	Ardealul ca provincie a Coroanei.
VASILE AL-GEORGE	Cântec trist (poesie).
I. P. FLORANTIN	Decebal (roman istoric).
GEORGE STOICA	Un leac bun (nuvelă).
VIRGINIA GRIVASE	Sonet.
GAVR. TODICA	Cronica economică (Cooperația la noi).
A. C.	Note politice și Informațiuni. Bibliografie; Redacțional.

Revista Politică și Literară

Director—proprietar—editor: Aurel Ciato.

Cu colaborarea domnilor:

Ioan Agârbiceanu, Aurel P. Bănuțiu, Lucian Bolcaș, Dr. Caius Brediceanu, Alesandru Ciura, Maria Cunțan, N. Dunăreanu, Ion Gorun (Al. Hodoș), Dr. Em. Grigorovitză, Dr. Vasile Hâncu, Dr. Casiu Maniu, Dr. Iuliu Maniu, A. Melin, Dr. Vasile Meruțiu, Corneliu Moldovanu, Dr. Valer Moldovanu, D. Nașu, Dr. Voicu Nițescu, Vasile C. Osvadă, Teodor Raica, Horia P. Petrescu, Aurel C. Popovici, Ionel Pop, Mihail Sadoveanu, Dr. Ioan Scurtu, Dr. Ștefan Pop, Dr. Ioan Rațiu, L. Rebreanu, Luca Rusu, M. Străjanu, Gavril Todica, Dr. Alexandru Vajda, Dr. Ioan Vajda.

Condițiile de abonare:

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
» » » 1/2 »	6 »
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 »
» » » » » » » 1/2 »	4 »
În România și străinătate, pe un an întreg	20 »
» » » » 1/2 »	10 »

Colecția completă de pe an. II. de apariție a „Revistei politice și literare“, conținând un bogat și variat material științific, politic și literar din peana celor mai distinși scriitori ai noștri, pe o extensiune de 354 pag., se poate procura la Administrația acestei reviste pentru prețul de numai 12 coroane.

Colecția completă de pe anul III. de apariție a „Revistei politice și literare“, pe o extensiune de 372 pagini se poate procura la administrația acestei reviste pentru prețul de 12 coroane.

La redacția „Rev. pol. și lit.“ se poate comanda:

„Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar“

de Aurel Ciato. — Prețul unui exemplar 1 cor. + 10 fil. porto postal.

Revista politică și literară

apare în 1 și 15 a fiecărei luni

Redacția și administrația:
Blaj — Balázsfalva (Ungaria)

Abonamentul anual 16 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat 12 cor.
În România și străinătate 20 cor.

Cum se poate asigura succesul politic.

De Dr. Cassiu Maniu.

Mulți fac politică fără a-și da seamă că politica este o muncă uriașe, o acțiune potențată la luptă neîntreruptă. Ca în orice întreprindere războinică, în politică trebuie concentrate: cele mai mari talente împreunate cu curajul moral, va se zică cu asentimentul eroic de a se supune legilor idealului moral. Pe lângă aceste, se mai cer unui bărbat conducător politic: o cerbicoasă sirguintă în studierea adâncă a izvoarelor de putere națională a idealului național, a stărilor statelor dujmănoase, agerime și atențiune neobosită, putere combinătoare și voință de fer concentrată asupra unui scop precis. Politica este ca o mare agitată, în carea puterea națiunilor organizate în state neatârnatore alcătuiesc corăbiile cele mai solide, statele ce se razimă pe puterea brută sunt nave fluviale ce s'au cöborît în vălmășala valurilor mării fără țermuri ale politicei mondiale. Pentru națiuni încă neorganizate cum e și națiunea română în Ungaria și Transilvania, politica este marea furtunoasă când își aruncă sălbaticile valuri peste bordul unui iacht de excursiune școlară, dacă nu de excursiune de curioși privitori. Numai o națiune organizată ca o armată poate sfida turbarea acestui element

furios deslănțuit odată. Bărbatul politic are se fie un cărmaciu capace nu numai când marea e senină, ci mai ales când mâniaoasă aruncă la suprafață misterioasele sale vietăți, comori, și dovezile pipăibile ale catastrofelor ce a înghițit atâtea bogății, atâtea vieți.

Numai cel naiv se miră dacă politicianul neizbutind contra atâtor dificultăți ale problemei politicei în neputința și nepregătirea sa atribuie constelațiunilor europene neprielnice, spiritului timpului, slăbiciunei neamului, lipsa succesului politic. În politică foarte rari sunt politiciii ce izbutesc, aceștia sunt numiți cu drept cuvânt: bărbați de stat.

E cert că succesele politice sunt foarte rare într'o epocă anumită a devoltării morale și intelectuale a statului sau poporului, dar succesele proporționate cu puterile reale și duratoare economice și sociale ale unui popor se pot ajunge dacă cei ce fac politica lui ar fi conduși singur prin reflesiune precisă în faptele lor, iar nu numai de instinctul orb.

Dacă e adevărat că acela e cel mai mare diplomat, care în propoziții scurte știe condensa cel mai mult duh, cea mai vastă cunoștință a lucrurilor ce privesc politica, ne vom da seamă

de ce politica ofere puțin tărâm de succes pentru indivizi dăruți vitreg cu duh, și lipsiți de mijloacele unei vaste și luminoase inteligențe.

Acel duh și aceea inteligență trebuie se fie alcătuită în felul unei de-săvârșite cumpene capace, a reaga la cel mai nepipăit pond ce s'ar suprapune pe tava sa. Acea cumpănă trebuie se fie ca magnetul, ca să atragă pe tavele sale toate lucrurile, faptele și evenimentele ce pot interesa și numai de departe, ținta spre care trebuie se stăruiască politica unei națiuni.

Atât nu e destul! Acel duh și inteligență impunătoare trebuie să aibă în vedere pe lângă mărirea scopului, mărirea propriei sale națiuni. Ear aceasta mărire națională, se nu se caute decât în morala severă bărbătească, și în obiceiurile cinstitute și permanente ale ei!

Un bărbat politic, cu o națiune organizată, ca o armată, poate întreprinde cele mai grele probleme, totdeauna va izbuti. O astfel de națiune va avea un simț așa de fin pentru ordinile unui politic genial, ca și armata lui Napoleon Cel Mare, care dela 240 kilometri depărtare a simțit că în fruntea comandei stă Napoleon reîntors de pe insula Elba, cu toate că nu știa încă nimic despre evadarea Marelui Beliduce...

Dacă un bărbat politic vrea să izbutească are lipsă înainte de toate să dispună *liber* de toate însușirile sale. Numai astfel se vor putea înfățișa limpede chestiunile politice, cu toate urmările lor, ceea ce este condiția cea mai elementară și de căpătenie a succesului politic. Politicul trebuie să cunoască atâtea combinații ezacte politice câte intră în sfera țintei, muncii și genialității sale.

Politicul mare numai atunci va izbuti, când va avea ca model pe Talle-Jrand în deosebirea permanentului de ceea ce e trecător în viața de stat și națională; când va avea cunoștința de oameni, de împrejurările reale ale popoarelor interesate ca un Richelieu, când va avea puterea de convingere a lui Bismarck și perseveranța lui Cavour.

Astfel de politici ne trebuiesc azi nouă, altfel vom fi înțrecuți chiar și de Bulgari, Greci și Ovrei.

Națiunile mici, numai prin virtuți mari pot astăzi subsista! Succesul politic la aceste națiuni pretinde crearea de caractere mari politice-naționale.

Prin urmare nu poate să ne arete succese politice într'o epocă ca și a noastră, decât numai acela, care nu e lipsit de virtuțile mari, voința fermă și totală abnegațiune pentru chestia națională. Pentru a se naște atari politici adevărați, e necesar ca întâi înșasă, națiunea se crească și să se întărească în forțe morale și intelectuale. Atunci când o națiune nu mai are morala socială, când indivizii, din cari este alcătuită societatea, nu au morala individuală, e cu neputință succesul politic fiindcă dela morala socială atârână coeziunea și progresul națiunii, iar dela morala individuală atârână formarea caracterelor atât private, cât și publice. Din cetățeni harnici și cu morala severă conduși de binele obștesc, se cresc bărbații de stat, a căror activitate politică duce la izbândă.

Politica națională din Ungaria și Transilvania tot din cauzele înșirate mai sus nu a putut izbuti. Starea lamentabilă, economică și socială a poporului românesc de pe aceste plaiuri, călcarea în picioare a tuturor libertăților politice de altă parte, fac ca acțiunile noastre

politice să nu izbutească. Prin urmare ar trebui, ca generația de azi, să prepare cel puțin succesul zilelor de mâne contribuind la întărirea materială, și la ridicarea socială a neamului românesc. Iar conducătorii firești politici, devotați libertății naționale, să facă școală politică cu poporul luptând cu el dimpreună pentru respectarea și recunoașterea libertăților politice, înscrise în constituția țării.

La toate aste se cer bărbați politici, cari să știe mișca masele mari. Se cer bărbați convinși despre destinul națiunii și al individului, bărbați devotați cauzei naționale, culți, instruiți și oratori cu dar apostolic, oameni, cari să întrunească puterea gândirii cu cea a muncii și a inimei! Oameni înțelegători ai lipsurilor și necesităților ce mână masele și dela cari atârna existență națiunilor. Ne trebuie bărbați politici, cari să înțeleagă, că până când șefii politici ai poporului se poartă astfel ca lipsurile și necasurile poporului sunt îndestulite, poporul condus de ei va prospera, va forma o națiune distinctă, și se va menține ca stat, — iar din momentul când șefii nu poartă grije de condițiile de existență a poporului lor, nu poate se urmeze decât decăderea și desființarea lui, fiindcă se dezorganizează.

Vedem din aceste, că succesul politic la noi cere o conducere pătrunsă nu numai de necesitățile politice, ci și de ale întăririi economice-sociale, morale și intelectuale ale poporului românesc. Poporul unguresc are toate condițiunile întăririi sale lăuntrice și totuși nu izbutește politicește în afaceri mari internaționale, fiindcă în raporturile internaționale se recere un stat consolidat naționalicește, ceea ce Ungaria nu este. Atunci când și poporul românesc va

atinge puterea economică și socială a unguirilor, și el va fi recunoscut de factor în statul acesta și i-se vor respecta și lui drepturile la existență națională.

Va se zică, numai atunci vom raporta succesul politic în senzul cel adevărat al cuvântului, adecă succesul politicei naționale.

Niciodată nu a fost mai bun privilegiu pentru afirmarea însușirilor mari ale unui popor ca tocmai acum în relațiile popoarelor din Austro-Ungaria. Între atâtea națiuni deosebite, pe cari nu le apără neatârarea între ele, fiind înglodate într'o unitate nefirească din punctul de vedere al dreptului politic modern, azi se petrece un războiu formal național, cu armele bogăției, a comerțului, a culturii și ale virtuților de rassă. Și cum principiul național dela fire cuprinde în sine tendența expansionei, acest războiu este ireductibil și impune bărbaților politici o mare trezvie în conducere, un entuziasm național alimentat zilnic, o muncă de organizare pe toate tărîmurile vieții naționale. Numai așa se face politica cu șanse de izbândă! Va se zică, numai aceea națiune se va putea menține, care va pune în cumpănă superioritatea geniului său pe tărâm economic, cultural, social, comercial, industrial și moral național. La aceasta se cere o muncă titanică din partea tuturor nu numai a conducătorilor acestor națiuni, altfel în loc de succese politice vor urma ca un lanț fără sfârșit eșecurile politice.

Acela va fi marele Cavour al Românilor, care va ști conduce spiritul public românesc, ca să-și înțeleagă destinul său național, și î-l va pune în situația să se organizeze dela sine în vederea luptelor mari ce-l așteaptă.

Simbolismul decadent.

De M. Strajan.

I

Privire generală asupra simbolismului în poezie.

Cugetarea omenească, atât în viața individului cât și a popoarelor, începe prin poezie; pentru că ea este produsul imaginației și simțământului, cari se desvoltă înaintea reflecției. Din poezia primitivă s'au născut, în cursul veacurilor, sistemele religioase și filosofice. Iar în epocile de cultură și civilizațiune, literatura poetică s'a dezvoltat și a trăit totdeauna sub influența filosofiei; și ea, la rândul ei, a împrumutat principiilor și ideilor abstracte ale științei și filosofiei timpului farmecul frumuseții sale și, îmbrăcându-le în veșmântul său de sărbătoare, le deschide calea în mintea și inima mulțimei. Așa a fost la Greci și mai ales la Romani. Lucretius, în epopeia sa »de rerum natura«, este apostolul epicureismului și materialismului; Horatius, epicureic și el uneori, este mai mult stoic; Virgilius este elevul lui Platone și al neoplatonicilor; în evul mediu, platonismul și aristotelismul și-au împărțit între sine domeniul literaturii religioase și poetice.

În veacul al 18-lea, când filosofia materialistă ajunsese precumpănitoare, și când isvoarele de inspirațiune idealistă ale poeziei au cam secăt, efectele acestor schimbări se resimt și în literatură; și epitetul de clasicism ajunsese a însemna decadența ei, pentru că nu mai era decât imitațiunea formelor adevăratei literaturi clasice din veacurile anterioare. A urmat apoi reacțiunea sistemelor filosofice idealiste, începând dela Kant, și sub influența lor literatura europeană începe o nouă epocă; și, după o luptă înverșunată în contra clasicismului decadent, romantismul ajunge predominant în literatura poetică a veacului al 19-lea, până pe la 1850.

Dar, fiindcă modelul adevărat al poeziei, ca al oricărei arte, este natura și viața reală, și fiindcă poezii romantici, ca și filosofii la modă în acel timp, țineau prea puțin samă de realitate și de legile naturii, și lăsau frâu prea liber fantaziei; se ridică în contra lor un nou curent, al naturalismului, înspirat de știința pozitivă și de filosofia materialistă. Inse, cum spiritul omenesc trece dela un estrem la altul, naturalității căzură într'un alt păcat în contra artei: ei voiau să ne dea, nu o imitațiune, ci o copie a naturii și a vieții, preferind chiar a-și alege subiecte din partea cea mai tristă și mai urâtă a realității. Și ca probă că nu aceasta era calea, pe care trebuie să meargă arta, este faptul că nici naturalistii cu

adevărat spirit creator n'au isbutit a rămânea simpli copii ai naturii. Multe pasaje și chiar cărți întregi din școala naturalistă, cum este »Le rêve« (visul), și multe tablouri din alte romane ale lui Zola, pot servi ca model de literatură idealistă, în înțelesul cel bun, cel nou al acestui cuvânt. Pentru aceea nici naturalismul literar n'a putut avea o viață îndelungată. Insuși Zola prezicea înlocuirea lui prin o nouă epocă a literaturii clasice.¹

Deocamdată naturalismul a fost înlocuit prin »simbolismul decadent«, care este o rămășiță a naturalismului; precum »parnasismul«, un alt curent poetic, era o rămășiță a romantismului, cu deosebire că școala parnasiană, care ținea mai mult ca la orice la forma poeziei, era mult superioară simbolismului prin eleganța, armonia și perfecțiunea versurilor și a prozei, și prin noblețea concepțiunii.

Ce trebuie să înțelegem prin simbolism? Un răspuns lămurit acestei întrebări nu ne-ar putea da nici înșiși simbolistii. Înțeleg o definițiune a simbolismului decadent, pentru că simbolismul, în înțelesul firesc și sănătos al cuvântului, a existat totdeauna în literatura poetică. Insași firea poeziei este în sine simbolică.

În vorba »simbol« putem deosebi trei înțelesuri. În religiune, prin simbol se înțelege resumatul articolelor sau dogmelor credinței, cum e, în religiunea creștină, »Crezul«, numit și »simbolul credinței«. În literatură, în înțeles strâns, simbolul este una din figurile metaforice, în care, prin numirea unui lucru se înțelege totdeauna un alt lucru, care stă în ceva legătură cu cel numit. Această legătură de idei se întemeiază sau pe o asemănare între cele două lucruri, sau pe o simplă convențiune tradițională. Așa d. e. vulpea este simbolul vicleniei, cănele simbolul credinței, melcul simbolul pribegirei, cununa de laur simbolul gloriei literare, cununa de stejar simbolul gloriei rășboinice. În înțeles larg inse, simbolul cuprinde în sine și alegoria, și fabula, și toate figurile metaforice, cari sunt podoaba și puterea, sunt elementul esențial al limbei poetice.

În religiunile vechi fiecare mit este simbolul unei idei morale sau al unui fenomen al naturii. Indra la Indiani, Zeus sau Iupiter la Greci și Romani era simbolul ceriului luminos, de unde se revarsă peste noi lumina și căldura și, prin ele, puterea de viață. Minerva era simbolul

¹ Vezi »Principiul artei« și »Realismul în literatura contemporană«, în »Cestiuni literare« de autorul acestui articol.

științei și înțelepciunii. Și toate mitologiile sunt țesături de tradițiuni naționale, învăluite de misterul nepătruns al credinței religioase. Firește, la început miturile erau expresiuni directe ale dumnezeirii; și pentru poporul de rând, neinstruit, atari rămân ele multă vreme. Caracterul lor simbolic începe atunci, când mintea pătrunde tainele lor și înțelege, că ele nu pot fi decât semne ale ființii sau lucrului ce vreu a-l spune. Și atunci ele devin izvorul de inspirațiune al poezilor, și rămân temelie literaturii scrise. Astfel epopeile omerice la Elini, și imaele vedice la Indiani erau, și aceste din urmă sunt și astăzi biblia sfântă a acelor popoară și nesecatul izvor al literaturii.

Dar forma oricărei religii nu poate fi decât simbolică; pentru că fondul religiei este iubirea și adorațiunea unei ființe și a unei lumi ideale, la care omul nu poate pătrunde decât prin închipuirea sa și nu o poate cuprinde decât sub formele inteligenței sale, plâsmuite sub impresiunea realității în care trăim. Și ideile metafizice, populare sau științifice, ale religiei sau ale filosofiei, au fost totdeauna musașeții artelor și literaturii. Când între aceste două forme ale gândirii omeniești s'a putut face o combinație mai armonioasă, atunci și poezia a devenit mai ideală și mai simbolică. Epocile celei mai înalte dezvoltări a cugetării au fost și epocile de înflorire a artelor și literaturii poetice. Așa a fost epoca lui Pericle la Greci, a lui August la Romani, a renașterii în timpurile moderne, a lui Shakespeare în Anglia, a lui Ludovic al XIV. în Franța, a lui Goethe și Schiller în Germania. Și cu cât credința religioasă este mai vie, cu atât poezia acelui timp este mai simbolică. Poeziile lui Petrarca și ale altor trecentiști în Italia sunt pline de alegorii și expresiuni simbolice; »Il convito«, »Vita nuova«, și mai ales »Divina comedia« a lui Dante sunt tot atâtea alegorii profunde.

Frumoase exemple de alegorii se află d. e. în »Romanul Vulpei«, prelucrat în românește de d. A. Naum, iar în limba germană de Goethe în admirabilele hexametre ale poemei »Reineke Fuchs«; în »Amor și Psyche« a lui Apuleius, prelucrat după un basm popular,¹ și în multe alte basme ale poporului; iar în literatura mai nouă, în dramele »Pasărea albastră« a lui M. Maeterlink, și în »Chantecler« a lui Edmond Rostand. În amândouă aceste drame, eroii principali, copilașii Tytyl și Mytyl, în cea dintâi, și cocoșul în a doua, înfățișează omenirea de azi în fața conflictului dintre știința modernă și vechile idealuri. Și »pasărea albastră«, în căutarea căreia au plecat micii eroi ai dramei lui Maeterlink, și »soarele«, care Chantecler credea, că numai la cântecul său resare, ca să lumineze lumea, simbolizează idealul, la care aspiră omenirea și fără care nu poate trăi.

În timpul nostru, din ultimele decenii ale veacului trecut, împreună cu reînvierea și reînnoirea idealismului religios sau metafizic a început și poezia să îmbrace o nouă formă; și din realistă sau naturalistă a devenit simbolică, preferind expresiuni din metafizica religioasă. Înse, fiindcă acestor poeți le lipsește credința de altădată, fiindcă materialismul predominant al timpului le-a nimicit idealul sublim, în care au fost crescuți ei înșiși, și nu le-a putut da un nou ideal; ei au rămas ca niște copii orfani, lipsiți de adăpost în contra neajunsurilor și mizeriilor realității în care se văd, sau ca niște vulturi cu aripile frânte cari, neputând sbura în regiunile înalte, unde este patria lor, sunt siliți a se târî în noroiul și pulberea pământului. Înzadar veți căuta în scrierile lor vederi și aspirațiuni înalte și simțeminte generoase. Rar când veți găsi câte un vis fericit, asemenea unui noraș pe cerul unei veri secetoase.

Pentru aceea și forma poeziei lor devine adeseori neguroasă și grea de înțeles până la absurditate. Și fiindcă muzica este ea însăși un simbol, și încă cel mai ideal, cel mai frumos și mai desăvârșit simbol al vieții; simboțiștii tind a apropia arta poeziei de a muzicii, și a nu exprima prin ea decât simțeminte. Precum naturaliștii ziceau, că poezia are să sfârșască prin a deveni știință; tot astfel ziceau simboțiștii, că poezia ar trebui să se contopească în muzică. Un izvor al poeziei simboliste este mai ales muzica lui Wagner, care s'a inspirat din metafizica mistică a lui Schopenhauer. Dar această vedere a poezilor simboțiști este tot așa de greșită ca și a pictorilor simboțiști, cari prin desen și colori vor să exprime idei abstracte. Înse, dacă d. e. imaginea unui bătrân viguros, care vrea să exprime timpul, sau alte imagini picturale, sunt frumoase, valoarea lor estetică stă tocmai în această frumusețe mai mult decât în înțelesul simbolic. Fiecare artă are domeniul său, hotărît prin mijloacele de cari dispune pentru exprimarea idealului. Mijloacele picturii sunt colorile și liniile, cari nu pot exprima decât suprafața lucrurilor și ființelor sau imaginile lor; mijloacele muzicii sunt sunetele nearticulate, cari nu pot exprima decât simțeminte sau firea lăuntrică a ființelor și lucrurilor. Materialul poeziei sunt cuvinte, cari exprimă mai mult noțiuni abstracte decât imagini. Și fiindcă menirea ei este de a ne da imagini, ca și pictura, și de a ne deștepta simțemintele, ca și muzica; arta poetului stă în a ști combina cuvintele astfel, ca să ne deștepte închipuirea și, prin ea, simțemintele, și să pună în o vie mișcare întreg sufletul nostru. Mijloacele pentru atingerea acestui scop sunt armonia ritmului și, în poezia modernă, a rimei, și feliuritele figuri poetice și oratorice, cari concretează și senzibilizează înțelesul abstract al cuvintelor, și schimbă noțiunile în imagini.

Între toate figurile poetice, cele mai frumoase sunt personificările, alegoriile și simbolul, cari deschid orizonuri largi închipuirii și cugetării. Poezia este, deci prin firea sa însăși simbolică

¹ Resumat în o broșură a subsemnatului »despre ideal«.

Dar aceste figuri trebuie să fie așa de străvezii, încât fără nici o osteneală cetitorul să cunoască îndată gândul poetului. Când cetim »Balcanul și Carpatul« sau »Sentinela romană« a lui Alexandri, »Măceșul și florile« lui Eliade, »Mortua est« a lui Eminescu, »Moartea lui Fulger« a lui Coșbuc, sau »1907« a lui Vlăhuță, oricine înțelege deodată ideile ascunse sub aceste frumoase alegorii. Iar când trebuie să faci o analiză microscopică, ca să cauți înțelesul unei poezii, las-o mai bine la o parte, că aceea nu e adevărată poezie, este numai o grămădire de vorbe cu puțin sau fără nici un înțeles. Aceasta e însușirea caracteristică a poeziei simboliste, de care vorbim aci. Pentru aceea scriitorii acestui curent se zic cu drept cuvânt, »decadenți«, cum le place lor înșiși a se numi.

Precum naturalismul, și mai înainte roman-tismul, așa și simbolismul decadent a găsit oare-care răsunet, din fericire foarte neînsemnat, și în literatura noastră. Sunt intelectuali, oameni de litere, și chiar profesori de universitate, cari încearcă să introducă acest curent nenorocit și la noi, de și în țările apusene el aparține azi trecutului. Exemple și teorii decadente, versuri neregulate sau »libere«, cu înțelesuri neînsemnate, bizare sau lipsite de înțeles veți găsi mai ales în revista din București »Viața nouă«.

Di A. Vlăhuță, care prin frumoasa sa poezie »Unde ne sunt visătorii«, și prin conferința sa în contra »Curentului Eminescu«, a pus altădată stavilă falșilor imitatori ai acestui maestru; veni, în anul trecut mi-se pare, să stăvilească din nou un alt curent greșit, al imitatorilor simbolismului decadent, prin noua sa satiră, »Slăvit e versul«. Iată câteva strofe din această frumoasă poezie.

»În vers e mântuirea, când n'ai nimic de spus.
Se deapănă pe rânduri ca firul de pe fus.
Din volbura de vorbe se deapănă ușor
Un cântec ce sporește, mai larg, tot mai sonor.
E opera vrăjită, ce din nimic se 'nchiagă;
Și nu-i nici o nevoie ca lumea s-o 'nțeleagă.

La titlu să iai sama. Sonor, bombastic, vag,
Și cu ceva macabru, — să ne 'nfiori din prag.
Căci titlul e alarma. Ca 'n trimbiță să-l suni:
»O inimă în flacări«, »La casa de nebuni«,
»În criptă«, »Flori de sânge«... Și nu-i zor nici de cum,
Ca titlul cu povestea să aib' același drum.

Amețitor de gânduri un motto mistic pune,
Să-și tremure lumina — un far peste-o genune.
Subt el, psalmodic, versul silabele să-și joace,
În fierbere de glasuri ca apa la răstoace.
Iar toată poezia, — cui sens ar vrea să-i cate, —
Mai limpede să-i pară cetită de a 'ndărate«.

Ar putea obiecta cineva, că și în poezia clasică se găsesc uneori pasaje cu înțeles mistic și anevoie de înțeles. Câte versuri sunt, d. e. în Petrarca, cu înțeles figurat foarte greu de priceput, sau chiar neexplicabil. Să nu uităm înse, că

pentru acești poeți simbolul avea și un înțeles local, temporal, sau politic, ușor de înțeles pentru contemporani și mai ales pentru partizanii poeților; iar noi astăzi nu mai putem pătrunde acest înțeles decât cunoscând cu de amănuntul istoria acelor timpuri. Pentru ei, espresiunile figurate avea câte trei înțelesuri: erotic sau estetic, moral și politic. Cele trei fiare, cari înspăimântară pe Dante în călătoria sa prin pădurea întunecoasă, simbolizau și pe dușmanii politici ai lui Dante și ai ghibelinilor, și aveau și un înțeles mai larg; și noi acest înțeles trebuie să-l căutăm, pentru că ghelfi și ghibelini nu mai există astăzi, există înse oameni, căror se poate aplica alegoria lui Dante. Din firea elastică a alegoriei și simbolului urmează, că ele se pot aplica tuturor lucrurilor, cu cari au oarecare asemănare; și esplicarea cea mai adevărată este aceea, care se poate înțelege mai lesne și care cuprinde mai mult.

* *

Pe lângă bizareria formei, pe lângă espresiunile pretinse simbolice, cari înse adeseori nu sunt decât fraze goale, puse ca să producă o armonie muzicală, și pe lângă neregularitatea versificațiunii; caracteristică pentru concepțiunea simbolistilor decadenți este mai cu samă fantoma morții. Ideia morții a jucat totdeauna un mare rol în viața omenimii. Ea a fost un izvor de căpetenie a inspirațiunii în formarea sistemelor religioase și filosofice. Dar nici odată ea pare că n'a preocupat atât de mult mintea omenească ca astăzi. Pentru că misterele metafizice vechi au dispărut la lumina științei moderne, formele credinței și cugetării se prefac, și în sufletul omenimii se pregătește o schimbare și o reinnoire radicală. Nu e mirare dar, că ideia morții ocupă un loc atât de însemnat în literatura estetică contemporană, și în unele curente sinistre de cugetare și lucrare ale timpului nostru. Ea formează fondul nihilismului rusesc, al pesimismului în filosofia și poezia apusană, și al anarhismului în politică, manifestat într'un mod îngrozitor în comunardismul din 1870, în Paris.

Ideia morții are asupra fiecăruia o influență puternică, înse deosebită după predispozițiunile psihice moștenite, după temperamentul individului, și după modul cum înțelege fiecare fenomenul tainic al morții și al vieții. În sufletul unor ea face să răsără o lumină nouă și deșteaptă simțământul unei generoase resinațiuni, care revarsă în scrierile lor o melancolie dulce și binefăcătoare; esemplu, Pierre Loti, Leconte de Lisle. Altoră le dă o nouă energie și un îndemn puternic de a înălța viața actuală la adevărata ei însemnătate, la o valoare necunoscută în istoria trecutului. Această nouă vedere este izvorul spiritului profetic al scrierilor lui Carlyle, al optimismului filosofic al lui Dühring, al entuziasmului eroic al lui Carducci.

Pe alții, din contră, închipuirea morții li umple de groaza întunecoasei și nemărginitei prăpastii a nimicniciei, ce li-se pare că ea o

deschide înaintea lor, ca să-i înghită pentru vecie. Și această spaimă îi întunecă, îi turbură, le înveninează toată viața, și-i revoltă uneori până la nebunie în contra lor înșiși și a tot ce există. Atunci, cuprinși de desperare, precum unii oameni în agonia morții fizice își smulg părul, își sgarie fața și se mutilează de durere, astfel acești scriitori își destramă și tind a nimici propria lor ființă prin cele mai urite mijloace de corupțiune morală și fizică, prin necumpăt, prin lăcomia și desfrâul tuturor plăcerilor senzuale, prin alcool, opiu, hașiș, cari distrug sistemul nervos șiucid trupul și sufletul în acelaș timp. Și presupun, că dacă asemeni oameni n'ar avea darul de a-și spune sub forme artistice simțemintele și cugetările lor sinistre, ar trebui să le manifeste prin fapte, și ar deveni criminali. Ca și alte pasiuni, acestea formează uneori curente și devin epidemii morale.

II

Charles Baudelaire.

Un model de literatura unui astfel de curent nefast este volumul de poezii al lui Ch. Baudelaire »Les fleurs du mal«, renumit și prin procesul, care i-s'a intentat la aparițiunea lui. Imaginea, care se întâlnește mai des în aceste triste poezii, sub felurite figuri, este fioroasa imagine a morții, și alătura cu ea cele mai desguștătoare imagini și scene ale desfrâului și corupțiunii. Astfel sunt bucățile *Ennemi*, *Guignon*, *XXV*, *XXVI*, *Sed non satiata*, *Une charogne*, *De profundis clamavi*, *Le vampire*, ș. a.; ar trebui să înșirăm aproape toată cartea.

Nu e plăcere pentru autorul acestor versuri, în care să nu vezi amestecat veninul tristeții, al gândului de moarte, al desperării și beției bolnăvicioase a simțurilor. Comparațiile și metaforele de predilecțiune ale lui Baudelaire sunt împrumutate din sfera ideilor relative la moarte și la ceremoniile funebre. Soarele unei zile frumoase de vară lui i-se pare »acoperit de doliu«; lui i-se pare că »omul pretutindeni, în climate fierbinți, sau în cele înghețate, pe mare sau pe uscat, creștin sau păgân, cerșitor sau bogat, locuitor al câmpiei sau al cetăților, ignorant sau erudit, pretutindeni omul este urmărit de spaima misterului, și numai cu ochiu tremurând privește în sus... Cerul pentru el e o criptă, care-l înăbușe¹ »Pădurile mari îl înspăimântă ca niște catredale; sgomotul lor i-se pare sunet de orgă; ecoul lor, ca un jalnic *de profundis*, corăspunde horcăiturilor de moarte din inima sa...« Sgomotul ce fac, toamna, lemnele tăiate cu firezul și aruncate jos i-se pare »asemenea ciocănitului monoton al cioclilor, când bat în grabă cuiele într'un cosciug«. »Norii sunt un lințoliu ce acopere un cadavru, și pe bolta cerească el vede niște mari sarcofage«.

»Pascal — zice dânsul — vedea pururea o prăpastie alătura sa. Vai, totul este prăpastie pentru mine: lucrare, dorință, vis; și, zeu! uneori simțesc vântul fricei trecând prin părul meu ridicat. Sus, jos, în adânc, pe mal, în tăcere, în spațiul fioros, pe fundul nopților mele Dumnezeu zugrăvește un vis apăsător, multiform și fără sfârșit. Mi-e frică de somn ca de o noapte adâncă, plină de o spaimă tainică; pe toate ferestele eu nu văd decât nesfârșit; și spiritul meu, cuprins de amețeala vârtejului, pismuește nesimțirea neantului«²).

Această neliniște sufletească, născută din lăcomia plăcerilor vieții, împreună cu ideia despre scurțimea existenței și a nimicirii ei totale prin moarte. Introduce disarmonia în modul de traiu și în toată ființa acestei categorii de oameni, numiți *desequilibrați*. Și în această stare, negăsind nicăiri mulțămire și repaus, ei se aruncă orbește în brațele desfrâului, întrebuițând toate mijloacele de întărire a simțurilor și a destrămării trupești și sufletești. Vinul aprinde simțirea și imaginațiunea, — zice Baudelaire, — o piul mărește realitatea la nemărginit, aprofundează timpul, și umple sufletul de plăceri funeste mai mult decât poate cuprinde. Toate acestea înse sunt mai pe jos de veninul desfrâului sexual, la a cărui prăpastie amară alerg să-mi adăp mintea și inima. Vârtejul cumplit cufundă în uitarea de sine și-l tărăște istovit cătră țermul morții«³).

Subjugat de această grozavă patimă, »care a intrat ca o lovitură de cuțit în inima lui plângătoare, și ca o turmă de demoni s'a așezat în spiritul lui umilit«, poetul se simte legat de ea »ca osânditul de lanțul său, ca jucătorul încăpăținat la joc, ca bețivul la butelia sa, ca viermii la stârvul lor«. Și înzadar o blastemă; el se simte prea slab, ca să se scape de ea nici prin sabie, nici prin venin. »Vai veninul și sabia mi-au răspuns cu dispreț: tu ești nevrednic să te scăpăm de robia ta blăstemată. Imbecilule! dacă te-am mântul de stăpânirea strigoii, care îți suge viața, tu i-ai reinvia stârvul prin sărutările tale«⁴).

Această stare sufletească, oglindită atât de fioros în versurile poetului, a îmbătrânit și a ruinat înainte de timp unul din cele mai frumoase și mai solid zidite organisme. Baudelaire, după mărturisirea prietinelor săi, fusese unul din cei mai frumoși tineri, eră un semizeu de frumuseță și de sănătate trupească. Cu toate acestea, fără să cunoască lipsa, fiind născut din o familie bogată, și fără să sufere greutățile muncii pentru a trăi ca toți oamenii din popor, la vârsta de 35 de ani era un bătrân slăbănog cum îl arată portretul din fruntea volumului »Les fleurs du mal«, un adevărat tip al decadenței, însușire de care el nu cred că se fălia ca de epitelul său de decedent în literatură.

* *

² Op. cit. Le gouffre.³ Op. cit. Le pison.⁴ Op. cit. Le vampire.¹ Les fleurs du mal, Le couvercle.

Care să fie cauza acestei triste decadente? Omul este rezultatul temperamentului și caracterului său, al predispozițiilor sale innăscute de o parte, și al mediului social și cosmic de altă parte. Acești doi factori, unul intern, care este cel mai puternic, altul extern, determină firea și întreg modul de cugetare, de simțire și de lucrare al omului. Un egoizm peste măsura ordinară, cu puternice aspirațiuni de fericire individuală și cu aplicare spre fanatismul religios, trebuie să fi fondul naturei lui Baudelaire. Aceste dispozițiuni au fost dezvoltate prin o aleasă educațiune religioasă în dogmele catolicismului. Educat în această credință, atât de majestoasă și atât de scumpă unui suflet arzător, crescut mare parte a tinereții în clima fierbinte a Orientului, lacom de a trăi și de a gusta plăcerile vieții, în inima copilului s'a cristalizat icoana acestei lumi mărețe și fericite, și împreună cu ea iubirea pentru ziditorul și ocârmuitorul ei. Venind mai târziu în conflict cu știința, credința din copilărie pierde, însă rămâne fondul moral, care i-a servit ca temelie, rămân tendințele cu simțemintele și aspirațiunile născute din ea. Acestea, ne mai aflând nutriment în cugetarea și credința omului adult, și ne mai putând fi îndestulite, îl lasă pradă desperării, care îi inveninează toată viața.

Mediul corupt al societății pariziene a contribuit apoi a desvolta și mai mult pornirile neînfrânate ale unei naturi născute pentru fanatismul religios și întăritate acum peste măsură prin pesimismul isvorit din spiritul științei contemporane, și al filosofiei materialiste.

»Trei oameni trăesc deodată în acest om«, — zice Paul Bourget în studiul său despre Baudelaire; — «ei își unesc senzațiunile, ca să stoarcă până la cea din urmă picătură suctul roșu și cald din inima lui. Acești trei oameni sunt moderni, și mai modernă încă este împreunarea lor. Sfârșitul unei credințe religioase, viața de Paris, și spiritul științific al timpului, au contribuit să formeze și apoi să contopească aceste trei feluri de sensibilități, altădată atât de deosebite încât se păreau irreductibile una la alta, iar acum atât de legate încât păreau inseparabile, cel puțin în această ființă fără analogie înainte de veacul al 19-le, care a fost Baudelaire»¹⁾

»Un suflet ca al lui, când crede, nu se mulțamește cu credința într'o idee. El vede pe Dumnezeu. Pentru el Dumnezeu nu este un cuvânt, nu este un simbol, o abstracțiune, ci este o Ființă în a cărei societate trăește sufletul, cum trăim noi cu un tată care ne iubește, care ne cunoaște și ne înțelege. Iluziunea e așa de dulce și de puternică, în cât, dispărută odată, ea nu mai poate fi înlocuită cu idei de o mai mică tărie. Când ai cunoscut beția opiuului, beția vinului devine desgustătoare. Perind, în atingerea veacului, credința lasă în astfel de suflete o deschizătură, pe unde se scurg toate plăcerile existenței. Aceasta

a fost soarta lui Baudelaire. Trebuie să vezi, cu ce dispreț, — destul de neinteligent ca toate desprețurile, — tratează el pe credincioșii de al doilea rând, pe aceia cari văd pe Dumnezeu în Umanitate sau în Progres. E lucru foarte firesc deci, ca el să simtă un gol înaintea acestei lumi, în care el caută înzădar un Ideal concret, care să corăspundă aspirațiunilor sale de altădată către o altă lume. Ca să umplă acest gol, urmează atunci căutarea furioasă după escitante. Lecturi, cari întărită asemenea opiuului, ca ale lui Proclus, Swedenberg, Edgar Poë, Quincey, cărți cari zugrăvesc sborul sufletului »ori unde afară din lume« (titlul unei poeme în proză alui Baudelaire)...«²⁾.

În asemeni lecturi și în beția de opiu și de hașiș caută acești oameni un »paradis artificial« (iarăși titlul general al poemelor în proză ale lui Baudelaire), în locul paradisiului alevărat, în care nu mai pot crede. Și deșeptarea din asemeni iluziuni căutate este și mai amară, de vreme ce ele slăbesc și storc toate puterile noastre; ele alternează cu cele mai grozave închipuiri mistice de ființe căzute și de scene feroase, și cu inevitabila închipuire a morții, care îi urmează pretutindeni.

»Florile răului« sunt un amestec de tot ce-și poate închipui mintea mai cumplit, mai hăd, mai greșos, mai înspăimântător, sub o formă artistică. Ici colo respiră din ele și parfumul desfătător al unei poezii dulci și uneori sublime. Este un răsunet mângăios al cultului religios, în care a fost crescut poetul, cu formele sale poetice și avânturile unei poezii sublime. În admirabila poezie »Harmonie du soir«, florile sunt cădelnițe și mirosul lor fum de tămăie; ceriul, trist și frumos este un mare altar, improvizat pentru sărbătoare, și soarele un disc întraurit pentru anaforă.

»Un coeur tendre, qui hait le néant veste et noir,
Du passé lumineux recueille tout le vestige!

(O inimă fragedă, care urește neantul larg și negru,
Culege ori ce urmă a trecutului luminos!)

În »Élevation«, spiritul poetului se înalță fericit »în câmpiile luminoase și senine ale idealului și planând deasupra vieții, înțelege limba florilor și a lucrurilor, cari nu vorbesc, înțelege limba naturii.

*
**

Nu mai puțin nobilă și adevărată este teoria lui Baudelaire despre poezie. Pentru el »principiul poeziei este aspirațiunea la o frumuseță superioară, manifestată prin un entuziasm și un avânt al sufletului neatârnat de pasiune, care e beția inimii, și de adevăr care e nutrimentul rațiunii. Inteligența tinde la adevăr, simțul moral ne învață datoria, gustul caută frumosul. Este

¹⁾ Paul Bourget, Essais de psychologie contemporaine, Baudelaire, p. 8.

²⁾ Ibidem, p. 19—20.

însă o intimă legătură între ele; și simțul moral se desparte numai prin o ușoară deosebire de simțul frumosului. De aceea, lucrul ce supără pe omul de gust în priveliștea vițiului este mai ales uriciunea și disproporțiunea vițiului. Vițiul atacă dreptatea și adevărul; dar, ca o disonanță, el este o violență insultă adusă armoniei, el supără cu deosebire pe unele spirite poetice; și nu cred că ar scandaliza pe cineva, dacă am socoti ori ce vătămare a moralei, a frumosului moral, ca o greșală în contra ritmului și armoniei universale».

Cu toate acestea, nici teoria sa, nici rarele momente de o nobilă inspirațiune n'au putut vindeca rana adâncă, ce a lăsat-o în inima poetului pierderea credinței în idealul său adorat cu pasiune, și nu l'au putut abate dela calea prăpastiei, cătră care îl împingea desperarea și răzvrătirea în contra realității brutale, pentru el singura adevărată și insuportabilă. Nimic sfânt, nimic scump, nimic bun și vrednic de iubire nu mai exista pentru el. Firea omenească era din fundament pornită spre rău, și închinată numai egoismului, vițiului și corupțiunii; natura întregă îi era nesuferită. Și această stare morală se oglindește fioros în poemele sale în proză, intitulate »Paradis artificiels«, și mai ales în »Les fleur du mal«.

Și dacă »sila, otrava, pumnalul, incendiul«, nu înarmează brațul scriitorilor de această categorie în contra societății, cum spune Baudelaire în artistica prefață a poeziilor sale, cauza nu e că ei n'ar avea destul curagiu, cum zice el, »c'est que nôtre âme, hélas! n'est pas assez hardie«, ci pentru că tendințele, și energia lor ruinătoare își află supapa de răsuflare în scrierile lor. Fără această, pornirile lor pătimașe, foarte probabil, s'ar manifesta prin fapte, întocmai ca și în eroii criminali din romanele lui Zola.

Nu numai simțemintele morale și ideile noiei civilizațiuni, răsărite și crescute sub influența luminei purificatoare a științei nu aveau nici o valoare pentru Baudelaire; dar nici principiilor artei, atât de bine formulate de el, n'a putut rămânea credincios. Poezia lui nu-și are scopul în sine însăși, ci în efectul ce vrea să producă. Nu espresiunea ideilor și simțemintelor, fie și de durere, de scepticism, de răzvrătire, sau de resignațiune; ci cuvintele și frazele surprinzătoare, cari să facă o impresiune extraordinară, sunt căutate. Pentru decadenți, ca și pentru parnasieni, esența poeziei stă în alegerea cuvintelor și frazelor; cu deosebire că parnasienii să mulțămesc a evoca miraculosul și fantasticul, pe când decadenții au o deosebită predilecțiune pentru tot ce se poate închipui mai scandalos, mai degradat, mai greșos, și mai înspăimântător.

*
**

Cauzele unei astfel de decadente morale, că reia îi corăspunde cu prisos și esagerat decadența în literatură, sunt fără îndoială predispozițiunile innăscute, dezvoltate prin mediul social, și anume prin contrastul dintre realitate și dintre iluziunile cristalizate în suflet din copilărie, și prin influența corupțiunii parisiene, prin care a trecut poetul, fără să fi părăsit, activitatea intelectuală. La aceste cauze, cu măiestrie arătate de P. Bourget, cred înse că ar trebui a se adauge și lipsa unei culturi filosofice mai aprofundate. Unui suflet înflăcărat și pornit spre pasiuni ca al lui Baudelaire, în locul credinței pierdute îi trebuiau vederi mai largi și mai adevărate, și convingeri mai adânci despre natura și scopul vieții și al lucrurilor.

El înse, cu toată superioritatea inteligenței, copleșit și orbit de puternicior element pasionat al firei sale, confundă partea cea mai nobilă și mai înaltă a vieții cu cele mai respingătoare fenomene fizice și chimice. Sub forma unui cadavru, care infectează aerul și care servește ca hrană vermilor în groapă, el vede pe însuși omul, iar nu rămășița de lut, sub care s'a întrupat și s'a manifestat puterea lui de viață, sufletul lui. Această viață individuală, în contra firei ei și a legilor naturei, el o vrea în veci aceeași și neschimbată, cum au crezut-o în copilărie.

El nu mai credea în dogma despre păcatul originar și în mântuirea omului prin moartea lui Isus, prin iubire și jertfă; însă continua a crede în perversitatea, în pornirea spre rău a firei neamului omenesc și în osânda lui de a fi în veci nefericit. Și pe când pentru credincios lumea aceasta este numai un loc de ispită, din care are să treacă în raiul sau în iadul de veci, dincolo de mormânt, după cum va fi meritat în viața sa de față, pentru el raiul nu mai esista nicăiri, și lumea îi devenise adevăratul iad, din care înzădar căuta să scape în »paradizuri artificiale«, clădite din vorbe.

Trist și înfricoșat exemplul de viață, la care este osândit un suflet înzestrat cu o inteligență mare și cu o bogată energie sufletească, înse rămas fără ideal, și deci fără un scop mai înalt și mai nobil, căruia să-și închine activitatea și puternica sa energie. Pentru astfel de suflete, bogăția materială este o nenorocire; pentru că o simplă viață vegetativă și liniștită, de trândăvie, cum o duc mulți oameni bogați, fără munca necesară pentru câștigarea pâinii de toate zilele, lor le este insuportabilă. Lor le trebuiesc stimulente și sguđuiri puternice, cari nu le pot afla decât în plăcerile simțurilor, cari ruinează și trupul și sufletul.

FIORII PRIMĂVERII

E-un aer dulce și domol afară,
Viața 'n mugur adormit tresare,
Și clopotele sună-a primăvara,
A înviere și redeșteptare.

Și altul par'că-i freametul pădurii,
Alt șopotul șuvoaielor pornite,
Și alte șoapte poartă păr'că vântul,
Alt zvon văzduhurile încălzite ---
Fiori nelămuriți ai vieții desmorțite;

Fiori nelămuriți tresar în suflet
Fiori tresar tutindeni în natură,
Porniri eterne, sete de viață,
Trezite de lumină și căldură

1905.

Și iarăș mă cuprinde-un dor nespus,
Un dor nestins de spațieri neștiute,
Să taiu văzduhurile tot mai sus,
Cu brațe largi, cu aripi desfăcute,
Privirile 'n nemărginit perdate,
Spre-un ideal nedeslușit
crezut pe veci apus ---

De toamnă 'nvinse și de vreme uitate,
Ca niște suveniri îndurerate,
Se scutur frunze moarte, veștezite,
Și cad jălite 'n freamătul pădurii,
Să facă loc vieții re'noite ---
Eternul, ne'mpăcatul curs
al legilor naturii.

I. Gorbu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Visătorul.

Sub fereastra casei mele
Cântă florile de măr
Și-mi șoptesc, că 'n colț de stradă
L'au văzut în adevăr...

Zilele de-arânduț trece
Pe cărarea din spre râu
... N'are spadă sclipitoare
Nici cuțit de-argint la brâu...

Doar 'n nopțile cu lună,
Când e pace 'n lung și lat
Spun că 'n geamul lui albastru
Stă cu stelele la sfat...

... Mi-am deschis oblonul pașnic
Vechiul martor... ca și-acum,
Să-l privesc în dragă voie
Când va trece peste drum...

Cum nu vine mai de grabă
El, cu dulcile-i restriți ---
I-aș preface 'n pietre scumpe
Lacrimile-'n ochii-i triști ..

O, dar simt c'aștept zadarnic
Și 'n zădar privesc spre lac...
— Umbre negre 'n grămădire
Cad pe văi și se desfac..

Nu mai vine, nu mai vine,
Alta-i azi cărarea lui...
... Vârful verde pân' la schituri
Simt, că veșnic n'o să-l sui..

... E 'ngropare azi la mine
Sub boltitul vechei porți...
Vai, și inima mă doare
Cât de scumpe mi-s bieții morți..

... Trage clopotul în turlă
Dulce, jalnic, trist, pustiu...
— Doamne cum aș vrea diseară
Să mă culc într'un sicriu!!

1912.

T. MURĂȘAN.

Dorință neîmplinită.

Domnul François Moitié, profesor la pensie, trăea de 20 de ani într'un oraș de pe malul Dunărei, a cărui priveliște e dintre cele mai variate. De o parte e înconjurat cu bălți năpădite 'n bălării, de alta cu dealuri pietroase acoperite de mușchi, pe vârful cărora puse în bătaia vântului cu aripile lor uriașe, se înalță morile de vânt. Era francez. Locul nașterii, un orașel de pe coasta Mediteranei lângă Marsilia Cetes. Văzuse așa dar de mic copil Mediterana albastră, privise catargele numeroase cum defilau prin fața orașelului său și și luau drumul mării întinse. Cântecul duios al mării, gemetele și urletele ei nebune, le cunoscuse din tinerețe, căci tatăl lui fusese marinar, iar François de multe ori se înălțase pe crestele valurilor înfruntând furia furtunii. Mai târziu la liceul din Marsilia, unde fu trimis să învețe, de câte ori colindând portul și nenumăratele docuri unde se descărca din pânțele uriașe ale vapoarelor bogății întregi, de câte ori nu sta acolo privind la nesfârșirea de apă albastră și nesățioasă de suflete, și se gândea la un voiaj îndepărtat. — Iată că acum soarta făcuse ca vieța să și-o petreacă tot pe malul unei ape, dar cât de departe de țara lui iubită!

Ce-l hotărâse să părăsească Franța, singur nu știe. Ar fi putut foarte bine să și găsească o slujbă și 'n țara lui, dar vezi că sufletul copiilor născuți pe malul apelor, prin porturi, deprinși să vadă zilnic corăbiile plutitoare, naște în sufletul lor dorul de călătorie, acel dor nostalgic pe care voi copii ai munților și șesurilor, nu l-ați cunoscut...

În orașul A, unde a început a fi profesor la un gimnaziu, cum era pe

atunci tânăr, frumos și cu felul lui de a se purta, s'a făcut deodată plăcut; apoi o dragoste aprinsă l-a hotărât să se însoare. Insurătoarea i-a adus în câțiva ani, două fetițe guralive, iuți, care crescând măricele, se recomandau cu glas sonor și mândru că sunt franceze. Și anii treceau, învățase francezul limba țării și se deprinsese în noua lui patrie. În timpul acesta o singură dată numai, a putut să meargă acasă, când i-a venit veste despre moartea mamei. De atunci ani trecură după ani, iar el își căută de slujbă, de lecții, de vișoara pe care și-o cumpărase în orașul unde își căpătase catedra definitivă. — Doamne, ce priveliște se desfășură din crama viei lui, pe care o îngrijea cu o dragoste nebună. De și cunoscute, el nu se mai sătura să privească de câte ori venea, tablourile splendide ale Dunărei. Vedeă cum pe luciul ei, luntrile tăeau fășii ca niște puncte negre, iar corăbiile ca niște luntre mici se ridicau greu la deal. Dar delta, această mare verde, plină de atâta vieță, de atâta poezie neînțeleasă. De câte ori privind vapoarele pline urcând la deal din greu, bietul François nu-și aducea aminte de ziua când călcase pentru prima oară pământul țării românești!... și atunc ceva se mișcă în inima lui, în ochi i-s'așternea ca o pânză de ceață. — Iși aducea aminte de Franța lui iubită pe care n'o uitase, la care se gândea, la rudele, prietenii lui. — Doamne, ce emoție îi ardea sufletul când câte o scrisoare îi venea din Paști în Crăciun, din depărtatul ținut, ca să-i mai amintească de ai lui. Ce solemn își puneă ochelarii de citea rândurile,.. apoi la sfârșit închidea cu'n oftat scrisoarea. — Câțiva ani de-a rândul, tot

spunea în casă că atunci când va eși la pensie, are să-și ia familia și are să se ducă în Franța să-și vadă pe ai lui.

Iși făcuse chiar itinerarul: Mergem cu vaporul românesc la Sulina, de acolo ne imbarcăm pe un Fraisiniet și în cinci zile suntem la Marsilia, până acasă mai facem vre-o trei ceasuri cu trenul. Multă vreme în casă la el s'a vorbit de călătoria aceasta ca de un lucru hotărât; copiii se obișnuiseră cu numele rudelor, fraților, verilor lui papa. Mai târziu când a eșit la pensie, proiectele au rămas baltă, greutățile vieții veniseră să-i se puie de-a curmezișul. «De acum n'am să mai fac planuri!» vorbea el adesea clătînând cu tristețe din cap.

Ca pensionar, nu-și schimbase de loc felul vieții. Atâta că acum i-se măriseră fetițele și Dumineca dimineața eșeau regulat la biserică, după amiază la grădină, iar seara la cofetărie. Cine nu-l cunoștea în orașelul acela pe d-nul François; dar mai bine zis cine nu cunoștea jobenul lui mare de culoare cenușie care eșise de mult din modă și la care ținea el așa de tare. Acasă nevastă-sa îi zicea «franțuzul meu». Era o femeie brunetă, care păstrase încă urmele unei frumuseți drăcești, pe care ea totuși nu și-o regretă. «Știu că am trăit și nu-mi pare rău dacă voi muri!» spunea ea adese ori prietenilor.

Inceputul toamnei 1909. De mult nu se pomenise pe timpul acesta așa zile senine și calde, un cer așa de albastru, pe malul Dunărei.

Eră într'o Mercure. François se întorsese de la vie, stătuse la masă și acum tolănit pe divan, ochii lui urmăreau știrile ultimilor zile, dintr'un jurnal, când, numai ce privirea i-se opri de-asupra unei informații. Intâi i-se păru că nu vede bine și ca să se încredințeze de adevăr, se frecă la ochi și citi a

doua oară. Nu mai încăpea nici o îndoială, în informație se spunea destul de lămurit: „Societatea științelor din Paris, va face în România, pe la sfârșitul lui Septembrie, o călătorie de studii, la care vor lua parte peste 200 de excursioniști: Profesori, avocați, oameni de litere“...

François nu avu răbdarea să citească ultimul rând; se sculă și alergând ca un copil numai în ciorapi, intră în odaia de alături... «Veniți... veniți... ascultați cu atențiune... 200 de francezi. Ei, Helene, Emilie ascultați»... «200 de intelectuali, strigă el după ce isprăvi de citit: o ce bine, ce fericire?... Am să le es în cale. O, sigur, nici nu se poate altfel. Ce fel de francez aş fi!...

— Dar, stai... ai să pleci?... Unde?... îl întrebă nevasta-sa.

— Să-i văd, să le es în cale,.. sunt franțuzi de ai mei,.. răspunse el trecând în odaia lui.

El era o fire din acelea cari îndată ce avea vre-o durere și-o închidea într'însul; în schimb când îl pălea vre-o bucurie, îl știa tot târgul... așa și acum; fără să mai stea pe gânduri își luă pălăria, jurnalul și porni pe stradă. Fiecare prieten, cunoscut ce-i eșea în cale, îl oprea ca să-i spuie vestea arătându-i jurnalul... «Auzi, 200 de intelectuali... Asta înseamnă un eveniment... Vedeți cum Franța nu-și uită frații! Sigur că deacuma se va face și o alianță Franco-Română? Cele trei zile după aceea, nu mai vorbea decât de Franța, de alianță și-și făcea planuri cum să le iasă întru întâmpinare...

În sfârșit, ziua întrării oaspeților în țară, sosi. Pretutindeni li se făcu primire nu ca niște oaspeți, ci ca la frați de sânge, cari nu s'au văzut de multă vreme. Gazetele scriau coloane întregi, dădeau informații, fotografii, numele

excursioniștilor, iar François din orășelul lui urmărea cu inima palpitând, tot ce se scria despre dâșii, feircit de primirea care li se făcea, nemulțumit că nu se putea să fie de față.

„Trebue să mă duc, nu se poate“; își zicea el. A patra zi se vesti prin jurnal că francezii vor părăsi țara prin Sulina. Vestea aceasta era tot ce putea să-l bucure mai mult... Acuma putea să le iasă înainte fără multă cheltuială... „Mă voi duce la Sulina, acolo voi sta de vorbă, le voi spune că sunt francez, singurul în orașul acesta, că am păstrat cu cinste numele neamului în această țară...”

Eu am fost reprezentantul Franței. Sigur că printre ei voi găsi colegi, prieteni și chiar dacă n'aș găsi, fiecare francez îmi va fi mai mult decât un prieten — un frate?!“

Cu două zile înainte de trecerea vaporului a început să se pregătească; și-a curățit redingota, a dat-o la călcat, a șters jobenul cenușiu, și-a spălat mânușile cele albe cu benzină, în sfârșit a luat toate măsurile ca să nu lase nimic de dorit în privința ținutei.

Planul călătoriei era acesta: Pleacă Vineri dimineață la Sulina și așteaptă acolo sosirea pachebotului.

În ziua sorocită când cele dântâi lumini aburiră geamurile, François fu în picioare; cu toate că vaporul pleca la 11, el era gata de plecare încă de la 7. »Și asta n'ar fi fost nimic dacă n'ar fi alergat nervos de colo până colo, supărându-se și făcând gură pentru cel mai neînsemnat lucru... La 10 fix, era în port și fu printre cei dintâi cari se urcă pe punte. Când văzu vaporul deslipindu-se de ponton, i-se păru că raiul cu întreaga lui fericire s'a deschis înainte-i. Cât ținu călătoria, într'un neastâmpăr a dus-o, alerga când pe punte

când la mașină, parcă ar fi fost un copil. Cele 4 ceasuri de drum, i-s'au părut cel mai lung voiaj pe care l-a făcut vreodată; numai când s'a văzut în portul Sulinei, i-a mai venit inima la loc. S'a dat jos pe schele și'n așteptare a început să se primble prin fața probelelor pline, împedecându-se de pogoanele cu care erau legate de mal. Cine l-ar fi văzut ar fi rămas uimit de schimbarea asta, el, François să treacă nepăsător prin fața atâtor caice, șlepuri, elevatoare care încărcau singure pânțelele vapoarelor de fer? Numai de vre-o câteva ori s'a oprit în vremea aceasta, ca să privească ceasul ori să se uite în nesfârșirea deltei pe unde avea să vină vaporul. „Ce au să zică ei oare când m'or vedea?... O să le pară bine, or să mă întrebe de câte ori am fost în Franța!... De câte ori?... O singură dată când a trebuit să moștenesc pe mama... «Se poate François? nu ești francez, nu ți-ai iubit țara, ești un rău fiu și nu meriți considerație!» Dacă te-ai fi uitat în ochii lui, l-ai fi văzut încruntat, supărat, dând din mâini, el singur se ocăra, își găsea vină, erau părerile de rău care veneau să-l cerceteze acuma în niște clipe așa de scumpe pentru el.

„Dar nu se poate, ei nu mă vor întreba, și la urmă eu sunt bun francez, îmi iubesc Franța... cât am dorit s'o văd!... Inșă traiul e greu și ei vor înțelege... De-ar ști ei numai cât am suferit și sufăr!... Un val de vânt veni deodată, se năpusti asupra lui și-i rupse firul gândurilor voind să-i ridice se sus jobenul. François tresări, îl apucă scurt și fără voe se întoarse cu fața spre mare. Vântul care pornise dintr'acolo, ridică valurile ce creșteau pe fie-ce minut și se repezeau spre port, aducând cu ele miros și gust de sare și o boare răcoroasă a serei care cădea pe ne-

simțite. François scoase din nou ceasul, dar n'avu vreme să se uite căci în vremea ceea se vedea venind spre ponton câți-va oameni cari se uitau mereu în dărăt. Se întoarse și el... De prin marea verde se zărea vârfurile catargilor. Vine!, strigă François și începu să alerge pe ponton. Dar curios, așa puțină lume, nici un entuziasm, nici o mișcare... numai de la o cafenea un gramofon cânta marsilieza. Și vaporul venea, era aproape de port; iată-l la câți-va pași, acuși e în fața pontonului. François s'apropie mai tare și cată prin lumina săracă a serii, să pătrundă, să vadă, să deslușească. Vaporul e acuma chiar în față: O hudubaie mare, uriașă, pe puntea căruia prin lumina amurgului și a câtorva felinare, se văd chipuri, brațe, mișcându-se; s'aud și strigăte care se perd în fierberea spumoasă a valurilor. Inima îi bate cu putere, ochii îi ard de fericire, de entuziasm. „Ai lui sunt aici, doar rondul să-l facă vaporul“. In așteptare ridică brațul, se descopere gata să strige,.. dar în clipa aceea vasul a trecut cu viteză prin față, fără să se oprească... François rămase nemișcat și nu înțelegea nimic...

— Ce, nu face rondon, întrebă el?

— Nu face, îi răspunse un om cu șapcă; a întârziat și noaptea e greu, mai ales că marea e agitată.

La una ca asta nu se aștepta bietul François! Tremurând din tot corpul lăsă capul în piept...

„Cum, francezii, frații mei, voi plecați fără să vă pot vedea? Nu se poate!, omul acela nu știe; oficial s'a spus că o oră vor sta aici, el face rond mai la vale“... Intorcându-se cu o mișcare iute, începu să alerge pe cheiu, pe când valurile îl stropeau cu boabe reci și-i fluturau poalele redingotei. Vaporul însă trecu mai departe și-și îndreptă botul spre mare. De data asta François văzu întreg adevărul... Parcă nu mai putea face un pas, picioarele i-se muieră, glasul îi slăbi, din ochi i-se scurseră lacrimi... „Francezi strigă el ridicând jobenul, eu sunt aici... pentru voi am venit, de ce plecați așa?!“... Vorbele i-se perdură în vânt; cine să-l audă, cine să-i răspundă, bietului bătrân!.. „Am să mor în pământ străin și n'am să vă mai văd“.., gemu el din nou... Vaporul era deja departe, se perdeea în întuneric și numai câteva lumini mai jucau colo prin noaptea valurilor.

La picioarele lui, furioasă, batjocoritoare hohotea marea, dar el nu vedea, nu auzea nimic... Multă vreme stătu în loc, nemișcat, privind în gol; abia într'un târziu când cea din urmă lumină peri, se hotărâ să plece. Se întoarse și clătinându-se, cu un oftat făcu primul pas. Apoi se opri din nou și privind în fondul de întuneric bolborosi ceva,.. Vântul însă îi fură vorbele, dar după accentele acelea pline de foc, de sigur, că el strigase:

„Trăiească Franța!“...

N. Dunăreanu.

RÂNDUNICĂ

Solul dulcilor povești

Rândunică dragă

Ciripește-mi la ferești

Ziulica 'ntreagă..

Tu dai florilor de măr

Farmec de zăpadă

Iar la draga-i prinzi 'n păr

Floare din livadă...

Ciripitul tău de-argint

Fao să-mi uit azi iară

Visurile cum mă mișt

Când pornesc pe-afară...

Ciripește-mi sub ferești

Ziulica 'ntreagă

Solul dulcilor povești

Rândunică dragă...

T. Murășan

Există lumina? *

Veți rămânea de sigur nedumeriți, surprinși de aceasta întrebare. Cum — veți zice — să tragi la îndoială existența luminei, bunul suprem, fără de care am rămânea cufundați în noapte veșnică, fără de care nici n'ar mai fi cu putință o viață organică? Când nu numai animalele, dar și plantele o simt și se îndreaptă spre ea — da, acest lucru, ori forță, sau fenomen, cum voiți, care luminează zilele planetei noastre, care din izvoarele nesecate de lumină, din sori — stele, inundează nu numai pământul nostru, ci universul întreg, și care ne face posibil se vedem, se ne orientăm pașii, acest ce există mai pe sus de orice îndoială, orice explicație îi vor da fizicienii sau filozofii.

Și totuși nu e adevărat, e o neînțelegere la mijloc.

Există ceva de sigur, dar nu lumina în înțelesul comun, lumina e numai *forma subiectivă* a acelui ceva, ce în adevăr există. Lumina nu există decât numai în ochii noștri, sau mai corect zis, în capul, în creierul nostru. Fără ochi, fără sistem nervos, nu există lumină.

Dar, veți reflecta, aceasta e o glumă proastă. Aici e o măsură. Cu argumentația de sus și orbul ar putea să-i nege existența, fiindcă nu o vede.

Dar, în cazul nostru, comparația nu e potrivită. Măsură, care există, nu se poate compara cu lumina, care e numai forma subiectivă a altui ceva, ce există. Mai aproape de adevăr ar fi comparația cu culoarea mesei. E măsura galbină? Nu. Deși în limbajul de toate zilele o afirmăm mereu. Știm doar din fizică, că toate culorile își au originea în lumină. (Să nu credeți, că m'ați prins în delict flagrant, recunoscând existența luminei. Știința în lipsă de un termen potrivit numește lumină, și cauza și efectul. Numai în înțelesul comun. În înțelesul de cauză însă numirea e absolut necorectă, cum vom vedea). Dupăcum cutare suprafață, sau punct material absoarbe unele raze, iar altele respinge, ajungând aceste din urmă în ochiul nostru, noi avem deosebite senzații, pe cari le numim roș, portocaliu galbăn, etc., sau toate amestecurile posibile, sub cari ni-se prezintă lumea ca culoare.

Dar să ne întrebăm mai departe: sunt razele colorate? Da, veți zice, căci le-am văzut descom-

puse, prin o prismă triunghiulară de sticlă, în ceea ce numim spectru, sau culorile curbeului. Ei bine, vă înșelați, razele sunt la tot cazul deosebite, ceea ce se vede și de acolo, că trecând prin prisma de sticlă, unele sunt mai mult, altele mai puțin reflectate (abătute dela direcțiunea lor originală), dar roșii, galbene, etc., nu sunt. Culoarea e numai senzația subiectivă, ce ne dau nervii noștri optici, când aceste raze ajung până la dănzii și-i aficiează (ii influențiază). Deosebirea între raze, s'a constatat și după efectele deosebite, chimice, colorice, asupra diferitelor materii, și din lungimea undelor, vibrațiunilor deosebitelor raze, fiind vibrațiunile razelor, cari ne dau senzația de albastru, mai scurte, iar a celor ce ne dau senzația de roșu, mai lungi.

La dreptul vorbind, nu sunt în spectru numai șapte culori, sau mai corect șapte grupe, soiuri de vibrațiuni, ci e o infinitate. Dela un capăt al spectrului spre celălalt razele au vibrațiuni tot mai scurte, sau tot mai lungi și în consecință efectele în ochii noștri nu o pot demarca strict, roșul trece pe încetul în portocaliu, portocaliul în galbin, galbinul în verde, și așa mai departe. Corect ar fi, dacă efectului fiecărei raze cu undă diferită i-am da o numire de culoare diferită. Dar nici limba noastră săracă, nici simțurile nu ne permit să facem atâtea distincții.

Pecum nu există culoarea, decât în creerii noștri, tot așa nu există nici lumina, decât în creerii noștri. Știm, că dela extremitățile vizibile ale spectrului, adevărat dela razele roșii și violete, sau mai corect, dela razele cu unde de 760—380 milionimi de milimetru lungime, dincolo și dincoace se află raze cu unde tot mai scurte, resp. tot mai lungi, a căror existență s'a constatat în mod experimental, dar ochiul nostru e nesensibil pentru ele, ca și când n'ar exista.

Pentruce e ochiul nostru sensibil numai pentru razele pomenite și nu pentru altele? Răspunsul e foarte simplu: pentrucă lumea animală de pe pământ și deci și strămoșii noștri au trăit în un mediu, care n'a lăsat să ajungă pe retina ochiului nostru decât aceste raze. Apa absoarbe razele infraroșii și aerul pe cele ultraviolete. Ochiul nostru deci nu s'a putut adapta decât la raze, cari au ajuns pe retina lui, și l-au aficiat. Dacă ochiul nostru s'ar fi format sub influența altui soi de raze, de ex. a celor infra-

* Conferență ținută în Bistrița.

roșii, ar fi fost pentru noi razele vizibile, razele de lumină, cum îndătinăm a zice, și nu cele dintre roșu și violet. Purtăm întru toate pecetea mediului, în care tăim, sau am trăit, și ne adaptăm la el, dupăcum peștii și organismele de pe fundul mărilor s'au adaptat la referințele de lumină de acolo.

Să luăm acum un caz închipuit pentru ilustrarea afirmării de mai sus, că lumina în înțelesul comun nu există, ci e numai senzația subiectivă, ce ni-o dau nervii noștri sub influența vibrațiilor de energie, pe care o numim greșit lumină. Să ne închipuim un individ, a cărui ochi nu sunt senzibili pentru razele dintre roșu și violet, ci pentru cele ultraviolete. Strămoșii acestui individ, înzestrat cu astfel de ochi, ar fi trebuit să trăiască în mările unei planete lipsite de atmosferă, sau cu o atmosferă de tot fină, bunăoară ca pe Marte. Iar mările ar fi trebuit să conțină disolvate niște meterii, cari să facă apa netransparentă și pentru razele dela roșu până la violet. Pentru cele infraroșii apa e netransparentă, dar e transparentă pentru cele ultraviolete. Să ne închipuim mai departe, că ne aflăm laolaltă cu acest individ în o chilie toată de sticlă, cu soarele deasupra noastră. Noi ne vom plânge de lumina prea intensivă, pecând individul presupus ar orbeca în întunec, pentru că razele ultraviolete nu trec prin sticlă, deci pe retina lui nu ajung raze, pentru cari ea e sensibilă. Razele dela roșu până la violet sunt pentru dânsul ca și neexistente, sunt raze de »lumină neagră«, cum numim noi așa de paradoxal razele infraroșii și ultraviolete. Noi vedem scâlțați în lumină, iar el orbecă în întunec complet.

Să ne mutăm acum în o casă de cvart obdus cu o pătură de argint metalic. Lucrul va fi chiar întors. Individul nostru va ceti, va scrie, se va orienta ca noi în plină lumină, pe când noi suntem în întunec complet, încât nu mai putem face un pas fără să pipăim. Pentru ce? Pentru că prin cvartul obdus cu urgint trec numai razele ultraviolete, cari nu pot oficia ochii noștri. Acum pentru noi nu există lumina, dar există pentru individul nostru.

Ei bine, unde e adevărul? Unul cască ochii (pupila) cât mai mari, nu vede nimic și joară că nu este lumină, iar celalalt zimbește ironic, ca și D-Voastre și află de prisos să afirme contrarul, când el citește înainte. Mai putem noi afirma, că lumina există în realitate? Repet, unde e adevărul? Adevărul e, că miracilul fenomen al luminei nu există, decât în creerul nostru.

Există o energie (căreia trebuie să-i căutăm un nume potrivit) sub formă de vibrațiuni, din cari unele vin — direct, sau indirect adecă reflectate de obiecte — în atingere cu nervii noștri. Nervii tactului le preschimbă în senzație de căldură și aceleași vibrațiuni nervii optici le preschimbă în senzația de lumină și colori. Și cine știe câte soiuri de senzații ne-ar mai putea da aceleași vibrațiuni, dacă am avea și alte soiuri de simțiri. Vibrațiunile însăși deci nu sunt căldură, dar nici lumină, sau culoare, și atârnă dela felul uchiului nostru, cari anume vibrațiuni să ne dea senzația de lumină.

Alte soiuri de vibrațiuni produc în ochii noștri senzația de lumină și alte soluri de vibrațiuni vor fi producând aceasta senzație în ochii locuitorilor de pe alte planete cu medii deosebite de ale noastre. Chiar despre noi oamenii nu suntem siguri, dacă ochii tuturor sunt senzibili pentru aceleași raze. Deși deosebirea nu poate fi mare, dar sunt motive și fapte, cari ne fac să credem, că limitele razelor vizibile vâccilează dela individ la individ.

Lumina ca contrast al întunerecului, și întunerecul însuși n'au o realitate externă. Lumina și întunerecul se nasc în creerii noștri ca efect al unei energii, ce emanează din un corp cu o temperatură foarte ridicată. Din cauza acestei temperaturi toate moleculele, toate părțile corpului sunt străpuse în o mișcare vibratoare — ori poate că mai corect ar fi să zicem, că din cauza acestor vibrațiuni a moleculelor corpul are o temperatură foarte ridicată. Aceste vibrațiuni se comunică *eterului*, aceluia mediu fin și imponderabil, ce se presupune că umple universul (inclusive spațiul dintre atomii corpurilor) și care face cu puțință ca acele vibrațiuni să ajungă dela îndepărtatul soare și dela și mai îndepărtatele stelé până la noi, percurgând distanțe de milioane și milioane de kilometri și de mii de ani de lumină. Aceste vibrațiuni străbat spațiul interstelar — în conformitate cu cele spuse mai sus — fără să-l încălzească și fără să-l lumineze. —

Despre aceasta va mai fi vorba. Abia când obiecte li-se pun în cale și le opresc, dacă ele sunt absorbite de obiect, moleculele acestuia se pun în mișcare vibratoare — noi zicam atunci că corpul se încălzește. Senzația de căldură e tot așa de subiectivă ca și cea de lumină. Niciodată însă, vibrațiunile nu vor fi total absorbite. Fiecare punct al obiectelor reflectează multe din aceste vibrațiuni în toate direcțiunile, ca un isvor de lumină. Aceste vibrațiuni mai slabe pot ajunge

pe retina noastră, dar pot ajunge pe alte obiecte și să fie parte absorbite, parte reflectate de-a doua oară, apoi de-a treia oară, etc., așa că spațiul din jurul nostru e străbătut și încrucișat de nenumărate valuri de energie solară, din toate și spre toate direcțiunile — o mare de valuri pururea agitată.

Dacă deci noi putem deosebi, adică vedea obiectele din jur și din depărtare, cauza sunt acele vibrațiuni reflectate de obiecte. Ajungând unele pe retina noastră, o oficiează, iar unde nu ajung vibrațiuni, sau ajung de tot puține, acolo retina rămâne neaficiată, ceea ce creerul nostru preschimbă în senzație de lumină sau întunec, ori umbră, după prezența sau lipsa mai mult sau mai puțin completă de vibrațiuni senzibile. Aceste vibrațiuni reflectate de lumea externă imprimă pe retină o icoană a acestei lumi, dându-ne știre despre câteva însușiri foarte superficiale ale corpurilor, cum e forma (estinderea în spațiu), starea sau mișcarea.

Că lumina, ca și colorile, e creațiunea — iluzia — creerului nostru rezultă și de acolo, că ea se produce în o parte a creerului — centrul vederii — unde nu ajunge nici o rază de lumină, unde e absolut întunec, (după ideile noastre) se știe doar, că nu ochiul vede, ci partea creerului numită centrul vederii. Ochiul și nervii, ce duc la centrul vederii pot fi sănătoși, întregi — dacă centrul vederii e paralisat, fenomenul luminei nu se produce, individul e orb. Razele numite de lumină n'ajung decât numai pe retină. Aici se sfârșesc, prefăcându-se în efecte chimice, mecanice, electrice, etc. Nervii optici pipăesc, aceste efecte și le transmit mai departe centrului vederii. O singură rază de lumină însă n'ajunge la centrul vederii, ci numai pomenitele efecte de pe retină. Senzația de lumină și întunec o creează creerul nostru din efectele chimice, mecanice, etc. de pe retină, dar nu din însaș vibrațiunile, cari, cum am văzut, nu ajung până acolo.

Testamentul vechiu e deci în rătăcire, când ne spune, că »în ziua întâia a zis Domnul să se facă lumină. Și lumina s'a făcut«. Testamentul presupunea deci, ca și marea majoritate a oamenilor, o existență reală, externă, a luminei, pe când în afară nu există, decât vibrațiunile eterului, cari nu sunt lumină. Lumină s'a făcut abia când cei d'întâi ochi senzibili, mai bine zis, când cei d'întâi creeri au preschimbat efectele acelor vibrațiuni (pe retină) în lumină.

Am spus mai sus, că vibrațiunile de energie solară străbat spațiul interstelar fără să-l

lumineze și fără să-l încălzească, nefiind ele nici lumină nici căldură, ci numai cauze, cari pot produce în noi aceste senzații.

Răcirea spațiului cu depărtarea dela pământ e cunoscută. Tot așa stă lucrul și cu fenomenul luminei, ieșind afară din atmosfera pământului. În continua prezență a soare'ui orbitor și a stelelor — e noapte completă. Spațiul nu e luminat, altcum cerul ar străluci și noaptea ca ziua, căci în afară de neînsemnatul con al umbrei pământului trec în continuu valurile de energie solară și stelară.

Dacă ne-am putea transpune în spațiul interstelar, sau interplanetar, să nu credem că vom fi scâlțați în lumină veșnică. Vom vedea ce e drept discul orbitor al soarelui și punctele strălucitoare a stelelor, pe un fond negru, dar noi înșine ne vom afla în întuneric complet, conturbat numai de reflexul propriului nostru corp.

Pentru ce?

Pentru că din fiecare izvor de energie solară și stelară nu primim decât un mănunchiu infim de raze, cât diametrul pupilei noastre, restul razelor trece aproape paralel, continuându-și calea la infinit, fără nici un profit pentru ochii noștri. În afară de aceste izvoare de energie, tot spațiul e absolut negru, căci el nu poate reflecta nici o rază. Retina noastră nu e aficiată decât în câteva puncte, restul retinei rămâne absolut neaficiat.

Din contră, pe pământ nu există un singur punct din tot jurul nostru, care să nu ne trimită vibrațiuni mai puternice sau mai slabe din energia solară reflectată. Nu numai mănunchiul de raze solare, care vine direct dela soare prin pupila ochiului nostru și a cărui energie nu o pot suporta ochii noștri, dar o infinitate de raze câte cad pe întreg jurul nostru, sunt reflectate de pământ, de obiecte, de firele de pulvere și de vaporii de apă din atmosferă și de însăși moleculele aerului și sunt împrăștiate în toate direcțiunile. Un singur punct nu există în tot jurul nostru, care să ne trimită raze reflectate de energie solară. Dacă un astfel de punct ar exista, el ar fi absolut invizibil, absolut negru, ceea ce nu există.

Retina noastră e întreagă aficiată de raze mai puternice, sau mai slabe, dar neaficiat nu rămâne un singur punct.

Tot așa se explică lumina noptilor noastre provenită dela stele. Noptile noastre sunt totuș luminoase (în înțelesul ordinar) pe când în spațiul interplanetar e întuneric complet în prezență

soarelui. Pe pământ primim dela o stea nu numai mănunchiul de raze, cari cad direct pe retina noastră. Toate razele, ce ajung dela o stea în jurul nostru, sunt resfrante și reflectate în toate părțile, ca și razele soarelui, de către pământ, pulvere, moleculele de aer, etc.

Un spectacol ciudat de lumină am avea pe lună. Ar fi un spectacol mijlociu între cel de pe pământ și cel din spațiul interstelar. Pe lună numai solul reflectează razele solare, pe când restul deasupra capului, în lipsă de atmosferă, nu reflectează vibrațiunile solare. Acest spațiu de asupra capului, afară de locul ocupat de soare și de stele, e absolut negru. Jos lumină și sus întuneric, jos ziua și sus noapte completă, mai întunecată ca nopțile noastre. Acest spectacol de lumină l-am putea încâtva compara pe pământ cu spectacolul ce l-am avea, dacă noaptea, în liber, pe un câmp lipsit de case, sau alte obiecte reflectătoare pentru lumină, în un întuneric complet, am ținea în mână o lampă, din care am proiecta raze numai spre pământ, dar în sus și orizontal nici o rază.

Cu fața plecată spre solul lunii am avea ziua completă, cu fața în sus, spre cer, însă am avea noapte completă, cu soarele și stelele deasupra capului.

Îndătinăm a vorbi despre conul umbrei pământului, sau a lunii în spațiu. Să nu credem însă, că aflându-ne în spațiu, dela distanță, am putea remarca aceste conuri, cum de fapt nu putem remarca conurile de umbră a celorlalte planete și sateliți. Aceste conuri nestrăbătute de vibrațiunile de energie solară, nu se disting absolut de către restul spațiului străbătut de acele vibrațiuni, căci, cum am văzut, ele străbat spațiul fără să-l lumineze. Singur numai partea conului aflătoare în atmosfera pământului e remarcabilă, din cauza reflexului atmosferei. Numai trecând un corp, d. e. luna, prin acest con observăm un efect optic (adecă un efect ce există numai pentru nervii nostri optici).

Albul strălucitor al sferelor planetare (pe emisfera de către soare), ca și întunerecul pe partea opusă, fazele lunii, strălucirea orbitoare a soarelui, licărirea blândă a stelelor, nu există acolo — la fața locului — ci numai în ochii în creerii nostri. Chiar razele, cari n'au lăsat acolo nici un efect (razele emise și reflectate), acelea ajung în ochii nostri și ne dau senzațiile pomenite.

Denumirea de raze de *lumină*, cum am văzut, e ceva relativ, relativ la ochii nostri. Nici ochii nostri nu sunt o măsură absolută, ci de tot prea relativă pentru aprețierea și caracterizarea vibrațiunilor de energie solară.

Iată un spectru.

Deoparte roșul, de alta violetul se pierde pe încetul până la dispariție. S'au isprăvit razele? Nu. Ele se continuă mai departe. Experiența le-a dovedit. Cu ce drept le numim *raze întunecate*, sau raze de *lumină neagră*, cum e uzitat? Lumina neagră e un paradox, ca și când am zice lumină întunecată. E un abuz cu numele de lumină în lipsa unui termen potrivit, ce ne lipsește, și pe care trebuie să-l creăm pentru energia, de care vorbim. Lumina e numai unul din efectele acelei energii asupra nervilor noștri optici, pecând în știință se folosește acest termen și pentru denominarea cauzei mult mai complicate și esențial deosebite.

Am văzut că și căldura nu e decât forma subiectivă, în care organele pipăitului nostru preschimbă valurile aceleași energii, pe cari organele văzului nostru le preschimbă în senzația de lumină. Cu ce drept numim noi lumină, ceea ce simțul tactului nostru preschimbă în căldură? Este ceva înrudire, ceva asămănare, între senzația de lumină și cea de căldură? Nici una. Și totuș sunt efectele aceleași energii preschimbate de diferitele noastre organe.

Dacă simțul tactului nostru ar fi mai fin noi am simți aceiaș energie și sub formă de apăsare. E doar constatat pe cale experimentală, că razele solare exercită și presiune.

Și dacă urechile noastre ar fi mai fine și nu ar fi acordate numai pentru undulațiuni dela 16—27000 pe secundă, ci și pentru undulațiuni cu o iuțeală de propagare de sute de bilioane pe secundă (ca undulațiunile energiei solare), noi am simți razele numite de lumină și ca sunet — am auzi lumina. Și cine știe, dacă pe alte planete, pe alte lumi lipsite de atmosferă, nu sunt ființe înzestrate cu un auz așa de fin, că pentru dânsule soarele cântă, stelele, planetele cântă, și prin razele reflectate toate obiectele înconjurătoare: viețuitoarele, plantele, florile, lumea externă întreagă, universul întreg — cântă. O muzică, o armonie universală, veșnică — potolită, adormitoare în timpul nopții, sgomotoasă, plină de viață în decursul zilei, o armonie, care se schimbă la tot pasul, cu schimbarea poziției schimbându-se și vibrațiunile reflectate.

Ce minunată, ce splendidă e natura, dacă o cunoaștem! Și noi abia am început a o cunoaște.

Pentruce nu avem simțuri să o putem simți și gusta în toată splendoarea și bogăția manifestărilor ei! Pentruce am fost înzestrați așa de avar cu câteva crâmpie de simțuri, cari nu ne dau decât câteva crâmpie de senzație! Ne-a

fost dat însă intelectul, ca să întrezărim ceace nu putem primi direct prin simțuri, ca să ne fie cu atât mai mare părerea de rău, că nu putem simți și gusta decât câteva frânturi, câteva crâmpie, din infinitatea forțelor și manifestărilor naturii.

I. Corbu.

Sclipiri zadarnice

de Corneliu Moldovanu.

Sub policandrul somptuos, asemeni unui pom înflorit de lumini, în alba încăpere a vastului salon, cea din urmă figură a cadrilului ia sfârșit. Un freamăt de glasuri argintii, și râsete limpezi răsună plăcut între pereții împodobiți. Toate frunțile par senine, toate buzele surizătoare.... Pe fiecare chip se citește triumful unei biruințe, în fiecare inimă râde fericirea. Nici oboseala trupului, nici vârtejul gândurilor amestecate de frenezia valsului, nici o umbră, nici o durere, nimic nu poate stinge licărirea aceea de noroc, care s'a aprins par'că pentru întâiași dată în zarea sufletului.

Acî, în lunecuşul oglinditor al salonului, în asurzitoare acorduri ale cântecului de bal și în simfonia obscură a tuturor neamurilor de parfumuri, acî, între două glume șoptite cu o dulce obrăznicie, între o privire îndrăzneată și o strângere de mână senzuală, acî, se fabrică fericirea!

Priviți-l pe tinărul acela, sclipitor de pomezi, cu ochii radioși veșnic în căutarea unei fete bogate, cu haine fără cusur, cravată fără cută și mănuși imaculate, — tinărul acela, cu sfârcurile mustăților îndreptate spre cer, care a «comandat» cadrilul... Un general n'ar fi mai luminos după o izbândă.

Cu câtă grije își cercetează carnetul cu însemnări și pronosticuri psiho-

logice, de teamă ca nu cumva să uite vre-un vals făgăduit, ori vre-un cuvânt de spirit, furat de ziarele străine, nespuse. Fiecare gest e studiat de mai nainte, fiecare cuvânt își așteaptă succesul. Toate complimentele stăruitoare ori geloziile mărunte, deșteptate în treacăt, își au scopul hotărât: vânătoarea de aur.

Priviți de asemenea pe domnișoara aceea cu ochi pasionați și cu gesturi ademenitoare. Fiecare privire plimbată în jur e ca o chemare de iubire, fiecare gest grațios și sprinten are drept țel atragerea unui adorator. Cu cât va fi mai încurajată, cu cât va asculta mai multe «banalități», cu atât succesul îi va fi mai vădit, — și astfel, prețul scump al rochii vaporoză și eleganta va fi rescumpărat. E frumoasă și tinără, — crede încă în iluzii și mai visează din când în când la metamorfoza unui prinț legendar.

Sufletul ei, obosit de anii care trec, a mai pierdut din încrederea pentru viitor, din poezia fragedă a celor dintâi visuri, iar devotamentul pentru cel care nu mai vine a scăzut. Astăzi s'a deprins cu lumea, crede c'a început să cunoască oamenii, iar viața sterilă pe care o duce, a făcut din ea o resemnată. Râde, glumește, «flirtează», ca să treacă vremea....

Însă în ceasurile măhnite ale înserării, când sufletul lăcrămează orfan de fericire, iar ziua de mâine se arată amenințătoare și fără nădejde, atunci, se simte umilită de soartă, înfrântă, revoltată. Și în furtuna celor câteva clipe mintea rățăcește și gândurile sunt tulburi. Ura, ura de oameni, ura de viață, ura de sine crește ca o spumă, năvălește cu furie, nemai putând încăpea în acel suflet mic de copil întârziat. Viitorul îi surâde ironic, cu ochii de satir și sărutări vinovate, — și atunci, în umbra apropiată a anilor cari vin, se vede mai mult amantă decât mamă. E semn că a început căderea....

Într'un colț al salonului, singur, cu figura palidă și privirea visătoare, un tânăr își desfătează vederea, urmărind desenul eteric al unei perechi care valsează. Dacă desfășurarea estetică a bogatelor grații îi încântă privirile, somptuoasa priveliște îi umple sufletul de ciudă. El nu dansează. Un val de ușoară gelozie îl mânănește. Se simte desgustat de viață; învidiază bucuria tuturor. Ar vrea și dânsul să atingă mijlocul unei tinere, s'o aibă alături, să-i asculte răsuflarea caldă și să-i simtă inima bătând: măcar o clipă să fie părtaș la aceasta dulce tovărășie a dansului.

Perechile, în sbor elegant, trec rând pe rând, îl înconjoară sgomotoase și vesele, asvârlindu-i în treacăt surisuri de compătimire, priviri ironice. Se simte singur, umilit și străin. Retrăgându-se într'un colț, sub o oglindă, se privește lung, și surâde. De teama ridicolului, alungă din suflet râvna josită ce-l stăpâniă.

— Domnul nu dansează?

— Nu... Și cu o ușoară ridicare din umeri, face semn că nu știe.

— Învățați!

— Acum e prea târziu. Totuși, dudue, sunt și eu părtaș la petrecerea dumneavoastră, vă urmăresc cu sete frumoasele mișcări, mă las furat de vârtejul balului, și în mintea mea vă dansez rând pe rând pe fiecare, vă spun nimicuri minunate și vă dăruiesc flori de poezie...

— Fantezie de poet!... rostește ironic tânăra și se depărtează repede, cu un hohot de răs străveziu și crud:

— Ce imbecil ma chère!

Firește, acest cititor de suflete, care s'a deprins să vorbească așa cum gândește, să aștearnă pe hârtie numai aceea ce simte, acest suflet simplu, adânc și puternic, care pricepe poezia vieții și descopere frumusețile tainice ale naturii, care știe să găsească înrudirea dintre lacrima florilor și roua ochilor întristați, care înțelege ecourile nopții și cântecele apelor, acest vlăstar al armoniei universale, înfrățit cu tot ce suferă și iubește, — acest puritan, acest poet, acest adevărat om, firește e un imbecil!...

O «fată cam trecută» îl cheamă cu un semn de evantaliu, zâmbindu-i indulgent. Poetul se apropie plictisit.

— Cum te simți poete?

— Temperatura normală.

— Plutești în nori...

— Da, plutesc în nori de... praf și respir aerul stricat din acest babilon de parfumuri.

— Ce cauți atunci aci?

— Am venit să culeg pretexte de poezie.

— Și ai cules multe!

— Recolta cam slabă.

— O! o!

— Secetă în suflete, domnișoară...

— Mai bine stăteți acasă.

— Mai bine.

Și «fata cam trecută» se depărtează încet, șoptindu-și:

— Bietul de el! O să moară asfixiat de mândrie!

Mândrie! Sărman făuritor de visuri! Tu care ți-ai jertfit tinerețea, îndepărtându-te de bucuria căminului și de veselia rodnică a familiei, danțuitor fantastic de ritmuri și silabe, cioplitor de versuri minunate, cântăreț al propriilor tale dureri și zugrav al fericirii altora, tu ești un mândru! Devot statornic al idealului tău — nimeni nu poate înțelege ce tristă sficiune îți stavilește cântecul și câtă durere îți împodobește singurătatea! Cât ești de umilit față de gândul fericirii și cum nu cutezi să-ți sui privirile atât de sus. — I-ai zidit un tron înalt în gândurile tale, un tron luminos, eteric, suprapământean, și ai rămas extaziat în adorarea aceluiaș idol. A te apropia până la el, ar însemna pentru tine detronarea, prăbușirea... De aceea ești ursit să rămâi viața toată rob nefericit al idolului, pe care propriul tău suflet l-a născut...

Ultimele frângerii de acorduri vestesc sfârșitul petrecerii. Dansatoarele istovite își șterg obrazii, evantaliile se leagănă în adieri răcoroase, glume se aud tot mai rare și râsete tot mai obosite. Mulțumirea însă se citește pe toate chipurile. S'a petrecut de minune. Fiecare tânără a cules destule impresii, ca să aibă ce povesti o săptămână, ori și-a notat în minte coafurile, toaletele și alte însemnări mărunte, ca să trimită vești unei prietene de departe.

Un cerc de fete au atras pe poet în mijlocul lor, și-i pun întrebări ca să petreacă. Unele îl privesc ca pe o ciudațenie socială, cu zâmbetul îmbo-

bocit pe buză; altele îl ascultă nepăsătoare, cu gândul în altă parte.

— Ce zici măestre, de petrecerile noastre?

— Fiecare petrece cum poate.

— Nu ești mulțumit?

— N'am zis asta.

— Noi sântem încântate. Am dansat, am râs, am glumit, am flirtat. »Băieții« au fost gentili și noi am petrecut de minune. Cum am putea petrece mai bine? Așa-i viața noastră.

— Și totuși, domnișoarelor, viața adevărată e alta. Mă uit la d-voastră. Sânteți toate amețite de bal, de muzică, de sgomot și de cuvinte de dragoste. Fiecare sânteți încredințate că ați făcut printre tinerii de acolo cel puțin câte o victimă. Vi-s'au rostit în taină cuvinte îndrăznețe, cari v'au plăcut, deși în alte împrejurări v'ar fi scandalizat. Ați primit străngeri de mână ascunse, priviri pline de dor, cari v'au înfiorat nervii și v'au tulburat mintea. Dar v'ați întreat, câte din complimentele ce vi-s'au făcut erau sincere, și dacă ați fost singurele astăseară, care v'ați bucurat de ele? Nu bănuți poate ca acelaș cuvânt dulce a făcut înconjurul sălii, șoptind la fiecare ureche aceeași laudă mincinoasă, aceeași perfidă declarație... Viața d-voastră e o înlănțuire de flirturi, de minciuni dragi ce nu se mai sfârșesc, și nu vedeți cum anii trec și tinerețea trece...

O nu, viața adevărată e altă... Viața e luptă, luptă crâncenă de cucerire. Fericirea nu vine chemată și idealul se cucerește anevoie. Ca să fi vrednic, trebuie să stărui cu îndârjire, să lupți cu pasiune, să iubești și să suferi... și d-voastră nu știți nici ce e iubirea, nici ce e suferința. Vă cheltuiți vremea în surâsuri și cuvinte, și vă otrăviți sufletele în atmosfera parfumată a saloanelor

— rămânând cu totul străine de natura primitoare și bogată, de eterna noastră alma mater, unde clocotește singura și adevărata viață.

Din suferințe mărunte și bucurii sterile vă întocmiți o viață mediocră, în care cugetarea e ipocrită, iar simțirea prefăcută, după cum cer manierele artificiale ale vieții mondaine...

Nu, domnișoarelor, viața adevărată e alta... iubiți cât mai e vreme, iubiți adânc, statornic, înflăcărat, iubiți cât sânteți tinere și frumoase, și nu vă înspăimântați de lacrimi... Cea mai dulce parte a iubirii e suferința.

În acest salon strălucitor și împodobit sânt o mulțime de tineri frumoși, voinici, plin de avânt, — priviți-i! Alegeți fiecare pe cel ce vi-i drag, și cu priviri ațintite asupra-i, fermecați-i sufletul cu vraja surâsurilor neînflorite încă, și răscumpărați-i inima cu zâmbete, cari vor rodi în viitor. Fi-ți hotărâte, stăruitoare, și biruința nu va întârzia... Căci amândoi aveți de împlinit o solie sfântă pe pământ, să purtați mai de-

parte făclia vieții, din mână în mână, din fiu în fiu, aprinzând în drum mii de lumini bogate, care să spargă întunericul veacurilor și să împrăștie durerea, așa cum pier negurile din răsăritul dimineții. Căci lumina, lumina adevărată și dumnezească se poate fărâmiți în mii și mii de flacări tot atât de scânteietoare și veșnice, fără ca să-și piardă eternitatea strălucirii...

Se făcu tăcere. Părea că cuvintele poetului fusese înțelese... Dar peste o clipă acelaș zâmbet frivol răsărea din fiecare buză, un zâmbet ieftin, incolor și fără viață, ca al păpușilor. Nici un gând înălțător, nici o zare nouă în suflet, nici o tresărire, nimic... Numai doi ochi albastrii, liniștiți și visători rămaseră ațintiți în gol, ca și cum ar fi cugetat fără voie la îndârjita cucerire a adevăratei fericiri... O lacrimă sfioasă abia se zărea mijind în adâncurile privirii, asemenea unei stele, căreia e teamă să nu răsară prea de vreme.

Sonet.

*Azi iarăși sunt mălinii plin de floare,
Și-mi amintesc durerea mea trecută;
Par' c-a venit o mână nevăzută
Să-mi rupă rana veche, ce mă doare.*

*Cum florile s'apleacă și sărută
Cuvinte ce se deslușesc în soare
Pe crucea ta cernită, simt că moare
Și cea din urmă rază neștiută.*

*Și sufletu-mi zadarnic te mai cere.
În seri de argint și dimineți stinghere
Infiorat de jalea cea mai grea —*

*Tu ai avut de-apururi câte-o floare
Din cele dragi — ce voi avea eu oare?
Eu, poate, nici atât nu voi avea!...*

VIRGINIA GRIVASE

Cercetări de laborator

asupra boabelor de Soia din punct de vedere chimico-terapeutic

Lucrare făcută în laboratorul de farmacologie și chimie tehnologică din Berlin.

De Dr. V. Hâncu

Descrisă pentru prima oară la anul 1651—1716 de către Engelbert Kömpfer, medic și naturalist german, care între anii 1687—1691 vizită Iaponia în acest scop.

Istoric: Soia fu cultivată pentru prima dată în Europa, pe la jumătatea secolului al 18-lea în Grădina Plantelor din Paris, din boabele obținute de la misionarii din China.

La 1855, Societatea de aclimatizare din Paris, ia inițiativa de a o răspândi în Franța. În anul 1837, cu ocazia expoziției de la Viena, atât Iaponia cât și China și provincia ei Mongolia, s'au grăbit a trimite între alte produse și vre-o 20 de varietăți de boabe de Soia, asupra cărora profesorul E. Hamberland, începu la 1875 memorabilele sale experiențe de cultură, terminate abia în 1878. Rezultatele obținute în urma acestor experiențe, au fost însoțite de o descriere caldă și entusiastă. Ecoul acestei publicațiuni, a avut un rezultat atât de puternic în cât a grăbit instituirea de experiențe în Austro-Ungaria, Germania, Rusia, Italia, Elveția, Olanda, iar la 1880, o vedem cultivată chiar la noi în țară, pentru prima dată, la Școala de Agricultură de la He-restrău.

Botanica: Face parte din marea familie a leguminoaselor papilionacee; plantă tropicală, cu foile lungi petiolele cu stipule acuminate, flori mici, diverse colorate în alb, galben sau violace. Fructele nutante hirsute, lungi cam de 6 cm., conținând 2 până la 3 sămânțe ovulare, semănând într-o măsură cu ale boabelor de mazăre, înălțimea până la un metru.

Soia se cultivă în provinciile de Nord ale Asiei și mai cu seamă în Manciuria, China și Langtze, fiind o plantă bogată în foi, are nevoie de mult soare.

În China, după evaluarea sămânței, se disting trei specii de soie: galbenă, neagră și verde; fiecare din ele având mai multe sub-specii, variind foarte mult unele de altele în conținut, și mai ales în valoarea lor alimentară.

În Iaponia, Soia ocupă locul de frunte între leguminoase și constituie alimentul de predilecție

al iaponezilor, înlocuind carnea de care ei fac foarte puțin uz.

În Europa a fost recomandată pentru însușirile sale excelente ca plantă de cultură și pentru bogăția ei neîntrecută în materii azotoase și grase.

În rezumat, după toate experiențele de zeci de ani, făcute în Franța, Austro-Ungaria și Germania, de către specialiști în materie, cu diferite varietăți de Soie și în condițiunile cele mai variate, se susține că Soia a eșit pretutindeni învingătoare.

Întrebunțarea ei pentru hrana animalelor și în special a omului, pe cât e de simplă și nutritivă, pe atât e de variată, fie singură sub formă de lapte, brânză, ulei, fierturi, etc., fie în asociație cu porumbul, grâul, secară, cartofi, sub formă de mămăligă, pâine și diferite alte mâncări.

Ori, în descrierile tuturor autorilor de până acum, găsim descrisă Soia, ca pe o plantă alimentată, ale cărei produse (boabe) sunt cele mai bogate în substanțe azotoase și grase (baza fundamentală a hranei omului) ca pe cea mai economică dintre toate plantele și foarte puțin pretențioasă, mulțumindu-se chiar și cu pământuri slabe, cu lucrări de întreținere modeste, că e cea mai rezistentă la frig, ploi secetă, că produce mult și în fine ceea ce o face, să se deosebească de celelalte congenerere, e faptul foarte important și caracteristic, că nu conține aproape de loc Sachar, Glycosă sau Amidon.

Din cercetările lui Lavallois, rezultă că boabele de Soia, după analiza făcută de dânsul, nu ar conține hidrați de carbon, sub formă de Glycosă și Sachar, ci un fel de melitosă, asemănătoare zahărului în proporție de 10%.

Iar materii azotoase, ar conține cea mai mare parte de albumine și abia numai 1% peptone și 1—2% substanțe amidonate

De și autori ca: Gehr. Reg. Rat. Dr. König an Kgl. Universität u. vorsteher Agricultur Chem. versuchstation v. Münster, în urma unei analize sumare asupra Soei, ne procură oarecari date în determinarea conținutului în Amidon, Dextrin

și Sachar în circa 1.94%, Caseină sol 30%, Albumină 0.5%, Caseină insol. 7%, Grăsimi 18%, Colesterină, Lecitină, Resină și Ceară 2%, Sachar, Amidon, etc., în cantități mici.

Analiza generală în termen mediu, după autorul de mai sus, din trei analize ar fi următoarea:

	Subst uscate	Subst azotate	Grăsimi	Extractele azotate	Celuloză
Maximum	93.9%	38.8%	19	23.5%	5%
Minimum	89.9%	34.6%	16.8	26.2%	3.6%

În urma unui referat al d-lui Dr. Herzog, publicat în *Therapeutische Monatshefte* No. 8, din August 1911, Berlin, asupra unei lucrări a D-rului Muschler, publicată în *Pharmaz* 1911, *Asupra boabelor de Soia și însemnătatea ei ca plantă nutritivă.*

În acest referat autorul scoate în evidență, mai întâi marea ei valoare, din punct de vedere medical, mai ales în afecțiunile diabetice, făcând în același timp o justă comparație din punct de vedere al conținutului în substanțe hrănitoare între ea și unele plante similare din aceeași familie, ca mazărea, fasolea și linteaa, dând în același timp și un tablou comparativ cu date analitice (după Gehe Berichten 1911, No. 107).

	Boabe de Soia	Mazăre	Fasole	Lin e
Subst. albuminoase	37.8%	23%	24%	25%
Grăsimi	20.9%	1.7%	1.6%	1.8%
Hydrați de Carbon	24%	53%	49%	54.6%
Celuloză	2.2%	5%	7%	3.6%
Cenușe	3.8%	2.5%	3%	2.5%
Apă	11.3%	14%	14.8%	12.5%

În urma acestor rezultate, după îndemnul Profesorului Voghther și Herzog dela Berlin, chestiunea părându-mi-se mult mai serioasă, precum mi-o închipuiam, am reluat firul cercetărilor analitice, cu scop de a le împinge cât se poate mai departe, de a le apropia cât mai mult de adevăr în acest scop și de a da în rezumat cercetările noastre asupra Soiei, într'un mod cât se poate mai complet.

Materialul necesar pentru cercetări, l-am procurat dela Gehe, Dresda; boabele au forma rotundă ovalară, sunt de mărimea boabelor de mazăre, de culoare galbenă bătând în verde și mult mai grele ca a celor precedente.

Apa: După reducerea în pulvere fină, pentru a-i determina conținutul în apă, am luat 10 grame din substanță și am pus-o în exicator timp de 6 ore la o temperatură de 100° spre a se evapora apa, și după trei cântăriri la intervale suc-

cesive din 2 în 2 ore, am obținut media de 10.96 apă, adică 10.96%, apă, asemenea am făcut o probă de control.

Cenușa: Din 10 grame pulvere de substanță, cântărită într'o capsulă de platină și arsă până la distrugerea completă a substanței organice, am obținut prin cântărire după răcire 0.385 gr., deci 3.85 cenușe.

Subst. grase: S'a luat din substanța perfect uscată 10 grame într'un aparat Socslhei și s'a tratat timp de 6 ore pe bae, mare cu 50 gr. eter de petrol într'un balonaș (vas special) încă dinainte cântărit, în care timp vaporii eterului au extras toată substanța grasă, după aceea s'a volatilizat eterul și prin cântărire am obținut 1.978 gr. substanțe grase din 10 grame de substanță iar în a doua probă făcută, pentru control, am obținut 2.049 gr. în mediu 20.13% substanțe grase.

Proteine (subst. azotate): a) S'au pus 2 gr. substanța pulverizată de 10 grame sulfat de potase și 20 cm. acid sulfuric într'un balon care s'a pus în comunicație cu un alt aparat în formă de U prevăzut la fund cu trei bule, în care s'a pus 100 gr. sol. de hidrat de sodiu, pentru neutralizarea gazelor: ce s'au desvoltat. Balonul cu substanța este lăsat să fiarbă timp de două ore, până ce toată substanța organică e distrusă;

Azotul: b) Se adaugă balonului 200 grame sol. de hidrat de sodă, 100 grame apă distilată, puțin zinc și parafină. În al doilea aparat în formă de U fiind perfect curățit i-se adaugă 20 c. c. de acid sulfuric deci normal și 100 grame apă distilată, destinată să prindă amoniacul din primul balon, să pună în contact și primul balon se pune la fiert timp de 40 minute, în care timp tot amoniacul ce se desvoltă este prins în acidul sulfuric. Se tratează în cele din urmă acidul sulfuric, cu o soluție deci normală de hidrat de potasă, servind ca indicator. Dimetilamidoazobenzolul, obținând 6.37. Azi sau calculat în proteine 3.981 și 39.84%.

Gligosă: Substanța fin pulverizată, tratată cu apă timp de 2 ore într'o continuă agitare după filtrare și tratarea soluției filtrate cu soluție Fehling, n'am obținut după fierbere nici urme de reducere a cuprului. *Deci lipsă de glycosă.* Aceeași soluție de substanță în aceleași condițiuni fiartă și filtrată de asemenea în soluție de Fehring, n'am obținut nici urme de reducere a soluției de Fehling.

Scrobeală (amidon): S'a luat 10 grame din substanța pulverizată și s'a tratat cu 100 grame, apă, s'a agitat foarte bine timp de două ore și

unei mici porțiuni (5 grame într'o eprubetă) i-s'a adăogat 2 gute din o soluție de iod; n'am obținut însă nici urme de vre-o culoare și chiar nici la microscop, văzută parte din substanța încercată cu soluție de iod, nu ne-a putut confirma că ar conține scrobeală, de cât poate urme inapreciabile. *Deci Soia nu conține scrobeală (amidon).* În cele din urmă am procedat la invertire în modul următor:

Dextrin: S'a luat 5 grame din substanța fin pulverizată, s'a tratat cu 50 grame apă și 5 grame acid clorhidric 1.19 con, s'au pus toată într'un balonaș la fiert timp de 2½ ore, s'a filtrat și soluțiunea filtrată s'a adus la 100 c. cm., s'a luat din ea 25 c. cm. și 50 c. cm. din soluția de Fehling, proaspăt preparată într'o capsulă de porțelan pe bae mare și s'a fiert 3 minute, precipitatul roșu-cărămiziu depus prin reducerea cuprului s'a filtrat, uscat, redus și cântărit, unde prin calculi speciali am constatat că substanța noastră conține 5.42% dextrină insolubilă și dextrină solubilă 2.04.

Lecitine: S'a luat 10 grame substanță fin pulverizată și perfect uscată, am tratat-o cu 70 grame eter, agitând o neconținut timp de o oră, se filtra, iar residul se tratează cu alcool, — tot în aceleași condițiuni se filtră — și se mai repetă odată cu alcool residul se tratează timp de 2 ore cu alcool la temperatura de 45 grade. După filtrare se reia din nou residul cu alcool la 75 grade și în cele din urmă se fierbe timp de 2 ore, se filtră. Toate filtrele acestea reunite, se destilă ½ din ele, iar restul din balon se filtră într'o capsulă de platină, se spală filtru cu alcool fierbinte, se evaporează tot conținutul. În capsulă se află deja înainte de filtratul alcoolic 2 grame Kal. Nitrat, 3 grame Natr. carbonat à 20 grame apă, se evaporează totul, pe baie mare până la siccitate, se calcinează. Substanța calcinată se disolvă în apă, i-se adaugă 5 grame acid clorhidric, se filtrează și filtratului i-se adaugă 5 grame acid citric, se neutralizează în amoniac și apoi se adaugă mixtura magnesiană, se lasă în repaus 6 ore să se cristalizeze. Se filtră, filtratul se usucă și se calcinează într'o capsulă de porțelan, a cărei tară i-se cunoștea de mai înainte. Acum se cântărește din nou cu substanță cu tot, diferența e de 0.165 gr. la 10 grame substanță, în total 11.58% Lecitină.

Celuloza: 5 grame substanță, s'au pus într'un balon cu refrigerent, în care s'a mai adăogat o mixtură din 2 grame acid sulfuric, 187 grame Glycerin, pe baie de nisip, s'a fiert o oră, s'a filtrat iar, filtrul s'a spălat cu alcool și eter. Substanța rămasă s'a uscat 6 ore la etuvă, s'a cântărit și am obținut 0.201 gr. pentru 10 grame substanță, deci 2.01 grame celulosă la %.

Pentose: S'a luat 5 grame substanță de-grasată cu 100 grame acid chorhidric de 1.06 dens într'un balon de 300 cm. cab., s'a distilat pe baie de nisip, adăogând prin o pâlnie specială de câteori se distilă 30 grame, alte 30 grame lichid de acid clorhidric de 1.06 des în balon.

Astfel că, adăogând, s'a distilat în modul acesta 400 grame de destilat; în care timp a distilat cu lichidul și întreg *furfurolul*. Astfel că, ultimul destilat tratat cu anilină acitică, nu mai dedea nici o reacție roșie. Soluțiunea distilată conținând întreaga cantitate de furfurole, i-s'a adăogat 2 grame floroglucină, amestecându-se foarte bine s'a lăsat 16 ore în repaus. Când soluția încercată cu hârtie de acetat de anilină reacționa roșu, adăogând 1 gram de floroglucin solvat în 50 grame apă. După amestecarea și lăsarea în repaus 5 ore, soluțiunea ne mai reacționând, precipitatul format și depus pe fundul vasului, a fost filtrat, uscat și prin calcule constatat 4.26% pentose.

Fosfați: Substanța de 10 grame calcinată, pentru determinarea cenușei, s'a tratat cu 5 grame acid clorhidric, căruia i-s'a mai adăogat 100 grame apă destilată. S'a filtrat și filtratul s'a tratat cu 5 grame acid citric, s'a neutralizat prin amoniac și tratat cu mixtură de magnesie, s'a amestecat foarte bine și s'a lăsat 6 ore în liniște să se cristalizeze. Precipitatul cristalin s'a filtrat, uscat și obținut într'o capsulă de porțelan, a cărei tară era cunoscută de mai înainte. După calcinare și răcire, capsula s'a cântărit din nou și am obținut 0.105 P₂O₅ în 10 grame substanță, sau 2.05% P₂O₅.

Substanțe extractive: 22.79 dintre cari 5.42% dextrin insolubilă, iar 2.04 dextrin solubilă. Ori, rezultatele tuturor acestor analize din boabele de Soia, rezumate la un loc, ne dau înfățișarea următorului tablou:

Apa	Cenușa	Subst. grase	Proteine	Azot	Sachar Glicosă	Amidon	Dextrine	Lecitin	Celulosă	Pentosă	Fosfați	Subst. extract.
10.96	3.85	23.11	39.81	6.37	urme f. puține	Urme la microscop	Prin invertire 5.42 insolub. 2.04 solub.	11.58	2.01	4.26	2.05	22.79

În urma acestor rezultate, pentru a nu avea un lapsus în cercetările noastre, o analiză anorganică, din punct de vedere al conținutului în săruri din cenușa boabelor de Soia, se impunea, fapt foarte important, pentru a putea fi judecată

K	Na	Ca	Mg	Fe	P ₂ O ₅	S'O ₄ H ₂	Cl	Siliclu	
44.56	0.98	5.35	8.92	urme	36.89	2.70	0.27	urme	Schwackhoffer
43.58	1.26	5.84	8.03	0.021	36.69	3.01	0.31	0.031	Hâncu

Tabloul prim, aranjat după valoarea lui, globală poate fi exprimată în:

Apă . . .	10.96%	Celuloză	—	
Grăsimi . .	20.13%	Dextrină	7.46	< Sol. 2.04 Insol 5.42
Proteină . .	39.81%	Amidon	urme	
Cenușe . .	3.85%	Subst. Pectine .	} 15.68	
Celulosă . .	2.01%	Subst. gumoase		
Subst. extrac-		Cerasine gume.		
tive în hidrați	23.24	Acizi		
de carbon .	100.00	Celulosă		

Având aceste date analitice, obținute asupra boabelor de Soia, oricui, nu numai nouă, îi va fi permis cu ușurință ca să-și facă o judecată clară și precisă asupra întregului conținut al boabelor de Soia. Pe de altă parte, se poate face o comparație între ea și congenerile ei fasolea, linte și mazărea, din punct de vedere al conținutului lor în substanțe hrănitoare și numai atunci ne vom putea convinge de superioritatea primei față de celelalte, prin conținutul în substanțe grase și azotoase, însă cu desăvârșire săracă și aproape nulă în substanțe sacharoase, amidon și glicosă. Din punctul acesta de vedere Soia își are asigurată dubla calitate de cel mai bogat aliment vegetal, prin conținutul în substanțe grase și azotoase, baza fundamentală a hranei omului și al doilea de cel mai sărac și aproape unicul în substanțe zaharate, Glicosă și Amidon; plantă unică în regnul vegetal cu asemenea însușiri dar prea puțin cunoscută și experimentată de noi până în prezent, mai ales hrana bolnavilor atinși de diabet sacharat. Ori, marele Gautier, profesor al facultății de medicină din Paris și promotorul chimiei biologice, ne spune că: »*Les trois indications diététiques principales dans le diabète, sont: 1°) d'étoiguer autant que possible toute aliment qui puisse fournir du Glucose; 2°) De remédier à l'exagération des pertes azotées par un régime animal apropié; 3°) De se conformer le mieux possible un régime qui convient*

și din punct de vedere a conținutului în săruri.

În tabloul de față prezintă două analize: una a lui Schwackhoffer și alta a noastră, asupra rezultatelor obținute:

à l'état pathologique dont l'apparition du sucre dans les urines n'est qu'un symptôme.

Cu toate acestea în lipsă de altele și fie că nu voim să experimentăm pe unele, vom întâlni în diabetul sacharat o listă întregă de substanțe permise de a se consuma, cari în definitiv toate conțin cantități mai mult sau mai puțin însemnate de glicosă, — de exemplu: Fasole verde și uscată, cicoare, lăptuci, ceapă, cartofi, ciuperci, sparanghel, ridichi, salată, napi, hrean. Iar ca legume propriu zise: spanac, castreți, varză crudă, conopide, salături de totfelul etc. etc.

De asemenea oarecare fructe sunt permise, ca: migdalele, nucile, alunele, maslinele, pâinea de gluten, etc., etc., pe când Soia, care e un aliment atât de complex, după cum se poate vedea din datele analitice, atât de bogat în *substanțe azotoase și grase*, baza fundamentală de nutriție a unui diabetic și pe de altă parte cel mai sărac și cu totul lipsit de Glicosă (zacher) unica plantă în felul ei, tocmai ceea ce convine unui diabetic.

Cu toate acestea ne pare foarte curios faptul că Soia, care de fapt ar trebui să constituie singura și unica adevărată hrană a diabeticilor, până astăzi e atât de neglijată, tocmai ea care, în asemenea cazuri, ar părea singură în drept să triumfeze; ori experiențele asupra asimilării și digestibilității, de asemenea au dat rezultate satisfăcătoare.

Din acest punct de vedere, Soia merită o considerație mai înaltă și o aplicare mai largă, mai ales că e știut, că prosperitatea și regulata funcțiune a organismului, atârână de felul, de calitatea și de cantitatea alimentelor, căci în alimente este adunată energia trebuincioasă la îndeplinirea tuturor manifestărilor vieții, atât psihice cât și mecanice. Ori pierderile zilnice ale unui adul în repaus sunt de 500 grame din quantumul său, 2000 plus o câtime din substanța energetică, cu o aproximație de 2000 și mai bine de calorii; în schimb însă toate aceste pierderi zilnice cer o

înlocuire printr'o hrană bună, potrivită și îndes-
tulitoare, căci altfel funcțiunea organismului nor-
mală va fi împiedecată, iar starea de echilibru
amenințată.

Rația alimentară, în termen mediu pentru
un muncitor, ar fi:

Substanțe azotoase 118 gr., substanțe grase
36 grame și hidrați de carbon 500 grame. Pe
când în cifră rotundă un kilogram de porumb ar
conține: Materii grase 90 grame, materii azotoase
50 grame și hidrați de carbon 690 grame, adică
prea puțin din materiile azotoase și grase și prea
mult din hidrați. Iar pentru a reduce cantitatea
de hidrați la 500 grame, trebuie să scădem la
725 grame cantitatea de porumb, în acest caz,
cantitatea de materii azotoase scade la 65 grame
iar a materiilor grase la 36 grame, prin urmare
cu mult inferioare acelei a unei hrăni normale,

pe când 1000 grame de Soie conține în cifră
medie 370 grame materii azotoase și 190 grame
materii grase.

Ori, Soia are facultatea mare de a norma-
liza sub formă de făină, măămăliga, pâinea, cartofii,
etc., sporind după cerere cantitatea de materii
grase și azotoase, aducând la normal proporția
dintre substanțele azotoase și hidrați¹⁾ După toate
aceste date e incontestabil faptul că dintre toate
substanțele alimentare de origine vegetală, Soia
este cea mai bogată în materii azotoase și grase,
cea mai potrivită și cea mai de recomandat în
diabetul saharat, ca cea mai efină și hrănitoare
din câte cunoaștem, ceea ce o și face să ocupe
un loc de frunte în hrana oamenilor și animalelor
Imperiului Ceresc și Japonez.

¹ Dr. Urbeanu.

Ardealul ca provincie a Coroanei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Principat fără principe.

Cetitorului foii noastre i-s'a părca
paradox titlul, că Ardealul este princi-
pat fără principe; eu însă mă voiu sili
a arăta, că Ardealul, după moartea lui
Michail Apafy I. întâmplată la 15 April
anul 1690, numai cu numele este prin-
cipat, căci în realitate a devenit o pro-
vincie întregitoare a imperiului german,
respectiv socotită ca o provincie a fa-
miliei de Habsburg.

A fost un timp, când Ardealul s'a
guvernat de voievozi și principii, cari re-
cunoașteau și erau supuși fideli ai re-
gelui încoronat al Ungariei, atât pe vre-
mea dinastiei arpadiane, cât și în e-
poca regilor din case diferite. A fost o
epocă pentru Ardeal de mare importanță,
când a devenit principat independent
și autonom începând dela 1571 până la
1690. În epoca aceasta principii Ardea-

lului nu odată au avut rol însemnat în
afacerile Ungariei; Ardealul a fost so-
cotit de un bastion de mare forță atât
în contra dușmanilor externi și în spe-
cial în contra Turcilor, cari amenințau,
și se sileau a nimici, respectiv a su-
pune Ungaria sceptrului lor; cât și în
diplomația externă: dovadă pe timpul
lui Gavril Bethlen, Ardealul era mai so-
cotit decât însași matra sa, Ungaria, căci
principele Gavrilă Bethlen nu numai că a
cucerit șapte comitate din Ungaria pro-
prie; dar a avut corespondințe diplo-
matice cu cele mai de frunte împărății
din Europa: așa cu Franca, Olanda, cu
Șvedia și Anglia.

Epoca aceasta de glorie și de re-
nume a Ardealului a apus cu moartea
lui Michail Apafy I. întâmplată în 15
April 1690. Din momentul acesta Ar-

dealul devine un principat fără principe. —

Leopold I. a edat o diplomă, prin care nimicește dreptul ardelenilor de a-și alege principe; de altă parte statorțește punctele, prin cari are să fie guvernat Ardealul.

Pentru că mulți din cetitorii acestei foi nu au avut ocaziune a ceti »Diploma leopoldină«, o dau în întregime:

1) În afacerea școalelor și a bisericilor, confesiunilor recepte, precum și în privința preoților acelora nu se va întâmpla nici o înnoire. Catolicii pot zidi biserici noue și pot reconstrui biserica din Alba-Iulia, cea demolată de principele Cristofor Báthori; în aceleași condițiuni pot să-și deprindă religia și pot zidi bisericile lor, ca și celealalte confesiuni recepte, dar numai în cazul, dacă în cutare comunitate sunt mai număroși. Ori ce oprește, fie din partea civilă, ori bisericască, nu are valoare.

2) Darurile, privilegiile, precum și oficiile, dijmele și venitele de ori ce natură, donate de regii sau de principii naționali, rămân în vigoare și se întăresc, încât pe viitor, nici principii, nici persoane bisericesti ori lumești, nu le pot conturba nici pe calea procesuală, chiar și dacă acelea donațiuni sau privilegii au aparținut cândva bisericii catolice.

3) Constituțiile din aprobată și compilată, decretele regilor, tripartitum-ul lui Verböczi și legile ulterioare ale Ardealului, precum și legile speciale ale națiunii săsești se vor păstra integru și nevătămate.

4) Se va păstra și se va ține obișnuitul observat de ordinațiunile guvernului, a senatului secret, a dietei, precum a tablei regești, a tribunalelor și a dicasteriilor mai inferioare; însă să dă

dreptul în afaceri mai grave, a apela la regele.

5) La orice oficiu se vor denumi patrioți maghiari, săcui și sași fără deosebire de confesiune.

6) Averile ce erezește statul în caz de moarte a unei familii sau de infidelitate, regele le va donă patrioților maghiari, săcui și sași. Moșiile cucerite în război se vor da proprietarilor de mai înainte gratuit.

7) Guvernatorul ori substitutul acestuia, precum și marșalul oștirea ardelenă, cancelarul, conzilierii secreți, prefectii, căpitaniii săcuilor, jurisconzulții și alți dignitari obișnuiți de mai înainte, se vor denumi după merit dintre compatrioții nobili și magnați fără considerare la confesiune.

8) De câteori e lipsă la oficiul de guvernator, de marșal, de cancelar, de conzilier intim și de jurisconzult, candidații acestor oficii se vor așterne regelui spre întărire. Juzii regești ai sașilor și-a săcuilor, juzii comitatenzi și vicișpanii, primarii opidelor, ca și mai înainte, vor fi aleși de cătră comunitățile competente; dar întărirea lor și-o rezervă șieși regele.

9) Membrii cei 12 ai senatului și a tablei regești se vor denumi din celealalte confesiuni recepte, dar totdeauna, trei membri vor fi catolici. Primarul regesc din Sibiu face parte din senatul acesta. Dintre jurisconzulți unul are să fie catolic.

10) Afacerile publice, justiția și proiectele de legi din an în an au să se concreadă guvernatorului și senatului regesc; dar hotărîrea acestora de orice natură și-o rezervă șieși regele.

11) Guvernatorul are să locuiască în țară. E dator cu jurământ la observarea legilor civile și bisericesti și dacă binele public pretinde, se poate alege

din an în an; dar alegerea nouă are să fie supusă regelui. Guvernatorul, senatorii și membrii tablei regești își ridică plata din erariul regesc.

12) Tributul anual în timp de pace este 50.000 taleri, în timp de războiu pentru apărarea Ardealului și-a Ungariei este 400 000 floreni. Împărțirea și scoaterea acestui tribut, are s'o face dieta. Cheltuielile, afară de aceasta dare, se vor acoperi, fie în timp de pace, fie în timp de războiu, din venitele regești, din băile de sare și metal, din tricesime, din dijmele dela sași și din dijmele comitatelor.

13) Feluri noi de dare și de jefuire nu se vor introduce, asemenea nu se vor urca vămile și tricesimile.

14) Săcuii, precum până aci, așa și pe viitor sunt scutiți de orice dare, asemenea de ținerea miliției, fie peste iarnă, fie peste vară, precum și de ori ce dijmă. În schimb datori sunt a cătăni pe cheltuielile proprii întru apărarea patriei. Dela aceasta sunt scutiți zilerii de pe teritoriul săcuilor.

15) Comerțul de ori ce natură este liber ca și pe timpul principilor, fără a vătămă privilegiile nobililor.

16) Zăcimile, afară de celea ce au să plătească statului, rămân în posesiunea proprietarilor.

17) Țara nu se va îngreună cu armată mare și fără prisos. Aceasta armată se va compune din ostași patrioți și din simbriași plătiți dela erar sub comanda unui general german, care, în cele militare are se conlucre în bună înțelegere cu guvernatorul, cu senatul și cu marșalul armiei ardelene; dar nu are dreptul a se amesteca în afacerile dietei și a guvernului.

18) Se șterge darea de călătorie pentru sași. Se demândă însă, ca guvernul pe lângă înștiințarea prealabilă

a curții regești să ridice poște. Domniile pământești și orașele sunt datori a se îngriji de a ridica ospătării pentru primirea călătorilor.

În 1693 Leopold a întărit și rezoluția alvinciană. Aceasta rezoluție este de mare importanță, căci prin ea se enunță, că cancelaria ardeleană să separează de cea ungureană, și că atât lângă guvern cât și la tabla regească au să se denumească câte trei bărbați din religiunile recepte: adecă trei catolici, trei calvini, trei lutherani și trei unitari; decumva dintre unitari, și lutherani nu s'ar afla persoane apte pentru acest oficiu înalt, atunci se vor denumi în proporție, din catolici și reformați.

În urma acestei diplome s'a regulat și justiția, și anume în modul următor:

1) Forul suprem de apelațiune îl deprindea regele, care judeca împreună cu cancelaria regească în afacerile apelate dela dietă și dela guvern; iar în afacerile financiare, judeca împreună cu conzilierii financiari.

2) Dieta judeca în afacerile apelate dela tabla regească.

3) Guvernul regesc era forul suprem pentru afacerile maghiarilor, săcuilor și a sașilor.

4) În afacerile erariali judeca forum productionale, care se compunea din consilieri guverniali, din juzii tablei regești, și din fișpani și din primarii și căpitanii comitatelor și a scaunelor.

În 1745 în Murăș-Oșorheiu, s'a înființat tabla regească, care se compunea dintr'un președinte din trei jurisconzuți din 12 juzi și din suplenți și directoriul erariului sau cum s'ar numi astăzi procurorul statului.

Afacerile sașilor să apelasu la universitatea săsească — Universitas nationis saxonicae.

Judecătorii subalterne: 1) în comitate: tribunalul comitatens, sub sediul fișpanului și se compunea din șase până în 12 juzi, cari se alegeau decătră nobili dintre nobili — pe câte un an; iar în scaune, tribunalul asemenea se compunea din câte 6—12 juzi aleși de nobilii scaunelor pe câte un an, sub prezidiul fibirăului; în districte însă, sub prezidiul căpitanului.

Observ: În epoca aceasta o parte a Ardealului era împărțită în comitate, teritoriul locuit de Săcui însă era împărțit în scaune, astfel scaunul de Murăș, cu sediul în Marosvásárhely, Csik, cu sediul: Csikszereda, Udvarhely, cu sediul Székelyudvarhely, Háromszék, cu sediul Szepsiszentgyörgy, Aranyos, cu Felvincz; asemenea teritoriul locuit de Sași era împărțit în 7 scaune în frunte cu câte un fibirău. Districte erau părțile dela frontiere ale Ardealului; precum: Țara Bârsei, Făgărașul, Năsăudul, Chioariul, Crasna, Solnocul de mijloc, Zărândul și Hațegul. În fruntea acestor districte era un prefect cu numele: căpitan districtual, cu acelaș rang ca prefectii din comitate.

Cancelaria aulică ardeleană: s'a înființat în 1694, carea consta dintr'un cancelar, doi vice-cancelari și 12 con-

silieri și numeroși oficiali subalterni. Sediul îl avea în Viena.

Sfera de activitate: a compune proiectele de legi, a recomanda regelui apelatele pentru amnestiare și agrățiare, a propune bărbați merituoși pentru distincțiuni și orduri; cu alte cuvinte, toată puterea de guvernare și de legislativă era concentrată în cancelaria aulică Ardeleană.

Camera Aulică Ardeleană. Acest oficiu înalt se compunea dintr'un camerar, din 2 vice-camerari, din 6—12 consilieri și din numeroși oficiali subalterni.

Sfera de activitate: manipula banii Ardealului, — precum este azi ministrul responsabil de finanțe, a compune bugetul din an în an, a da raționini despre cheltuelile din anul anterior; iar banii votați pentru miliție îi trimitea la ministeriul de război din Viena.

Dieta Ardealului în epoca aceasta se compunea din dignitarii supremi ai țării, din prefectii — fișpanii, comitatelor a săcuilor și sașilor, din reprezentanții orașelor libere regești și din acei nobili, numiți regaliști, cari nu purtau oficii publice; dar aceștia erau invitați de principele.

Preoți însă n'au fost și n'au putut fi membri ai dietei.

Aron Deac.

CÂNTEC TRIST

Cât de pustie-mi pare tăcerea de pe-alee!
Să 'ndoaie ramuri triste bătute 'ncet de vânt,
Pe ceriu se 'nalță luna și stelele schinteie,
Și pacea se coboară alene pe pământ...

S'aude doar un freamăt și-a vântului cântare,
Ce 'n unde mulcomite răsună dulce, lin...
Pierdut le simt acestea, și inima mă doare,
Și fruntea 'nfierbântată pe palmă 'ncet mi-o'nclin..

Aș vrea s'adorm aicia, subț crengi, visând departe,
Când stelele pe boltă de-asupra mea lucesc,
Că-s stelele de care în viață n'avui parte...
Aș vrea să dorm aicia... să nu le mai privesc.

Vasile Al.-George,

DECEBAL

roman istoric (Anii Romei 833—859).

de

Ioan Pop-Florantin.

PREFAȚĂ

Primindu-se pentru »Convorbiri Literare« novela mea »Decebal«, și publicându-se, am primit dela cel mai pretențios critic, d. Titu Maiorescu, o scrisoare în termenii următori:

»Domnul meu, în adunarea »Junimii«, s'a cetit »Decebal«. Într-o societate, ca a noastră, unde critica a putut fi uneori prea aspră, dar n'a fost niciodată prea blândă, lectura manuscrisului Dv. a fost ascultată cu cea mai vie atențiune, și aprobările călduroase ale tuturor Vă pot fi un semn precursoriu al impresiunii, ce această scriere va produce în publicul român. Mie îndeosebi mi-a plăcut tonul susținut în întreaga compunere și stilul ei cel sobru. Măsura estetică este pretutindenea păstrată, și nici unul din cuvintele, ce ați întrebuițat nu s'ar putea schimba. Mulțumindu-Vă pentru plăcerea, ce ne-ați făcut prin trimiterea Dv.«, etc.

Semnat: T. L. Maiorescu.

Novela »Decebal« s'a publicat apoi în reperițe edițiuni, în Iași, în Bârlad și Craiova.

Cred, că »aprobarea călduroasă a tuturor« din adunarea Societății strașnic de critice e suficientă ca »prefață« și pentru opul desfășurat ca roman istoric.

I. P. F.

NOTĂ BIOGRAFICĂ. — Scriitorul I. P. Florantin fiind mai puțin cunoscut la noi, ne facem o datorie reproducând datele biografice din marele dicționar francez, publicat sub direcțiunea contelui Angelo de Gubernatis, (Dictionnaire des écrivains du monde latin, Roma și Florența), ediția II., vol. V. 1905, pag. 1175.

»Pop Florantin, filosof român, născut la 8 August 1843 în Transilvania, comuna Poptelecu-de-Craine, unde tatăl seu a fost învețator. Studiile și le-a făcut în Cluj și Viena; a fost profesor la liceul din Iași. (Terminând serviciul), a trecut, la cererea sa, în pensiune. Din publicațiunile sale: Fundament de filosofie, Psihologia, Logica, Etica, Estetica generală, Estetica specială, — premiate la Expozițiunea Universală din Paris, 1889, — Reforma metodelor și teoria Consecutivismului Universal, —

DECEBAL

Era în zilele din bătrâni.

Cetatea Romei era stăpână peste toate semințiile de prinprejur. Toate neamurile se închinau ei. Pe toate, romanii le învățau să fie oameni de omenie. Și ele nu ascultau de vorba lor — nescuturate; de aceea, ei le dedeau, pe rând, câteva atingeri zdravene. — Brațul lor a frânt cerbicia seminției teutone; loviturile berbecilor lor au amestecat turnurile cetății Cartago cu pulberile temeliiilor, și ferul roman i-a culcat coperișele în fundurile șanțurilor. Umbra vulturilor Romei a întunecat soarele Egiptului. Grecii trufași își plecaseră fruntea sub jugul dela Cetatea-Stăpână, și craiul cel de pe urmă a împărăției Pontului ș'a încheiat zilele în fundurile temnițelor Romei. Romanii luau resplătă, bani de aur, dupăce dedeau mai întâi împrumut bani de oțel.

Dar odată ieși vestea despre un viteaz mare din vița geților, anume Decebal. Și Decebal a făcut așa, că a întors roata întâmplărilor; a luat el pungi cu bani de aur dela stăpânii Romei.

Așa spun cărțile bătrânești.

Frumusețea liniară și frumusețea omenească; — cărți pedagogice, manuale didactice; — romanuri istorice: Romeo, Horea și Avram Iancu; — romane istorice: Decebal, Tuhutum, Zoa-Zuirvan, Brutus, Ștefan-cel-Mare; — anecdote, etc., etc.« —

Mai notăm, că neobositul nostru compatriot a făcut și numeroase conferințe publice, în Iași, Vaslui, Focșani, București, Câmpulung, Craiova; ba și în Cluj, Viena și Paris.

Pe lângă publicațiunile sale, toate »epuizate«, și de reeditat, a mai publicat, dela 1905 încoa, »Foaia Familiei«, Salut Romei, (publicat întâi în »Cronache« din Roma), Lupoica Romei, și alte poeme; în plus, a elaborat Chestionarul și Dicționarul filosofic, — tragediile istorice: Draga, Decebal, Dan și Osman, (tradus și în limba italiană, cum Horea e tradus în limba franceză); — epoea: Ștefan-Vodă, — Theos, și altele.

În timpul mai nou, d-sa publică în ziarul »Poporul« studii instructive din Londra și Paris.

Dar oare, ce ar zice acest leu mândru? când s'ar ivi în calea lui un vultur îndrăzneț, ar bate din aripi dinaintea feței lui și ar cuvânta așa:

— Scoboară-te de acolo de pe scaunul Daciei! smulge fălcile de bălauri de pe turnurile cetăților Arhidava, Patavissa și Pelendava; smulge și de pe Arcobadara, Azizia și Zurobara; smulge și de pe Sarmisirga, smulge și de pe Sarmis-Egetuza. Țintuește în locul lor tot vulturi; ba lasă, că-i voui țintul eu. Tu numeră-mi zeciuală din băile tale de aur, și zeciuală din comorile tale; câmpiile tale le voui împărți eu cum mi-a plăcea mie. Scoboară-te de-acolo de pe jilțul acela, căci nu-mi place așa; — și ar da cu clonțul în stâlpii tronului seu...

I. Ucigașa.

Era veleatul, pe când riului Oltul nu-i ziceau oamenii Olt, ci Aluta; când țerna și ogoarele satului Grădiștea din Hațeg ședeau încă prinse în ziduri de cetate, zidurile Sarmis-Egetuzei; și craii dela Aluta buțiumau din vârful Carpaților porunci semețe, de ele să asculte semințiile de prinprejur. Iar departe de aici, departe, unde se duce seara sfântul soare, obosit, să se hodinească, peste țări și peste mări, în țara ispaniolului, aripată veste se porni într'o bună dimineață, din dalba cetate, ce-i zice Italica:

Ce veste? ce poveste? Iată v'oi spune; — că o mamă unui Ingeraș, în loc de prunc, viață ia dăruit.

Vecinii cei mai de aproape nu se mai săturau, privindu-i fața cea de crăișor; cei mai de departe din gură în gură dau povestirea, că tinerul Marcu, e un puiu de năzdravân; ba, că Ulpie e un luceafăr; ba, că e un ales al lui Dumnezeu pe acest pământ.

Și crescî Marcu cu mândră repejune, curat ca din poveste; și se făcî un fecioraș, curat Făt-Frumos, nu alta.

Apoi când se vezî mare, încinse sabia porni în fruntea cetelor, și pe unde se virteja, în șiragurile dușmanilor mare spaimă aprindea, pe nenumărați la pământ îi culca, iar pe cei codași peste hotar îi zvârليا, apoi din hotar în hotar ca vulturul ochia, și moșia părinților în tihnă păzea. Drept aceea, bătrânii neamului cu sabia de ghinerar îl încinseră, iar faima și mirarea despre ale lui isprăvi, dela Guadalcvivira porni, și până la Roma-Cetate nu poposl. Pentru aceasta cărmacii din această mult vestită vatră, așa sfat au sfătuit, și așa răvaș i-au răpezit:

— Crăișorul Ulpie, ghinărare Traiane, la noi la Tibere, tu vino, de a ta sabie nouă fă parte; că mult selbatică liftă pela coaste ne lovește, și otravă și amar în sufletul nostru aruncă.

Cel chemat fără zăbavă cătră resărit porni, și în veșnica Cetate, cu scump alaiu sosi. Gârbovul Nerva împărat în cale îi ieși, în brațe îl cuprinse și caldă sărutare pârintească pe frunte-i așeză.

Ascultați acuma, să vă înșir, câte s'au mai făcut și s'au mai petrecut prin acele depărtate veleaturi.

Iată, că într'o poiană din țara getului, la marginea unei dumbrăvi, paznicul Samion, pășind rândul străjilor de seara, numai ce deodată se vede față în față cu străjerul Rucas.

— Bun venit! vere Samioane, îi zice acesta.

Samion: — Bună să le fie inima dușmanilor tăi!

Rucas: — A dușmanilor mei?...

Sam. — Da. A dușmanilor tăi. Dușmanii, când avem norocul de a-i avea, ne fac să fim mai treji la cap, mai vajnici la pumni. Cât n'aș da eu, mamă, numai să-mi gălesc un dușman bun!

Ruc.: — Stai!

S.: — Să stau? Tu poate visezi, că eu aș fugi de tine?

R. — Vrei un dușman bun?

S. — Vreu. Tu ai dușmani de vânzare?

R. — Mă fac eu dușman al teu. Tu ce-mi dai?

S. — Ce să-ți dau?... Îți dau acuși una cu măciuca mea peste cîafă. — Dar lasă vorba, și spune-mi, ce ispravă mai nouă pela curțile cnejiilor? țarilor! căci eu abia sosii cam de departe.

R. — Crăișoru Durpanie a început a umbla cam hop! de o parte.

S. — Și-a găsi el, cocon Durpanie, un vraciu, care să-l lecuiască.

R. — Vraciu pentru unul ca el nu s'a născut pe pământ. Poate pe lună. Mergi sănătos.

S. — Rucas, ai auzit și tu? că înțelepții cetății au dat pe jupânița Ilmionia într'o temniță, surghiun din cetate. Da ce a furat tâlhăroaica?

R. — Ce a furat?... Mare lucru a furat. A furat mințile oamenilor.

S. — Cum? bre. Da au fost mai mulți, decât, — ia, vreunul, așa, cu ceva minți la tîgvă?

R. — Cum? Așa, că a omorit pe mai mulți coconi pețitori; tot vlăstari de ai boierilor celor mai cu vâlfă.

S. — Când?... și de ce moarte?

R. — Când?... Atunci, când, hoțomanca, s'a logodit cu unul, cu Lorion. Toți ceilalți s'au zvrilit, pentru ea, în spumele Alutei și a Streiului, și s'au înecat.

S. — Fie-le înecăciunea ușoară! Va să zică, tot nu aveau ei minți; și biata ucigașe nu avea, ce să le fure. Nu e dară vinovată. Și — unde au surghiunit-o?

R. — Pe aici, mai sus, de o parte de cărări; la poienile frasinilor; într'o cocioabă, remasă pustie după moartea pădurarului. Au surghiunit-o cu tot, cu mătușica ei de pază.

S. — Așa apoi înțeleg, că n'a mai trimite pe nimene la înecat, în țara broaștelor; înnece-te-ai tu, în locul vorniceilor. Mergi sănătos, pe cât nu te-or scutura frigurile, de mila peșitorilor dela fundurile Alutei și a Streiului.

R. — Și tu tot așa.

Pleacă ei amândoi în drumul lor; dar n'or fi numerat nouzeci și nouă de pași, și, pe coasta crângului un tiner cocon venetic coboară pe tinera Ilmionia cu de a sila, ținând-o de braț, zicându-i cu aprinsă însuflețire:

— Nu, nu, scumpa sufletului meu; ci am să fiu supusul teu rob...

— Ci lasă-mă, mișel hoț ce ești! — strigă dînsa, smuncindu-se din mîna lui. —

— Închinată domniță, vino cu mine, în țara mea; unde nu e pentru tine închisoare; fii a mea mireasă. Vino, amândoi să fugim de aici.

— Fugi tu singur, necurat răpitor!

— Eu? necurat răpitor? Să-ți spun dară, că și eu sînt crăișor. Al meu nume e Spontis; fecior de cneaz dela Propont, unde vestea ta mi-a sosit ca o rază din soare, și eu, în luptă cu valuri purtătoare de moarte, mă încumetăi a veni ca din a ta închisoare să te ridic, și la luminos scaun de cnezie, ca a mea domniță să te încununez. Vino, o, vin cu mine, căci eu în a ta crudă robie nu te mai las.

— Să fugi o, întunecatule!

— A mea soție, a mea domniță, tu nu vrei să fii?

— Să pieri din ochii mei!

— Fără vrerea ta dară eu te duc.

— Ajutor! oameni buni, — ajutor!

— Ilmionio, să nu aibi frică! — așa resună acuma strigătul voinicului Lorion, care, înțelegând, unde era surghiunită, în drumurile lui de căutare sosl, — apucă pe Spontis și-i răpi din mîna pe înspăimântata fată.

— Ce-i?... ce ajutor? — așa tună în acea clipă strigătul crăișorului Durpanie; care sosl, și el, în ale lui preumblări de pază.

— Ce? cneaz? din lumea largă venetic tu. Hoț de codru, ce ești!

Și în clipa următoare, Durpanie cu un aspru biciu brazdă de sânge scrise pe obrazul lui Spontis, adăugând:

— Nemernice hoț, tu vîntură-țară; acumă să pieri de pe aici!

— Ba, mort, la picioarele Ilmioniei!

Durpanie din bucium sună, și, ingrabă, un pîlc de străjeri sosiră.

— Să-l luați, — porunci Durpanie, arătând pe Spontis, care stetea înmărmurit de turbare, — și la marginea Mării-Negre să-l duceți. Tu, Lorion surghiun și tu, tot spre soare-resare, peste hotare, în țara Partiei la Pacor împărat. Într'acoace nici ochii să nu-ți mai întorci!

— Dar pentru ce? craiule, — întreba Lorion.

— Dar pentru ce?... logodnicule de vis! Ai cap încă, să mă întrebi?

Cutremurată, Ilmionia grăi acumă:

— El din ghiarele răpitorului m'a luat.

— Că te-a luat, — întimpină Durpanie, cu aceasta ș'a păstrat căpățina deasupra umerelor. Dar pentru că te-a luat el, cu aceasta ș'a așezat capul sub sabia mea. — Iar tu, strălucita mea zină, a mea scumpă mireasă!

Înspăimântată Ilmionia amuți; și numai tremura, cum tremură frunza bătută de aripa crivățului. Abia într'un târziu, își luă suflet și grăi:

— Dar eu, — eu numai roabă aș putea să-ți fiu.

— Ba a mea soție!

— Tu ești fiu de craiu.

— Fi-vei tu a mea crăiasă.

— Surghiun izgonește-mă și pe mine. Nu sînt eu de treptele scaunului domnesc.

— Ba, chiar de mîni dară, a mea juruită domniță!

— Vai mie! — șopti Ilmionia, și cu fiori de ghiată în suflet, își pierdû privirile înspre văile dela resărit...

În lanțuri, Spontis, sosit la Marea-Neagră, când se vezu singur, ridică jurămînt, grăind așa, cu ochii spre soare:

— Așa să-mi dai tu, sfînte, viață și lumină, cum jur eu acumă, ca odată crâncenă izbîndire să-i dau lui, pentru hrăpirea gingașei floare, și pentru rușinatoarea palmă de pe acest obraz!

Aceste strigătoare nelegiuri în veci nu le voi uita. Să mă aștepti, o, Durpanie, fiară; să mă aștepti, să vin, ca să-ți plătesc după dreptatea puterilor de sus.

Se alungă anii unii după alții, și nu se întreabă, câte suspine ar număra, câte lacrimi ar storce; nice gândesc, câte șiroaie de sânge ar vărsa, pe această vale a plângerii.

Domnița Ilmionia, ca suflată de un întunecat deochiu, cu pași mari — spre cealaltă lume...

Cu sufletul tremurând, Durpanie o privește, cum se leagănă pierdută, ca o slabă rază de seară, grăbită de a se stinge, adâncindu-se în adâncul noian al nimicniciei.

— Ce te doare? scumpa mea; spune, steaua sufletului meu.

— Nimica.

— Nimical și tot te fărâmi, ca o umbră care mâni nu mai este.

— Da... Mânil... O, n'aș mai fi fost niciodată pe această lume!

Genele amurgului încep a se așeza peste streșinile curților crăiești din cetatea crăiască, Sub mantia umbrelor, la o poartă a grădinilor, un călător sosește; trece, cu pași molcomiți la o coastă a zidului împrejmuitor; dă cu un toiag trei bătăi în un colț, se întoarce iarăși la poartă, se oprește și așteaptă, cu încordată privire, la o cărare din grădină.

Puține clipe trec, și, deodată, un adevărat cutremur îl zguduie, zărind pe acea cărare o față de împărăteasă, ca o zină din poveste, pășind, încet, drept spre acea poartă.

Luminați ca de o săgeată de fulger din lumea de sus, ochii călătorului se deschid mari și o flacăra de raiu se ridică în sufletul lui. După o veșnicie de suspine de căutare, de lacrimi, și de zădărnice așteptări, înfărșit, ochi cu ochi se reîntâlnesc.

Dar numai pe o clipă; căci pe întristata domniță mai mult pe brațe o aducea soțul ei Durpanie vodă, cu capul ei plecat și sprijinit pe umerul lui.

— Lorion! — strigă acesta deodată, cu graiu aprins.

— Da, Lorion, Măria Ta, strigă voinicul, — și izbiturile inimei îi băteau pieptul, acu, acu să-l rupă, — ca o simțită pregătire;... căci bărbatul ovit la suflet, Durpanie, ca un vultur, aruncă

mâna și deschise poarta, zicând în graiul unui leu mănios, înainte de a-și apuca prada:

— Da țara Partiei e aici? pețitorule!

— Țara Partiei mele e aici, voivoade.

— Ți-ai adus și — »sapa și lopata«? perdutule!

— Mi-am adus și sapa și lopata, nefericitule.

— Dacă îți sapi tu însuți groapa, eu ți-o ajuta, să te îngropi mai curând.

— Fiel și acu, pe loc.

— Acu, pe loc! Cine ar mai sta pe gânduri? Iată... acest pumnal. Ia-l, și — drum bun în cealaltă lume... Ține.

— Pumnalul?... Nu eu. Iată-l. Ți-l dau iară ție. Lovește tu; căci acum eu am sfârșit cu viața. Loveștel... Iată, îmi și deschid pieptul.

— Adă dară pumnalul; căci așa, mângăierea îmi va fi mai dulce. Pleacă dară de mâna meal. Și — lovi.

— All — țipă Ilmionia, ca lovită de treznet.

Lorion cade la picioarele lui Durpanie și a crăiesei, cu ochii în vis ferice...

— Dar tu?! — țipă acum ucigașul, privind cu îngrozire, cum fața idolului său se făcu albă ca zăpada; ochii ei — închiși; suflarea ei înne-cată, — stinsă; căzând și ea la picioarele lui.

— Ai... Ilmionio!

Un țipet fioros îi înneacă pieptul, ca sub o sugrumare, de moarte.

Cu palma peste frunte o lovitură își dă, gemând ca un nelegiuit, care se părește singur:

— Eu te-am omorât! eul... eul... O, Ilmionio! nu mă aștepti?... Viu și eu, cu tine... O!...

Pumnalul el ridică asupra pieptului său. Dar în acea clipă, craiul Duras, alergând înspăimântat, îi apucă brațul și-i smulge ferul ucigaș, strigându-i:

— Ce faci? retăcitu! Să te omori, tu? ca un nemernic? ca un ticălos? Dacă ești grăbit să întri în pământ, trebuie să cazi de sabie, pe câmpul de rezboiu. Așa unui crai și ghinerar i-se șede; iar nu pe patul dela vatra sa, ca oricărui argat fricos. Ori tu te-ai teme a da piept cu căpitanii lui Domițian împărat?... Aide, Durpanie, acolo să alergi, în capul oștirilor, tu, spada ge-țimii; acolo, dacă așa va fi scris să-ți ispășești fapta, că tu, — tu, fără a ei vrere, ai luat-o de crăiasă; și ai stins-o apăi tu, cu mâna ta.

Durpanie își tăia sufletul în două. Cu un gând plângea cu el lacrimi de foc pe lumina vieții sale, ascunsă de atuma în întunecatul pământ; cu celalalt gând se biciuia pe sine, oțtând, să ajungă mai degrabă pe câmpurile, unde stă-

pânește mâna morții; unde împarte cununi cum-păna din cartea pomenirii; unde se scrie, cu fer și oțel, pe veci, pentru toate resplată și ispășire.

Lungi soroace, după aceasta, cu suflet ne-bun, Durpanie, tot în fruntea gețimei, căuta cu lumânarea, pe câmpurile Pannoniei, săgeata, ori buzduganul, care să-i izbăvească sufletul de bi-ciurile cugetului, ce-l ardea.

Acea săgeată însă nu era încă ascuțită; acel buzdugan nu era încă făurit; acea sulită nu era încă ferecată.

Întors la cetatea mare, încărcat de cununi, cărarea lui drept la Dumbrava de la coasta cetății îl duse; acolo apoi, pe un scump mormânt așază toate cununile și comorile cele mai alese; de inimă jertfe, doar i-ar alina și ușura sermanul lui suflet muștrat și canonic.

II. Bicilie.

Cu pași mulcomi, aripile nopții se întind peste cetate și se furișază însuș peste vatra ei de dumbrăvi și crânguri.

Într'un răriș de fagi, doue obraze de om se întâlnesc.

— Stai! — strigă străjerul Toras, îndreptându-și barda spre pieptul celuiialt; — cine ești?... Spune!

— Sânt eu.

— Ești tu! Dar ce-mi vii atât de îmbrobodit? Nume nu ai?

— Ba am. Să-mi zici »Bicilie«.

— Ți-oi zice Bicilie. Dar p'aici ce cătai?

— Ce căutam, am găsit.

— Ce?

— Pe tine. Ce alta aș căuta p'aici? pe unde ești tu. Spune-mi, au pândaru unui cneaz de departe, pânditor pus de el aici de atâția ani de zile, nu cumva ești tu?

— Așa întrebare, nimene altul nu mi-ar putea cânta, decât —

— Decât cine?

— Cine altul?... căci eu altuia pe pământ un cuvânt nu i-am suflat despre acea trimitere, — altul, decât însuși el; decât — tine. Tu ești acela.

— Eu am fost acela; dar de astăzi Bicilie să-mi zici.

— Lui dară »veșnica nepomenire«! fie-i țerâna grea! Bicilie viață să aibă; dar mai bine eu.

— Amin! găsit-te-am cu Dumnezeu!

— Și care minune, te aduce iară pe crai-nele noastre?

— Me aduce tot »minunea« din veleaturile apuse. Iată, care minune: a Daciei floare, Ilmionia. Mai trăește ea? și unde e? Pe cari locuri le luminează?

— Să-ți răspund: ar avea înșai ea mare nevoie, să o lumineze sfântul soare; însă —

— Ce însă? Spune mai degrabă, unde e minunata Ilmionia?... Omule! ce stai așa? mut, și cu ochii în pământ? grăiește!

— Crăiasa, zici, unde-i?

— Un veac îmi tândălești cu un graiu de răspuns! Me ții pe jeratecl... Ilmionia! După ea gem, ca orbul după o rază din soare, și vreu, macar umbra ei în sufletul meu să o sorb.

— Ascultă dară. Privește aste bolți de mofliti; la poalele lor, sub sfânta țerâna, somnul ei de veci, —

— O!...Dar Durpanie?

— Cu sufletul turbat. Capul retăcit. La semne tainice se închină. Din somn, în porniri încurcate sare. La zodii băigue, să-i dea înapoi pe Ilmionia. Stihii scâlâmbate să-i cânti, că i-ai prins frânele minților, și-l duci, unde-ți place, ca pe un visător... Dar — taci! că — iată-! El Durpanie cu pași mari, mesurați, înspre bolta de jalnice ramuri.

Bicilie, — iată-l, în genunchi în calea lui.

— Tu? cine ești? — întreabă visătorul.

— Robul teu, răspunde veneticul.

— Rob? — Tu țar me crezi?

— Ai ghicit, doamne.

— Și craiul Duras?...

— Umbra ta.

— Cununa de aur e pe fruntea lui.

— Brațul teu e destul de tare, ca să-ți făurești cunună mai frumoasă, de oțel, din șăbiile dușmanilor rupte.

— Unde-mi sânt alaiurile de țar? șiragurile de robi de ascultare?

— Eu încep rândul robilor tei.

— Cum te cheamă?

— Bicilie.

— Ce ești tu?

— Un sfeșnic.

— Și făclia de pe el? —

— Ești tu; țar și craiu, în ziua, în care-i vre.

— De unde vii tu?

— Dela țerâna, care păzește oasele lui Spontis, un dușman al meu.

— Îl știu. Pe Ilmionia o răpise. Nu-l uit nici eu.

— Diadema domnii, tu când ți-o iai?

— Târziul...

— Grăbește tu limpezirea drumului teu în lume.

— Să-l omor? Pe al meu frate mai mare?

— Tu ziseși!... Destul a trăit, în adăpost, la umbra ta. Prea mult a trăit, — din mila brațelor tale. — Ba, nu! — Nul — Lasă crăia; căci a domniei mantie e cusută cu limbi de foc. Remăi tu crăișor și ghinerar, la spatele lui. Stee el piept cu fulgerele și trăznete ce pândesc pe cei urcați în jilțurile de domnie.

— Să tac! căci eu tocmai aceasta caut, cu felinarul: fulgerele și trăznete, cum ziseși. Cu mine se stai; căci tu îmi placi. A mea mână dreaptă, de astăzi să-mi fii.

Bicilie se plecă adânc dinaintea stăpânului; și toarse, în gândul seu ascuns aceste gânduri:

— Câte ți-oi face, noule țar, știu, că-ți va plăcea. Dar îngăduie, me rog, să le întorc după dorul meu cel tainic.

— Bicilie, acuma lasă-mă singur aci.

— Ascult, cum poruncești, Măria Ta.

Noul sfetnic plecă.

III. Innălțarea.

Durpanie trece în mijlocul boltei de ramuri; cade în genunchi lângă mormântul cel scump lui, și grăiește cu privirea țintită spre cer:

— Puternice Zamolcse, al meu suflet înse-
toșază, aci, pe veci de veci să adoarmă. O, căci,
de când mi-ai luat-o, eu nu mai sânt om; și nu
știu, ce zile au să mai vie, ce me voi ști face;
că-mi vine, — — îmi vine, — —

Un corn sună, și — îl scoboară din jalni-
cele visării. Sosesc oștirile biruitoare din rezboiu
cu neamul iazigilor; și-apoi, — trei zile dearân-
dul, mare serbătoare pe toată Dacia. Toate
trâmbițele buciună numele lui Durpanie, care,
sub grindinile de lănci și săgeți, totdeauna în
fruntea armadiilor sale, alerga, par'că inșetă de
a fi rupt în bucăți; ca o flagără zburătoare, rân-
durile zguduia, și știrbea, și, cu al lui zbor de
viteaz, de năzdrăvan, ca din povești, în sufletele
geților sei îndoit foc ridica.

A treia seară, sub cortul tăcut al nopții,
prin luminișele crângului, o față de plimbător
singuratic se ivește, călcând printre tulpinile și
peste frunzele căzute, fără rând și fără cărare.
Pe fruntea lui cunună de volbură selbatică, în
mână toiag de trestie. Ochii lui nu vreau se
privească la cărările poienilor: ci caută a privi
în depărtare, în deschisul deșert a marelui nimica.

Știe el, ce căuta?

Dar tăceți! căci începe a grăi — în șopote:

— Cum? nu vre se mi-se închine?... Jos de
acolo! uliu olog! Lasă acea cunună! Dă buzdu-
ganu domniei în mânilor, cari au sfărâmat până
și scuturi și căpățini dela stăpâna pământului;
în mâna aceluia, cui, al ei tată, Domițian, în
genunchi i-s'a închinat, și cu trăiști pline de
aur hodină ș'a cumpărat. Jos de acolo, uncheș
înghețat!

Trimbiță puternică resuna în acea clipă, și
strigăt de chemare:

— Durpanie!

— Ce?... Cum?... — băigue acum retăc torul
codrului; — a! eu sânt?

— Durpanie!

— Măria Ta, la poienile »Biruinelor«! —
grăiește un fruntaș, sosind în fața lui. — Măria
Sa, craiul Duras te așteaptă, în fruntea gloatelor,
la marele ospăț al bucuriei, pentru nespusa ta
biruință, de care toată lumea povestește.

Într'o largă poiană, nouri de cete adunate
la mese întinse, împreună cu boierimea și pleava
cetății-mame, Sarmis-Egetuza. În mijloc, la o
mare masă, craiul Duras, încunjurat de ghinerari.

— Boierilor! — grăiește acesta, acuma, —
boieri, ostași și norod; — remas-bun! Eu astăzi
ve zic remas bun! și înțelegeți voi, cine trebuie
să-mi urmeze în scaunul crăiei. Cine?

Ca un puternic și îndelungat tunet resună
acuma din miile de pepturi:

— Durpanie! Durpanie!

— Ascultați! Voi știți, cum străbunii mei
au plecat pe neamurile bastarzilor; pe scordisci,
pe tribali, Țarul geților, Borebista, zeci de seminții
a biruit. Tot așa izbândiră și mai marii noștrii
Oroles și Dapix; tot așa Dicames și Ziraxis. Pe
puternicul nostru tată-mare Cotizon nu-l putu
dobrași nici dimonul de Octavian, al Romei uriaș.
Așa, noi, foc chiar pe Alexandru Makedon, pe
Darie Hidaspe; și tot ale noastre paloșe pe
capul lui Lizimac împărat.

V'am înșirat din veleaturile betrane. Din
zilele mai tinere acuma să veăduc aminte: dat-au
peste noi, cu turbare, pe aprinsă izbândire, pe
rescumpărare, oștiri italice, câte frunză și iarbă,
leșit-ați voi, pe rezboiu de apărare, în frunte
cu cine?

— Cu Durpanie! — resună tot codrul din nou.

— Durpanie din biruință în biruință v'a
purat. Pe Durpanie din pofală în pofală l-ați
purat. Ați sfărâmat, așa, pe unii după alții. Pe
Oppie Sabinul, pe Corneliu Negru, ia-ți sfărâmat,

și pe Tatu Iulian la pământ l-ați plecat, și pe Domitian împărat l-ați ingenunchiat. La a lui Durpanie buciurare, gata sânt copacii codrilor și a crângurilor din nou și din nou în arme să se îmbrace, cum știți, că s'au mai îmbrăcat.

Drept aceea, eu vă zic remas bun! și, de astăzi, el, Durpanie, — iată-l, că-l-a bun pont sosește, între noi, — Durpanie, iată, — eu mă pogor din al domniei scaun. Urcă tu. Pe tine iată, cu mantia de rigă și țar te îmbrac; pe a ta frunte cununa de aur, chiezășie înălțării tale; în a ta dreaptă, ține, toiagul puterii. Tu, de astăzi, al Daciei țar; ție, din această clipă numirea de adevărat stăpân al seminției gete, numele de Decebal.

Codrul se zgudu, sub noul strigăt de bucurie și mândrie:

— Ura! Durpanie Decebal! al nostru domn și părinte. Ura! viteazul minune, Decebal!

— Luna apuse; soarele resări, — așa grăul unul din înțelepții neamului.

— Numai de n'ar fi resărit o gheenă, în loc de soare, — șopti un altul, în sine. — Iar Bicilie, în gândul seu:

— Eu am văzut și lună și soare mușcați de vârcolaci.

Acuma porunci Duras:

— Vestitorilor, buciumați, și spuneți craicnicilor, să alege până la paznicii dela margini, să vestească la toată suflarea, și peste hotare, la goti și în toată lumea, înălțarea și încununarea lui Durpanie, craiu, țar; să-l știe cu numele de adevărat Decebal. Trăiești și domnești, Măria Ta. Eu rămân al țeu cel de pe urmă rob.

Zicând aceste, Duras plecă:

Noue focuri mari fălăe în pădure, și o umplu de groază. Copacii se roșesc de zarea vâpăilor. Teciuinii de drănițe sfârăe și pocnesc; pocniturele se bat departe de bolovani și de păreții stâncilor. Sosește și prada de ars lui Zamolcse; nouezeci de tigve se durue pe o pajiște, și crește o movilă fioroasă.

Deodată, ce începe a bate văzduhul codrului? Puternice buciurăuri de cornuri largi, și ușoare fluerături de tilinci suptiratic.

Iată și oastea biruitoare. În frunte turma toporariilor, lărgind catea prin desișul pădurii. După ei, cetele arcașilor și ale prăștiașilor, cu coamele împletite ca niște șerpi, cu căciuli țuguete pe cap. Ei călărau pe niște cai mici dar iuți, cari nu știau de șea nici de frâu, în viața lor. La luptă, aceștia se aruncau orbiș, în mijlo-

cul rândurilor și se învărtiau ca vântoasele, improșcând în toate părțile cu pietre și cu săgeți. Unii dintre ei nici tolba nu și-o aduceau acasă. Au zvrilit-o și pe ea în capul iazigilor.

Urmează lăncerii, cu cojoace lungi. Aceștia învărtiau lănci câte de doi stânjeni una. Toate au gustat cu țeapa din sânge iazigesc. Nici un lăncer nu era întreg. Unii remaseseră numai cu mânunchiul sulitei; și-l aduceau și pe acela în mâna stângă. Și-apoi ei erau cei mai mândri dintre toți; căci își aduceau legați de lănci desagi plini de prăzi, prinos hărăzit lor dela sfântul Meitras, al cerului și al pământului stăpân.

Vin după ei cetele bărdașilor, cu securi late în tăiș, groase la muche și strâmbe la mânunchiu. Împrejurul fiecărui bărdaș se făcea în luptă câte o poiană de doi stânjeni de largă; în ea nu putea străbate cap de dușman, până nu-și lua ziua bună și iertăciuni dela umere.

Iată, că preoții pâlărieți presură în focurile cele sfinte tămăie scumpă; se înalță miros binecuvântat.

Decebal rămâne cufundat în cugete despre mărirea lumii, timp îndelungat, și nu vede, n'aude nimic din cele ce se fac împrejurul lui.

Un sutaș întrebă, ca de obicei, că cine știe pe vre un dac, care să fi fost fricos în luptele date?

Ii răspunde un graiu:

— Acei trei de după trunchiul cel putred, n'au atins nici pe un dușman.

— Nu stă nimene acolo după trunchiul acela; răspunde sutașul; — dar cine ești tu? și unde ești? pasere cobitoare. Care-i invinovătești pe nevezute? Ce judecată să fie aceea? când invinovățește nevezut pe nevezut! Arată-mi-te, să te vedem, dacă ești om pământean.

— Tu, doamne, nu-i vezi nici pe ei și nu me vezi nici pe nime; de oară ce ne cauți printre ceialalți ostași; dar eu is mai sus și ei is mai jos; și eu sânt mai mare decât toți, iar ei mai mici. Iată-me, unde sânt.

Un mestecăn frunzar, și din vârful lui cucuică fața unui ostaș.

— Dar zboară-jos de acolo, cioară cobitoare!

Voinicul numai păși înainte; căci nu fusese suit; ajungea până'n vârf și de pe jos; era de un stângen și jumătate de lung, nemăsurându-i gâtul, fiind, că n'ajungea nimenea sus la el, fără scări.

— Pe cine învinovățești tu? mai spune odată; de cumva ai inimă să spui și de pe pământ, ceea ce ai spus din cer.

— Pe cei trei de după trunchiul cel putred.

— Tu mi-ai picurat dintre nouri; ei îmi vor isvori poate de pe sub pământ: căci până acum încă nu se ved pe deasupra pământului. Măi, cei trei de după, — ori de sub trunchiul cel putred, isvoriți-mi înainte, dacă puteți.

De printre scorburile trunchiului se scormoniră acum trei ostaș, cite de doi coți unul; dar peptoși și pumnoși; cu lăncile strânse 'n pumni; tot încurcându-se pășiră înainte prin buruene; cite o lance era mai lungă, decât ei toți trei numerați drept unul; și pentru că nu se vedeau din buruene, le strigă sutasul:

— Dar sculați-vă'n picioare!

Cei trei nu puteau crește mai sus; și răspunseră:

— Sântem în picioare, doamne.

— Stați-mi dară înainte și așa; și tu, cel ce-i învinovățești, iată ți-i dau pe mână; dacă n'ai mințit, ia-le capul; căci nu-i mare lucrul numai pe la genunchi și pe la glesne ai să te aperi; — iar voi dacăl veți da de minciună să trăiți; bateți-ve colo'n poiana de alături.

Pe drum către poiană, întrebă un vecin pe cei scurți, că de ce n'au atins nici pe un dușman.

— Fiindcă iazig viu nici n'am văzut.

— De inimoși ce erați, poate v'ați uitat tot îndărăt?

— Ba ne-am uitat tot înainte.

— Dar cu ochii închiși!

— Vei vedea tu, cum.

Lungul socotî: Mie mi-i rușine să me bat cu viteji, care nu ved cap, ori macar picior de dușman, în mijlocul bătaei, ziua pe la amezăzi.

— Așteaptă cu rușinea, până ce te voui bate ântii; răspuse cel mai spătos dintre pitici, căci pe tine te văd și peste copaci.

— Tu me vezi, dar nu te ved eu de sub buruene.

— Nu trebuie, să me vezi; îmi vei simți vârful lăncii în gât.

— Dar să știi, că gâtul meu nu mi-e pe la călcăe; cum îmi vei ajunge sus la el?

— Se va sul cu o scară într'un mesteacăn, și de acolo; — îl învăță un prieten.

— Ba se vor sul toți trei în vârful capului unul la altul; și el de acolo, dintr'a treia ridicatură, va ajunge cu lancea macar până la costele tale, — îndreptă altul.

— Ba va asvirli cu buzduganul în sus.

Uriașul auzind de buzdugan, se îngrijii:

— Te rog, nepoțele, să-mi păzești gleznele, când te va rostogoli buzduganul pe pământ.

— La gātu-ți nu me voui urca, nici în ridicături nu me voui sul, și nici cu buzduganul nu voui asvârli însus: dar îți voui cobori eu gâtul tău jos, ici la lancea mea.

Acuma sosiră în ochiul cel de poiană. Uriașul chemă pe cel dântăi pitic și zise către cei-lalți doi.

— Aideți și voi, ca macar să prindeți pe fratele vostru, când va cadea din cer pe pământ; căci am de gând, să sar mai întâi eu peste el, și apoi să-l asvârli, să sară și el peste mine; nu de voie, ci de nevoie.

— Voui sări eu peste ceafa ta, și cu voia mea; dar fără voia ta; li răspuse cel de doi coți, și, implântându-se în poala poenei, ca o cioată, strigă:

— Sui în vârful coastei; repezi-mi-te de acolo.

Zmeul, suind pe coastă la deal, se plecă la cel scurt, și-i șopti la ureche învățatura frățască:

— Ține-te de iarbă; ba mai bine ascunde-te sub o frunză ori sub o ciupercă, să nu te mătur; căci eu suflu cam greu când me bat.

— Nu purta grija aceasta; căci nu ve-i sufla multe zile.

Un corn sună; și piticul își înțepenî picioarele în pământ, ca pe niște butucași; strinse lancea în pumni; împunse cu ea în deșert înainte, și remase cu ea așa ținută în nimica.

Nu te pripi, fratele baraboilor; strigă lungul năvălind spre el pe coaste în jos; nu me vezi? că n'am ajuris la tine; ori și acuma bați la dușmani nevăzuți? și-apoi sări... dar nu sări bine...

Scurtul, ca uliul, își suci lancea dea cîrmeziș, și o ridică asupra capului; uriașul, cu gurgoalele lui cele lungi, se împedecă în lance-i, și căzû pe coaste în jos, cât era de lung; el își frânse lancea și la vârf și la mănunchiu. Acuma micul sări pe coastele lui ca o veveriță, și punându-i călcăiul stâng pe piept, li atinse gâtul cu vârful lăncii și-l spăria:

— Una să nu-mi crăcnești; căci, tu nu m'ai înălțat în vârful copacului, pentru că ți-am fost prea jos; dar acum eu te îngrop îndată după o tufă de spini, căci tu nu-mi ești prea sus. Și-l gădili cu vârful lăncii la gât.

Cellalți ostași li despărțiră; și maimarele îngădu-i piticilor, să-i povestească, de ce n'au nici

atins pe dușmani; unde ei is așa de voinici la bătae? — Un pitic povesti:

— Când cu iazigii, voi ați luat-o la fugă înainte, și așa noi acești mai vârtoși, (a zis-o în loc de »scurți«), am ramas îndărăt. Dar pune-ne cu cari-i vrea; pe care să-l batem? (Acum nu vorbiau altmintrelea, ci numai că »să batem«).

Maimarele nu-i lăsă să bată nici pe unul; ci-i întrebă:

— Ce-mi cereți? să ve dau: pentru că ved, că sânteți bărbați cu inima la loc.

— Pune-ne în rândul întâi, de câte ori ne-om mai bate.

— Vă voi pune.

De ar fi știut ei, cu cine se vor mai bate...

Dintre frunzarii unui foisor de ramuri verzi se respiră în clipele aceste prin undele vântului un cântec dulce și călduros; care topește coaja tăriai răsboinice, își indulcește și îmblânzește inima, când îl auzi; așa de limpede, așa de moale, așa de smâltat tremura prin valurile nopții...

Treisprezece copile alese cântă despre mărirea neamului lor.

La nouă le tremură cântecul de bucurie; iubiții lor s'au întors din luptă cu cununi de stejar. Acele nouă sânt împodobite cu crini și trandafiri. La trei le tremură cântecul de durere; iubiții lor au căzut în bătae: aceste s'au gătit cu flori de chiparos.

A treisprezecea fecioară e mai marea lor; mai albă decât ele; mai înălțată decât ele. Dacă celelalte își farmecă mintea, privirea ei își încălzește inima; dacă în vederea lor te perzi, clipirea ei te reînvie. Între pletele ei sunt împletite lăntuțele de crini.

Nouă fete cântă, mândre de bucurie; trei mai mândre, de durere; una neștiind nici de bucurie nici de durere; când zimbînd cu cele voioase, când suspinând cu cele îndurerate.

Cântecul indulcește toate pepturile...

Deceneu, preotul pâlariat, de trei ori grăi cătră Decebal, și Decebal nu-l aude; e adâncit în gânduri, și fermecat de cântecul cel dulce. Preotul îi puse mâna pe braț; atunci el ca speriat dintr'un vis, strigă:

— Cine-i?...

A! mulțamește-mi, că nu vreau să văd moarte; căci ai fi murit, să fii oricât de sfânt.

— Eu, doamne, is cel mai zmerit dar Zamo...!

— Sfânt, ori zmerit, pară-ți bine, că nu vreau să ved moarte acumal...

— Și tocmai moarte trebuie să-ți cer strigă preotul, increzându-ce în pălăria sa, și mai îmbărbătându-se încă, strigă și mai tare:

— Zamolcse poruncește după legea lui să arzi, ca jertfă de bucurie, pe fata cea mai tineră dintre cele ce cântă în foisor. Legea lui nu se poate călca; focurile ard...

Cântărețele ajunseră, de jelesc în cântec pe cei, ce au căzut în bătae pentru mărirea neamului lor; durerea stoarce inimele, pepturile se string, cântecul se înecă — și ele aud porunca cea înspăimântătoare.

— Al strigă în clipa aceasta cântăreața cea mai tineră, ca mușcată de șarpe.

Decebal response preotului:

— Perdutule! n'auzi tu pe cântăreața cea mai tineră, aceea e fiica mea!

— Arză cea următoarea legea-i sfântă!

Alt țipet de spaimă se auzi din foisor. Decebal adaose:

— Ha ha! legea-i sfântă, și voi totuși o suciți, că într'o clipă ar arde pe una, într'alta pe alta.

— Eu sânt robul lui Zamolcse!

— Robul lui Zamolcse! pentru ca să-i sucești legea? Dar bine; eu sânt stăpânul teu; am dară, mai mult cuvânt de a o întoarce; eu dară, iată, că o și întorc, așa, că o șterg de tot, și pentru totdeauna. Acum piei dinaintea feței mele; și mulțamește lui Zamolcse, ori mai bine mie, că nu i-am întors legea așa, că, în loc de femeia cea mai tineră, să ard pe bărbatul cel mai bătrân..

— Deceneu se îndepărtă, nu atâta întristat pentrucă Decebal a șters legea, cât îmbucurat că nu a întors-o pe cum a zis. El era bărbatul cel mai bătrân.

IV. Sfatul șerpelui.

Până se petreceau aceste, nimenui nu-i bătu la ochi, cum ședea de a stânga lui Decebal pe un trunchiu ciuntit, un bărbat cu fața întunecată, acoperit de tot, așa că numai ochii i-se vedeau, cum priveau toate, și cum măsurau toate. Din când în când, pe furișul cel mai ascuns, acei ochi săgetau câte o clipă setoasă spre Decebal. Nu lua nimine aminte aceasta.

Boarea zorilor leagănă frunzele așa de blând așa de pacinic...

Bărbatul cel întunecat aștepta, până arseră căpăținele jertfite, și-apoi pași înaintea lui Decebal cu fața posomorâtă; mai tristă.

— Cum? îi grăi Decebal, Bicilie, fratele meu, tu trist? Când toată țara saltă de bucurie, când mărirea noastră e deplină, când nu ne-o amenință nimica, tu remii trist și taci?

— Me cuprinde intristare, când ved, că mărirea ta e deplină, — căci nu o putem face și mai strălucită. De aceea rămân eu trist și tac, când ved în cenușe cea de pe urmă căpățină de dușman dintre cei de mai aproape...

— Mi-au rămas cei mai de departe!

— La Roma ți-tești? Decebele?

— Cum la Roma? Uită că Roma ni-se închină nouă?

— Nu uit, că aceia pe care i-a plătit Domițian, ți-au dat pungi de aur; dar se vor deștepta romanii cei adevărați, și-ți vor cere pungile acele îndărăt. Odată, erau romanii puțini; galii năvăliră asupra lor; sparseră zidurile Romei și vetrele romanilor. Numai capitolul rămăsese, în el cu o mână de romani; și aceștia, cu alți doi trei de dinafară au curmat măsuratul aurului, și au măsurat ei cu oțel.

— Eu mai întâi voiu spulbera capitolul, ca se nu se poată ascunde în el nici un deget de roman, și a-mi sări în cap. Pe cei ce vor fugi pe afară, nu-i voiu aștepta măsurând la aur; îl voiu lua pe nemăsuratele.

— Romanii din zilele noastre dau din ochi, și toate popoarele se cutremură.

— Afară de poporul meu; dar eu voiu scăpa și pe celelalte de tremurul acesta; voiu scoate ochii romanilor, ca să nu mai dea din ochi.

— Eu zic, Decebele, teme-te de Roma!

— Jură că n'ai zis nimical!

— Jur că n'am zis nimical!

— Feciori iuți să vie înaintea mea!

Patru tineri săriră înainte, ca săgeata; toți erau lungi în gât, ușori la fluere și subțiri la haine.

— În clipa această să plecați la Roma! mergeți toți patru, să aibă din cine și omori, de or vrea.

Trimișii se pitară unii la alții...

— Spuneți romanilor, că le poruncesc, să-mi trimită aurul, ce mi se cuvine. Spuneți-le, că nu-mi place să aștept până la ziua pusă; pentru ca să se mânia, și să mă pot bate cu ei. — La drum!

Deceneu se încumetă a mai zice o vorbă plecată:

— Doamne, oare n'ar fi bine să întrebăm mai întâi pe Zamolxe?

— Întrebați-l; dar semne bune să-mi dea, căci de-mi veți aduce semne rele, eu tot n'oi asculta de ele.

Pe Zamolxe îl întrebau așa că-i trimiteau solii, să se înțeleagă cu el, la el a casă, în ceea lume. Deceneu întreabă.

— Pe cine să trimitem? Decebal îi răspunde:

— Pe cei doi voinici, cari s'au bătut adineoară.

Cei doi aleși incremeniră. Și au auzit moartea pe la urechi; și nu era obiceiul a întreba pe solii, dacă vor să primească solia, ori nu?

Ș'apoi s'au făcut toate, precum spune și porucește Zamolxe, în legea lui.

Nouă ostași se orânduiesc câte de nouă pași unul de altul, în mâni câte cu trei săgeți neînveninate, ținându-le întoarse cu țepetele înainte. Alți patru apucă pe cei doi aleși doi pe cel lung, doi pe cel scurt; câte unul de picioare, altul de mâni.

»Zamolxe!« strigă Deceneu; — doi alți preoți pălărieți presură tămăie în focurile binecuvântate, cei patru ostași smuncesc pe amândoi solii de picioare.

»Zamolxe! Astreul!« — mai strigă Deceneu; și cei patru feciori aleargă cu solii înălțați în cer și pământ înaintea celor cu săgețile ținute cu țepetele câtră ei; — în jurul lor joacă alți nouă daci, trei bătând cu buzdugane în scuturi, trei asvărind paloșe câtră nouri; trei azvărind săgeți câtră cer, și amenintând pe Zamolxe, că, ce nu le va face bună voie, îl vor sili să le facă de nevoie.

»Zamolxe! Astreul Meitras!« se auzi de a trefa oară, — și deputații sburară cu pepturile către colții săgetelor...

— Ei bine, ce vrea Zamolxe? întreabă Decebal.

— Zamolxe n'a primit pe nici unul din cei trimiși.

Amândoi feciorii rămaseră vii; cel lung a fost mai greu decât alții de alte ori; a zburat prea pe jos, și a scăpat pe dedesuptul săgeților; cel scurt a fost prea ușor, și a zburat pe deasupra țepelor; ba a trecut tocmai și pe deasupra capetelor acelora, cari le țineau, — și amândoi au căzut pe pământ la spatele lor.

Un leac bun.

Prietenului Alecu C...

Sunt vr'o câțiva ani de atunci. Locuiam într'o mansardă, dealteum destul de luminoasă și încăpătoare în strada Primăverii. Găzdoaia, o bătrână bună de suflet, dar zgârcită lucru mare mă simpatiza foarte mult, pentru că eram mai liniștit ca ceilalți chiriași și mai ales, pentru că nu întârziam nici odată cu plata chiriei. Alături de mine ocupa o altă încăpere bunul meu prieten Alecu C..., un băiat de o vioaie rară, în permanență plin de iluzii bogate, dar vecinic fără slujbă. Scria pe ici pe colo la gazete câteun articolaș, ori vr'o novelă și trăia pe urma condeiului, așa cum se poate trăi la noi din plasarea produsului sufletesc: mai mult flămând, decât sătul, cu cartele pe datorie, și atacând cu orice prilej tabachera altuia. Firea lui vioaie însă anihila orice încercătură, iar prisosul lui de entuziasm și de nădejde, îmi vindeca și mie de multeori rănilor decepțiilor și-mi restabilia curajul vieții, pe care lipsa de experiență și felul meu de a fi, așa mai retras și lipsit de inițiativă, îl zdruncinau de multe ori. Deosebirea aceasta de caractere, dar mai cu seamă faptul, că începusem și eu să bat pela ușile redacțiilor cu manuscrisul subsuoară, ne-a înlănțuit în mrejele unei pretenii pe care — cum se zice — numai moartea o poate desface. Eram vecinic împreună la birt, la cafenea, acasă; ne feriam de aceiași creditori, studiam împreună problemele mari ale timpului, condamnam cu aceeași energie scriitorășii, cari se ridică din cenușa altora și nu pentru noi era o măgulire, atunci, când comparam talentul nostru — sau să-i zicem așa, cum ne obicinuisem:

inspirația noastră divină — cu aceea a clasicilor »obscuri«, cari își decorau ideile cu steaguri și artificii, și pe urmă chemau lumea timpită să le admire.

Mândria aceasta era oareșicum rezultatul ușurinței, cu care pătrundeam prin redacțiile revistelor literare, al mulțumirilor și laudelor, ce ni-se adresau din belșug, cari au trebuit să decidă în urmă și plata operelor noastre literare. Nu-i vorba, visul nostru de toate zilele era să ajungem mari, să ni-se recunoască meritele neperitoare pentru propagarea adevărului prin prizma ideală a poeziei, să înjghebăm grupări, să pornim curente noi, să înființăm chiar o școală nouă, a idealiştilor, în jurul căreia să așezăm cele mai de seamă elemente, iar organul nostru, plănuit la început sub forma modesă de opt pagini, să ia proporții mondiale și să întrecă în cel mai scurt timp în bogăția și varietatea de materii pe cele mai mari reviste ale lumii. După multe chibzuri și discuții aprinse am ajuns să fixăm chiar titlul noului organ prin câteva cuvinte, chemate să inițieze pe toți profanii asupra programului nostru. I-am zis: »Revista ideală« organ de propagandă a curentelor moderne în literatura, artele și știința Românilor dela Nistru până la Tisa; directori Iorgu B... și Alecu C... Maestrii vom avea cu duiumul. Vom face totuși o selecțiune între pleiada de scribi, cari confundă rima divinei poezii cu primele bătăi de inimă ale amorului și ignorează, că o proză aleasă, cu idei frământate de maestrii ai condeiului e tot atât de superioară ca și Odele și Epodele lui Horațiu, ca și Iliada și Odisea lui

Homer sau dacă vrei, ajunge pe Dante în ale sale Vita Nuova și Divina Comedia.

Nu vom neglija nici interesul pentru partea materială a întreprinderii noastre, care va trebui să fie cel puțin splendidă. Vom câștiga parale, vom părăsi mansarda idiotă, atât de puțin confortabilă și vom închiria un apartament aranjat cu gust, unde să-și dea întâlnire tot ce societatea bucureșteană are mai select. — Bineînțeles decorațiile și demnitățile vor curge potop. »Bene Merenti« Cl. I vom avea-o după apariția primului număr, adevărul acesta este indiscutabil, apoi vor urma distincțiile streine, pentru decernarea cărora se vor îngrijii desigur demnitarilor streini, cu cari va trebui neapărat să stabilim o legătură de interese.

— Iote ișe am să spânzor »Vulturul di fier« al Germaniei, — îmi zicea Alecu, cu accentul lui moldovelesc, când agitam discuția asupra acestui subiect, și-mi arăta un loc pe partea stângă a redingotei înverzită de vremuri.

— Ișe, — continuă el, arătând o pată cât palma, — am să pun »Steaua României«, că-i mare și acoapiri porcăria asta di untură. Di gât am s'agăț ca un patriarch »Colanul Împărătesii Ecatirina«, și ai să viezi tu mă lorgule, ca într'un an di zăli o să strălucesc ca bronzul la lumina electrică.

»Dar eu, ce-o să ajung?« îl întreprusei eu indignat, că se ocupă numai de persoana lui.

— Tu lorgule, — îmi zise dânsul cu o hotărîre, care trada sinceritatea — tu mai întâi și mai întâi trebuie să-ți lași di slujbă. Nici un poet și nici un scriitor mare n'a avut slujbă. E tot ce poati fi mai banal pentru un suflet ales și pentru o inteligență superioară. Slujbă! Șe e așeea slujbă mă? Slugărnîșie da! Sclăvie modernă, unde ți-se impune

voința altuia, unde facultățile tale sunt subordonate, unde mintea ta trăește într'un exil vecinic și tu ești un fel de jucărie la discreția imbeșilului de Popescu ori Ionescu oarecare.

— E prima condiție, cu care aș accepta să încep cu tine vr'o acțiune serioasă!

Ce era să fac! Tonul, cu care mi-a grăit amicul meu Alecu nu permitea nici o reflexiune. Am cedat și a doua zi mi-am luat rămas bun dela șeful meu de biuro și dela colegi cu un aer de superioritate și de mândrie, sfidător ca un Cerberus, în paza căruia sunt date de aci înainte destinele posterității.

Cel dintâi număr din »Revista ideală« n'a întârziat să apară — alimentat de ultima mea leafă fără însă a produce vr'un sgomot în lumea literară. — Critica a trecut peste noi cu o ironie batjocoritoare, iar publicul nepăsător așa cum este, ne-a băgat foarte puțin în seamă. La chioșcuri doar câteun elev de liceu de să mai îndura să jertfească pofta unei țigări regale unei lecturi, în care zăceau ascunse poate pentru vecinicie atâtea comori sufletești. Alecu era nebun de durere. În primele zile ale apariției alerga ca un vânzător de ziare dela chioșc la chioșc pentru a se interesa de soarta tezaurului nostru, destinat să ne treacă în rândurile nemuritorilor.

— »Mai nimic!« era răspunsul stereotip al chioșcarilor foarte desamăgiți și ei de succesul slab al revistei noastre. La colțurile mai populate încerca singur să treziască la o acțiune mai demnă fantazia idiotă a publicului, care se mulțumia de cele mai multe ori cu cetitul afișelor și cerea cu glas de stentor:

— la dă-mi »Revista ideală« a Domnilor Iorgu B... și Alecu C. !

O lua, o răsfoia, schimba la fiecare pagină mimici de durere, de veselie sau de indignare, voind în felul acesta să sugestioneze privitorilor variața de material a gazetei. Efectul rămânea însă nul cu toată reclama aceasta de saltimbanc. Nici un interes din nici o parte, nici măcar gestul unei curiozități puerile, nimic din tot ce ar fi putut aprinde o flacără cât de slabă de curaj și nădejde în inima colegului meu director. Venia acasă mort de obosială și se arunca pe pat, așa cum era, îmbrăcat și plin de praf. Eu îngrijiam materialul pentru numărul al doilea și nu țineam cont de frământările lui, pe cari de altcum nici nu le-aș fi putut ghici, considerând lipsa mea de experiențe în materia aceasta.

Dar iată că intervin și alte nevoi.

Într'o zi mă pomenesc cu gazdămea, că întră tiptil-tiptil pe ușă.

— Bună ziua Iorguță-maică!

— Sărut mâna Coană Sițo! răspunsei eu scurt, surprins de vizita neașteptată a babei.

— Bine, dar mătăluță nu mai ai slujbușoară? — încep bătrâna a mă ispitii și se așeză cu răgaz pe scaun. Ei, acu-i acu, îmi gândeam eu, să vezi lucrul dracului, că are să mă dea afară din cauza chiriei. Îmi luai inima 'n dinți și încercai s'o abat dela ideile ei năroade.

»Cum să n'am Coană Sițo! mă mirăi eu, căutând să apar cât mai sincer. — Se poate una ca asta?«

— Păi te văd tot pe acasă;... ori ți-a datără concediu.

»Ba nu mi-a dat nici un concediu, dar..., și lăsa vorba neisprăvită.

— Așa-mi spunea și Alecușor, că n'ai concediu, — grăi zgrițoroaica

ispitindu-mă cu ochii și tocând mereu cu glasul ei trăgănat și hodorogit ca o oală uzată, și apoi continuă:

— Acu concediu ca concediu, dar ce faci cu bănișorii mei, de nu mi-i mai dai? Ziceai că la cinșpe, și cinșpe a trecut de câteva zile! — Părul mi-se făcu măciucă, par'că m'aș fi simțit deodată înaintea eșafodului — nu-i de glumit cu astfel de ființe — și voii să plasez o scuză, dar bătrâna îndărătnică nu-mi dădu vreme:

— Păi să vezi un lucru Iorguță-maică, eu am să-mi iau alți chiriași, cari îmi plătesc regulat, că de! dacă m'ar îngădui și pe mine *pricepția* și *Urbanu*, dar cum trece o zi mă scrie la condică, și plătește Sițo la cheltuieli și la amendă. Mătăluță așa, Alecușor încailea mi-e dator peste un pol de parale, o să-i încui bagajul și o să-l dau pe poartă. De! Ce să vă faci!

Și cu un gest de nepăsare se retrase borborosind într'una de *pricepție* și de *Urbanu*, cari o despoaie și-i mănâncă tot venitul.

— Ce-i de făcut? mă gândii eu, o întrebare pe care i-am pus-o și lui Alecu îndată ce s'a înapoiat, tiptil bineînțeles, pentru a nu fi observat de bătrâna.

— Șe să fașiem! răspunse moldoveanul dând nepăsător din umeri. În încassări nu este nici o speranță. Câțiva bani de pelă chioșcuri de abia ne ajunge de șvarț. Numărul viitor și așa nu-l mai putem scoate. Ce vrei mă, o țară nenorocită plină de imbecili și de zevzeci inaccesibili pentru o acțiune serioasă. Nește franțușiți, nește idiști, cari știu numai să se ungă cu pomadă, să se parfumeze și să se pudreze ca nește cocote. — Asta e generația de astăzi în care tu și eu și foarte puțini ca noi au nenorocul să trăiască...

— Lasă filosofia asta, ce facem cu baba? îl întrerup eu, cu gândul mereu la chirie.

— S'o șterpelim! — grăi Alecu cu o ușurință categorică.

»Și unde să ne adăpostim? În Cis-migiu? — mă răstii eu indignat de frica lui de boem nebunatic.

— Atunși hai să vindem șiava! o întoarse Alecu plin de nădejde.

Ideea nu era rea și-mi suridea și mie. Avem un pardesiu, al cărui produs putea să preîntâmpine desfășurarea unei eventuale crize. L'am aruncat în spatele lui Alecu și i-am dat drumul pe Bulevard în prada evreilor ambulanti, cari l'au mirosit dela distanță.

Vr'o câțiva perciunați, cu bărbile încălcite îi dau roată:

— E marfă de gata... e lână veche... e ciupit la măneci... croi de cârpaci... asta nu e haină de buier, nu vezi Dta... e tot de slugă..., să auziau la intervale reflexiile jidanilor, cari întorceau pe bietul Alecu în mijlocul târgului, par'că ar fi fost un sul de stofă.

— Doi-lei... haide doi jumătate, să nu zici, că vreau să mă *pricupesc*, zise jidanul, pe vreme ce Alecu fierbea,

ca într'un cazan cu apă înclocoți. Furia lui era îndreptată mai mult împotriva mea, care l'am expus unei astfel de situații ridicole.

Tocmeala era foarte dificilă, mai cu seamă că insistența lui Alecu de a vinde cu orice preț dedea jidanilor de bănuț. Poliția a fost alarmată și iată pe Alecu, cu jidani cu tot, însoțit de omul dreptății, că vin, pentru a justifica proveniența hainei. Pentru a să pune la adăpostul oricărei atențiuni publice, Alecu se făcu însuși jidan, luând pe mână sacul unuia dintre perciunați.

Era o scenă dureroasă pentru fostul meu coleg director unde tragicul copleșea întreagă situația comică.

Dar baba! Dumnezeu! N'a voit să ne mai țină nici o noapte.

»Golani dracului! să mă facă ei, să ajung eu în ceartă cu *pricepția* și cu *Urbanu*. Bine, că ne-am scăpatără de ei.

De atunci n'am mai scris nici un șir. — A fost un leac admirabil, care m'a tămăduit pentru vecie de pofta de a grăi zeilor.

George Stoica.

S O N E T

Veni'am iar la tine-așa tiptil...

E primăvară caldă și senină

Gi inima mea e atât de plină

De frig și îndoeli, ca un April.

Și mă simțesc atâta de străină

În drumul vieții aspru și steril,

Iar sufletu-mi pribeag ca un copil

Al nimănu, e fără de hodină.

Ge bine e la tine, ce liniște...

Ca 'n templul cel mai păcinc și mai sfânt,

Gi gândurile mele că și niște

Eterne paseri negre, călătoare

Jot caută țara veșnicului soare

Pe globul ăst de tină și pământ!

VIRGINIA GRIVASE

CRONICĂ ECONOMICĂ

— Cooperația la noi. —

Mare indemn cincizeci de mii de coroane. Apoi o sută de mii! Fără de el abia ar fi înaintat cu pas de melc ideea cooperației la noi. Să sperăm că prin el va înainta mai repede.

Deocamdată avem de înregistrat numai discuții teoretice, pornite de raportul d-lui Osvadă. Ideile nu-s lămurite. Părerile nu-s cristalizate.

Mărturisesc că nici eu nu înțeleg pe deplin câteva lucruri. Lăsați-ne-a mărele Mecenat sumele amintite în scopul de a întemeia *bănci* la sate, adică mici instituții *financiare*? Avut-a în vedere băncile populare din România, mai mult instituții *economice-culturale* decât financiare? Datu-ne-a *latitudine* să întemeiem instituții potrivite nevoilor *economice* speciali dela noi?

Mici instituții *financiare* nu ar fi mântuitoare. Simțim doar că și băncuțele noastre actuale sunt prea multe și mult mai slabe, decât să poată lua parte în lupta financiară. Pentru întărirea lor ar avea rost anume *fusionări*, însoțiri *regionale*, în câte-o bancă centrală și reuniuni sistem Raiffeisen în comunele din raionul lor. În acest sens lucrează la noi »Economul« din Cluj și »Cassa de păstrare« din Săliște, dacă nu mă înșel.

Evident, organizarea aceasta pur financiară cade exclusiv în sarcina băncilor noastre și a »Solidarității«.

Din însoțirile sistem Raiffeisen dela sate, a căror administrație financiară ar îngriji-o banca ceatră respectivă, s-ar putea face adevărate însoțiri *economice*. Ici s-ar ocupa cu desfacerea de cereale. Colo cu adunatul de poame. Ba fiecare ar putea să aibă un ram special. În acesta să se perfecționeze. Am arătat altădată (în »Revista Economică din Sibiu), cum au razbit niște tovărășii ocazionale, pușe la cale de mine, cu fiertul de vinars din prune. Ei, dar nu toate cooperativele sâțești trebuie să fiarbă vinars. În multe locuri nici nu se fac prunele. Apoi destilarea lor reclamă cunoștințe tehnice speciale. Vânzarea vinarsului are uzanțe speciale, etc.

Pentru alte cooperative sâțești aș lăsa ca specialitate *nucile*. Pentru altele *cerealele*. Și așa mai departe. În acest sens nu putem întâmpina decât cu bucurie, pornirea fraților din Brașov, cari pun la cale două cooperative: în Săcele și în Stupini.

În Săcele deocamdată se va pune pond pe un singur ram de economie: 1) acapararea, căștigarea materiei brute, a lânii în deosebi, pentru

care vor fi angajate toate puterile destoinice, bogăți și săraci deopotrivă, 2) prefacerea acestei materii brute, a lânii în articole industriale în stofă și dimie, la care iarăș vor fi angajate toate forțele Săcelor și în deosebi vor fi chemate la această muncă femeile, aceste muncitoare inteligente, cari au dovedit în totdeauna o rară pricepere, pentru industria de casă, și 3) valorizarea acelor articole de casă, vânzarea stofei și a dimiei, pentru ceea ce iarăș vor fi angajate puteri din Săcele.

În Stupini — conform împrejurărilor — se va pune pond pe alt ram de economie, aici se va îngriji și de asigurarea vitelor.

Ar fi de dorit ca administrația și controlul financiar să se facă dela »Albina« filiala Brașov. În acest cas, de-o parte forța materială a cooperativei ar fi mai însemnată; de altă parte »Albinei« i-s-ar da prilejuri de afaceri nouă, de investiții fecunde și absolut garantate; dacă se ia în vedere responsabilitatea membrilor din cooperative.

Paralel cu înfăptuirea reală a cooperativei trebuie crescuți fiitorii lor conducători. În zilele de iarnă s-ar ținea cursuri de contabilitate, căci purtarea socotelilor e trebuința cea mai arzătoare la fiecare cooperativă sâțească. Într-o iarnă eu singur voiam să adun 6-10 oameni mai deștepți din comunele din jurul Geoagiului, ca să-i deprind la purtarea câte-unui registru și la ceva socoteli căci pe timpul fiertului de vinars am avut multe năcazuri din pricina asta. Dar pe acel timp lipsia indemnul marelui Stroescu, care permite acum, să se deschidă astfel de cursuri. Accentuez însă un lucru. Aceste cursuri să se țină *paralel* cu înfăptuirea practică a tovărășilor. Lămurirea teoretică mai bine țese și se întipărește, când nevoia practică te face să-i simțești rostul. Și în lucrarea practică simțești mai adânc felul cunoștințelor, de cari ai avea trebuință. Evident, pentru adunarea și desfacerea nucilor se cer alte cunoștințe decât la destilăria de vinars, ori la parcelarea unei moșii.

Din șirele aceste și din raportul D-lui Osvadă reese, că în noua îndrumare este atâta teren de muncă, teoretică și practică, încât nu trebuie să ne speriem »că ni-se comercializează Asociaținea«. Să nu uităm, că în cadrul acesteia este o *secție economică*. Să funcționeze numai pe hârtie? Să nu discute nici *teoreticește* lipsurile noastre economice?

Dar cultura și literatura unui popor nu pot răsări din senin, fără bunăstare economică
Geoagiu, 26 April 1912.

Gavr. Todica.

INFORMAȚIUNI

† I. L. Caragiale.

Cutremurați și măhniiți până în cele mai ascunse balere a-le inimii noastre, trebuie să înregistrăm cu cel mai viu regret încetarea din viață a unuia dintre uriașii gândirii românești și a celui mai bun, mai sigur și mai folositor mănăitor al condeiului. Numai câteva luni înainte, lumea românească de pretutindeni, într'un elan de cea mai nobilă însuflețire, îi aducea tot prinosul de recunoștință și de admirație din prilejul aniversării de 60 ani dela nașterea marelui artist.

A refuzat atunci să fie martor sărbătoririi sale și ovațiilor fără sfârșit, ce îl așteptau și ea, dacă nu le-a fost dat adoratorilor săi ca sub puterea de farmec a ochilor să-i schintiețorii săi poată aduce omajul atât de meritat, — acum, în jurul trupului său rece și nesimțitor, li-se deschide totuși tristul prilej să se adune cu pietate și să-i dea ultimul onor, așa cum o merită o personalitate cum numai I. L. Caragiale a fost.

La toamnă i-se vor transporta osămintele marelui defunct la București și vor fi așezate spre vecinică odihnă cu funerarii naționale.

Sosindu-ne zdrobitoarea veste a morții numai după încheierea numărului, regretăm nespuse de mult, că nu am putut la locul potrivit și într'o extensiune mai mare să caracterisăm vieța și opera neîntrecutului măestru, care azi nu mai e între noi. Reproducem totuși un scurt fragment din aprecierea ce i-o face esceleanta revistă „Flacăra” în cuvântul de omagiu ce îl aduce din acest dureros prilej:

„...Cu Ion Caragiale nu dispăre numai cel mai de seamă dramaturg al nostru și, incontestabil, cel mai strălucit prozator pe care l'am avut până astăzi, ci dispăre o personalitate atât de originală, atât de complexă și atât de caracteristică încât e peste putință să o măsurăm în cumpăna valorilor obișnuite.

..... Mai mult de cât ori care altul, Caragiale a fost omul timpului său. Nu înse ca un produs fatal al mediului în care a trăit și ale cărui erori le-a împărțășit, ci ca o conștiință superioară, absorbită în observația adâncă, precisă, viguroasă a lumii în mijlocul căreia i-a fost dat să existe și să lumineze.

„Un incomparabil observator, — ceea ce a fost mai întâi Caragiale. Au încercat unii și alții să-i atribuie Idei preconcepțute. A fost un conservator, care a demascât demagogia liberală, au spus unii. A fost un adevărat liberal, care a biciuit falsul democratism, — ar putea spune alții. Profundă eroare. Caragiale n'a fost nimic din toate astea. A fost un mare artist, tot așa de mare prin puterea de observație, ca și prin aceea de expresiune. A-l privi altfel înseamnă a-l micșora și astăzi, când numai este, înseamnă a-i necinști și memoria“....

Centenarul răpirii Basarabiei.

În 26 Maiu 1912 s'a împlinit un veac dela răpirea din trupul Moldovei a celei mai bune jumătăți, a Basarabiei de astăzi. Sub pretext de a apăra țările române, Rușii încă în iarna anului 1806 declaraseră războiul Turcilor. Sfârșitul acestui războiu a fost cedarea către Ru-

sia a părții răsăritene a Moldovei până la râul Prut, întâmplată în anul 1812 prin tratatul de București semnat în ziua de 26 Maiu. Din momentul încălcării pământului românesc de către Ruși, soarta bieților pământeni a fost un neîntrerupt și ne mai închipuit martiriu. Sunt caracteristice cuvintele comandantului general Kutusoff, ce le-a dat ca răspuns locuitorilor ce se jeluiu: »că li-se vor lăsa ochii spre a plânge!« La anul 1856 încheindu-se pentru Ruși nenorocos războiul ce-l începură contra Turcilor încă în anul 1853, puterile apăsene impuseră Rusiei înapoierea către Moldova a trei ținuturi din partea sudică a regiunii anexată de Ruși. Dar a trebuit să vie răscolul din 1877—78, ca Rușii să-și probeze de nou loialitatea față de elementul românesc, răpindu-le de nou cele trei ținuturi, de astădată drept »recunoștință«, că armata glorioasă a României a mântuit dela pierzare sigură armata Rusiei și a spălat cu sângele său toată rușinea în care se zbătea.

Aceste triste împrejurări înse, în cari a fost răpită Basarabia, și cari nu ar forma titlu de glorie nici pentru un bandit de codru, — nu a împedecat oficialitatea rusească să serbeze centenarul anexării cu selbatice chipuri și provocări la adresa poporului român. România a răspuns cu liniște, dar cu demnitate, oprind în suflul său toată durerea, ce o poate stârni amintirea unor fărădelegi atât de monstruoase. În această liniște deamnă înse, nu am găsit niciări nici resemnarea, nici renunțarea. O văd mai mult asemănătoare cu liniștea mării înainte de izbucnirea orcanelor. Va bate și cialsul acela, și numai atunci își va da și România răspunsul!

Desvălirea monumentului

lui Cuza.

O idee din cele mai fericite și un act de mare dreptate a fost ridicarea stațuei lui Cuza-Voda la Iași. Înfăptuitorul unirii principatelor române, desrobitorul țărănilor și îndrumătorul țării către neatârnamare, făuritorul atâtor reforme salutare și indispensabile pentru propășirea unui neam, nu ar fi putut să fie tractat cu ingrăitudine chiar de poporul său, chiar de poporul românesc, care dacă nu uită răutățile, nu uită nici binele ce i-se face. Nu insistăm asupra splendidelor serbări, cari s'au aranjat cu ocaziunea desvălirii monumentului, căci din presa zilnică toată lumea e deja deplin orietată. Remarcăm numai frumosul gest al regelui, care a onorat prin prezența Sa acest act însemnat. O dovadă nouă de înalta-l înțepciune și de contopirea-l atât de norocoasă în fondul sufletesc al poporului Său iubit.

Vlaicu la Aspern.

La Aspern, unde armata neinvinsului Napoleon a trebuit să se retragă dinaintea vitejei soldaților Români, unde marele comandant întrebând de ce neam sunt feciorii, cari înaintează colo cu atâtă vitejie și primind răspunsul, că sunt Valahi, a avut cuvânt să zică: »dă-mi douăzeci de mil de Valahi și Europa este a mea«, — la acelaș Aspern astăzi genul român își serbează triumful prin minunatele prestațiuni ale nemuritorului Vlaicu.

Transmitem genialului și îndrăznețului sburător toată recunoștința noastră și cele mai vii și mai adânc simțite urări de bine.

„Și tot pe lângă aceea cerșim înc'un adaos:
Coboară-n jos iubite la-o leacă de repaos!”

Prințul Carol la

Vălenii-de-Munte.

La cursurile dela »Vălenii-de-Munte« va lua anul acesta parte pentru 15 zile și prințul Carol al României.

Nu putem să ne exprimăm îndeajuns bucuria pentru aceasta nobilă și atât de înțeleaptă hotărîre. Familia Regală română î-și înțelege perfect chemarea, ceea-țe o dovedește strălucit și prin acest îndemn boierii franțu-ziți ai țării, și oare mai cutezavor scribii fițiucelor jidovești să desprețuiască naționalismul și să arunce la toată ocazia cu noșroi în cei mai străluciți reprezentanți ai lui? —

Domnul Iorga și cu aleșii săi tovarăși pot fi mulțumiți, opera lor de îndrumare e sancționată, acuș se va porni torrentul, care va face să fecundeze și ogoarele înțelenite a-le înaintării noastre.

Poșta Redacției.

A. Crin. București. Cântecului DVoastre, nu-i putem da loc deocamdată numai la locul acesta.

CÂNTEC.

Biet drumet fără prihană
Osândit să umbli veșnic;
O, du-te și la casa ei,
Du-te vântule pribelnic...

Când să spovedește luni,
La geamul dinspre cimitir:
Și cum ține'n mână un crin;
Cuminecă-se din potir...

Vestmântat cu bura luni,
Pe tainici unde de caval,
Adum-mi tot polenul din crin;
Să-mi treacă dorul val cu val...

Bibliografie.

A apărut:

»Noua Revistă Română« de sub direcțiunea dlui C. Rădulescu-Motru.

Noutăți: Un erou al modestiei naționale Costache Negri. — Statuia M. S. Regelui Carol I.

Actuale: M. Antoinade, Jean Jacques Rousseau.

Sociale: Benedetto de Luca: Naționalismul italian.

Știință: Const. Sudețeanu: Raportul dintre religiuțe și știință.

Literatură: Castor et Pollux: Iubirea mea (versuri). Const. Stoica: Idealul (după Sully Prudhomme). D. Iacobescu: Desnădejde (după Heine). Anton Cehov: Farmacista (trad. din rusește de Lt. Cezar Sfât).

Folklor: Th. D. Sperantia: Selecțiunea naturală în folklor.

Insemnări: În amintirea lui Costache Negri. — Vlaicu la Viena. — Idealismul în armată. — Pedagogie militară.

Revista revistelor: Convorbiri literare. — Buletinul monumentelor istorice. — Vieța Nouă. — Arhiva. — Luceafărul.

Memento.

A apărut »Basarabia« broșură conținând diferite articole de ziare din anul 1878 retipărite cu ocazia contra-serbărei centenarului anexării Basarabiei la Rusia, cu cheltuiala fondului societății »Prutul« din Galați și cu o precuvântare de M. N. Pacu, profesor onorar, avocat și senator jud. Covurlui. Prețul 1-20 lei. Se poate procura dela institutul de arte grafice și editură »Minerva« București, Bulevardul Academiei 3.

A. Maior: »Fătrumos«, poem dramatic în 4 acte. Prețul 2 cor. Tipografia »Carmen« Petru P. Barițiu, Cluj.

A apărut: în ed. Ministerului finanțelor, direcțiunea statistice gen. a finanțelor o broșură »Comerțul Exterior al României și mișcarea porturilor în 1910«. (Dela 1 Ianuarie — 31 Decembrie st. v.) Broșura aceasta scrisă în limba română și franceză conținând toate datele făcute mai intuitive și cu o sumă de ilustrații referitoare la comerțul extern al României se extinde pe 600 de pag. Se poate procura prin inst. de arte grafice »Minerva« București, Bulevardul Academiei 3.

A XIV-a dare de seamă despre Masa studenților români din Bașov, pe 1911—1912. Brașov, Tipografia A. Mureșanu.

Avizăm pe cei interesați, că revista noastră primește orice fel de anunțuri și publicațiuni. Ele se vor da fie pe coperta revistei pentru prețul de 10 fil. cm. □ prima publicație, fie pe hârtie separată, care se va aclude la corpul revistei pentru prețul de 6 fil. cm. □ prima publicație. La publicări mai dese se va statori prețul după învoială.

Redacțional.

În numărul ultim al «*Revistei politice și literare*» am anunțat hotărârea noastră de a scoate pe viitor revista de 2 ori pe lună.

În urma neprevăzutei și gravei crize financiare ce a dat de odată peste țara noastră, nu am putut să ne asigurăm cautiunea necesară pentru acest scop în felul contemplat de noi. Abia acum ne-a succedat să găsim o modalitate, care să ne asigure suma trebuitoare.

Apărând înse acest număr cu așa mare întârziere, ne-ar fi imposibil să suplinim până la încheierea anului curent de apariție toți numerii restanți, pentru aceea și pentru a preintimpina multele confuziuni ce ar putea proveni din aceasta cauză și cari ar putea fi supărătoare și pentru noi și pentru cetitorii noștri am hotărât, că până la încheierea anului curent de apariție, adică până la 1 Octomvrie 1912, să o scoatem revista tot *numai odată pe lună în condițiile vechi de abonament*, având astfel să mai dăm până la aceasta dată, afară de acest număr dublu, încă 4 numere.

Cu 1 Octomvrie apoi (inceputul anului V. de apariție), revista noastră va apărea negreșit de 2 ori pe lună.

Rugăm pe on. noștri cetitori să ne ierte pentru acest inconvenient, pe care-l regretăm așa de mult și-i rugăm să ne dea și pe mai departe tot sprijinul lor atât de indispensabil oricărei întreprinderi de acest fel.

Noi din parte-ne, am jertfit mult și am ostenit cu zel neîntrerupt pentru a apropia revista noastră tot mai mult de ținta ce și-a propus și de nivelul, ce trebuie să-l atingă.

Chiar acum, de nou, avem deosebita plăcere să anunțăm întrarea în șirul colaboratorilor noștri a doi scriitori distinși: dnii Ion Gorun și Dr. Ioan Scurtu. Ne măgulim să putem vesti în acelaș timp pe cetitorii noștri, că cel mai distins scriitor politic al neamului nostru, dl Aurel C. Popovici, a avut deosebita bunătate să ne pună în vedere pe viitor colaborarea Dsale cât mai intensivă. Prin contribuția acestui spirit genial, revista noastră credem, a reușit să apuce direct calea spre ținta pentru care a fost creată.

Chiar în numărul proxim apoi, vom începe publicarea cântului XXIII. din *Odysea*, splendida traducere a dulcelui nostru poet George Coșbuc, care a avut amabilitatea să ne-o pună întreagă la dispoziție. Asemenea dnii D. Nanu și Corneliu Moldovanu, nume atât de scumpe în literatura noastră precum și mulți alții, ne-au promis tot sprijinul lor prețios.

Rămâne ca și on. noștri cetitori să aprecieze străduințele noastre și să remunereze cu sprijinul lor material o muncă, care e pornită din cea mai bună convingere a noastră.

Întrucât însă unii ori alții nu ar voi să fie trecuți între abonații noștri, îi rugăm cu toată insistență să *ne remită neapărat acest număr*, iar pe on. restanțieri de plată, îi rugăm să *ne achite fără amânare costul abonamentului* pentru a putea învinge greutățile imense, cu cari avem a lupta.

Administrația

„*Revistei politice și literare*“.

POPRIETAR-EDITOR: AUREL CIATO
REDACTOR RESPONZABIL: IOAN MIHU

Jon Bibu
Falsă, neinteresantă